

T.C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI

ÇOCUK GELİŞİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**4-5 YAŞ OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARINDA
BESLENME DAVRANIŞLARININ ANNELERİN ÇALIŞIP
ÇALIŞMAMA DURUMLARINA GÖRE İNCELENMESİ**

Meryem Büşra YÜCEKAYA

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Nilgün SARP

İSTANBUL-2021

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**4-5 YAŞ OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARINDA
BESLENME DAVRANIŞLARININ ANNELERİN ÇALIŞIP
ÇALIŞMAMA DURUMLARINA GÖRE İNCELENMESİ**

Meryem Büşra YÜCEKAYA

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Nilgün SARP

İSTANBUL-2021

ÖZET

4-5 YAŞ OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARINDA BESLENME DAVRANIŞLARININ ANNELERİN ÇALIŞIP ÇALIŞMAMA DURUMLARINA GÖRE İNCELENMESİ

Bu araştırmada 4-5 yaş grubu çocukların beslenme davranışlarına annenin çalışma durumunun etki edip etmediğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 4-5 yaş döneminde çocuğu olan ve İstanbul’da yaşayan 154 çalışan, 151 çalışmayan toplam 305 anne katılım sağlamıştır.

Çalışma sonucunda annesi çalışan çocukların olumlu yeme davranışı sergileme düzeylerinin annesi çalışmayanlara göre daha yüksek olduğu, annesi çalışan çocukların yemek esnasında sergiledikleri olumsuz yeme davranışları düzeyinin annesi çalışmayanlara göre daha düşük olduğu saptanmıştır ($p>0.05$). Benzer şekilde annesi çalışan çocukların yemek zamanı dışında sergiledikleri olumsuz yeme davranışları düzeyinin de annesi çalışmayanlara göre daha düşük olduğu ancak gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür ($p>0.05$).

Çalışmada aynı zamanda annesi çalışmayan çocukların yemek hazırlanmasına ilişkin davranışlarının annesi çalışan çocuklara göre daha olumlu olduğu, yemek esnasında çocuk açısından oluşan olumsuz durumların ise daha düşük olduğu, ancak gruplar arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmadığı ($p>0.05$) görülmüştür. Annesi çalışan çocukların annelerin çocuklarının yemeği yaşından beklenildiği şekilde çiğneme düzeylerinin daha yüksek olduğu ancak gruplar arasındaki farkın anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür ($p>0.05$). Benzer şekilde annesi çalışan çocukların yaşından beklenildiği gibi kendisini doyurma düzeyinin annesi çalışmayan çocuklardan daha iyi olduğu ancak gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Çalışmadan elde edilen verilerin analizi sonucunda annesi çalışan çocukların farklı tatlardaki yiyecekleri yeme düzeylerinin anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür ($p>0.05$).

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Dönem, Beslenme, Beslenme Davranışı, Çalışan Anne.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF NUTRITIONAL BEHAVIOR IN PRESCHOOL CHILDREN AGED 4-5 ACCORDING TO WHETHER MOTHERS ARE WORKING

In this study, it was aimed to determine whether the working status of the mother affects the nutritional behaviors of children in the 4-5 age group. A total of 305 mothers, 154 working and 151 not working, with children between the ages of 4-5 and living in Istanbul participated in the study.

As a result of the study, it was found that the level of positive eating behavior of children with working mothers was higher than those whose mothers were not working, and that the level of negative eating behaviors exhibited by children with working mothers during meals was lower than those whose mothers did not work ($p > 0.05$). Similarly, it was observed that the level of negative eating behaviors exhibited by children with working mothers outside of meal time was lower than those whose mothers were not working ($p > 0.05$).

In the study, it was also observed that the behaviors of children whose mothers were not working towards preparing meals were more positive than the children whose mothers were working, and the negative situations for the child during the meal were lower ($p > 0.05$). It was observed that the chewing levels of the children whose mothers were working were higher as expected from the food age of the children, but the difference between the groups was not significant ($p > 0.05$).

Keywords: Preschool Period, Nutrition, Nutritional Behavior, Working Mother

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın her aşamasında sabrı, ilgisi ve hoşgörüsüyle bana her zaman yol gösteren, güven veren değerli danışman hocam Prof. Dr. Nilgün SARP'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu süreçte ve hayatımın her anında desteklerini esirgemeyen, babam Sami Yücekaya'ya ve annem Arife Yücekaya'ya, erkek kardeşim Buğra'ya ve kız kardeşim Beyza'ya çok teşekkür ederim.

Her zaman yanımda olan, üzüntülerimi ve sevinçlerimi paylaşan, çıktığım bu yolda beni asla yalnız bırakmayan kıymetli arkadaşlarım Gonca Karaçeper'e ve İsmail Coşkun'a, her daim beni motive eden, desteğini esirgemeyen sevgili arkadaşım Kübra Güner', ayrıca tezimin örneklem grubunu oluşturan, gönüllü katılım sağlayan tüm annelere de sonsuz teşekkür ederim.

BEYAN FORMU

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, tarafımdan üretildiğini ve şkdar niversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna göre yazıldığını beyan ederim.

Meryem Büşra Yücekaya

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR.....	iv
BEYAN FORMU	v
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar DİZİNİ	ix
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Problem Durumu.....	1
1.2 Araştırmanın Amacı.....	3
1.3 Hipotezler (Denenceler).....	3
1.4 Araştırmanın Önemi	3
1.5 Varsayımlar.....	4
1.6 Sınırlılıklar	4
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1 Okul Öncesi Dönem.....	5
2.1.1 Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Gelişim	6
2.1.2 Gelişimle İlgili Temel İlkeler	7
2.2 Fiziksel Gelişim	8
2.2.1 4-5 Yaş Fiziksel Gelişim Özellikleri	8
2.3 Psikomotor Gelişim	9
2.3.1 4-5 Yaş Psikomotor Gelişim Özellikleri.....	10

2.4 Bilişsel/Zihinsel Gelişim.....	10
2.4.1 4-5 Yaş Bilişsel/Zihinsel Gelişim Özellikleri.....	11
2.5 Dil Gelişimi.....	12
2.5.1 4-5 Yaş Dil Gelişim Özellikleri.....	13
2.6 Sosyal-Duygusal Gelişim	13
2.6.1 4-5 Yaş Sosyal-Duygusal Gelişim Özellikleri.....	14
2.7 Ahlak Gelişimi.....	14
2.7.1 4-5 Yaş Ahlak Gelişim Özellikleri	15
2.8 Cinsel Gelişim.....	16
2.8.1 4-5 Yaş Cinsel Gelişim Özellikleri.....	17
2.9 Gelişime Etki Eden Faktörler	17
2.9.1 Kalıtım	17
2.9.2 Çevre.....	18
2.10 Beslenme.....	19
2.10.1 Beslenmenin Tanımı, Önemi ve İlkeleri.....	19
2.10.2 Beslenme İlkeleri	19
2.11 Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Beslenme	20
2.11.1 Okul Öncesi Dönemde Yeterli ve Dengeli Beslenme	21
2.11.2 Okul Öncesi Dönemde Yetersiz ve Dengesiz Beslenme Sonucunda Görülen Beslenme Sorunları ve Hastalıklar	22
2.11.3 Malnütrisyon.....	23
2.11.4 Vitamin Yetersizliği.....	24
2.11.5 Demir Eksikliği.....	24

2.11.6 Raşitizm	25
2.11.7 İyot Eksikliği.....	25
2.11.8 Kalsiyum Yetersizliği	25
2.11.9 Obezite	26
2.11.10 Diş Çürükleri.....	27
2.11.11 İştahsızlık	28
2.11.12 Kabızlık.....	29
2.12 Beslenme Davranışlarının Gelişimi ve Ailenin Etkisi	29
2.12.1 Anne Baba Tutumları ve Beslenme	31
2.12.2 Demokratik Anne Baba Tutumu.....	31
2.12.3 Otoriter Anne Baba Tutumu	32
2.12.4 İzin Verici Anne Baba Tutumu.....	33
2.12.5 Aşırı Koruyucu Anne Baba Tutumu	34
2.13 Beslenmede Annenin Rolü	34
2.14 Beslenmeyi Etkileyen Diğer Faktörler	37
2.14.1 Sosyoekonomik ve Sosyokültürel Faktörler	37
2.14.2 Medya	38
2.14.3 Okul Ortamı ve Arkadaşlar	39
2.15 Kadın ve Çalışma Hayatı	40
2.15.1 Kadının Çalışma Nedenleri.....	41
2.15.2 Çalışan Kadının Sorunları.....	42
2.15.3 İş Yaşamındaki Sorunlar.....	43
2.16 Çalışma Yaşamı ve Aile	43

2.17 Çalışan Anne ve Çocuk.....	44
2.18 Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Beslenme Davranışlarını İnceleyen Araştırmalar	47
3. GEREÇ VE YÖNTEM	50
3.1. Araştırmanın Modeli.....	50
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu	50
3.3. Veri Toplama Araçları	50
3.3.1. Çocuklarda Yeme Davranışı Değerlendirme Ölçeği	50
3.3.2. Sosyo-Demografik Bilgi Formu	51
3.4. Veri Toplama Süreci.....	51
3.5. Verilerin Analizi	52
4. BULGULAR	53
5. TARTIŞMA	72
6. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	86
6.1. SONUÇ	86
6.2. ÖNERİLER	88
KAYNAKLAR.....	89
EKLER.....	106
Ek 1: Çocuklarda Yeme Davranışı Değerlendirme Ölçeği.....	106
Ek 2: Sosyo-Demografik Bilgi Formu	109
Ek.3: Ölçek İzin Belgesi	110
Ek 4: Etik Kurul Onayı.	111
Ek 5: Özgeçmiş	112

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1: Örneklem Grubunun Sosyodemografik Değişkenlere Göre Dağılımı.....	53
Tablo 2: Örneklem Yeme Davranışı Değerlendirme Ölçeği Alt Boyutlarının Betimsel İstatistikleri.....	54
Tablo 3: Örneklem Annenin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Yeme Davranışı Değerlendirme Ölçeği Alt Boyutları Puanları Arasındaki İçin Uygulanan Bağımsız t-Testi Analizi Sonuç Tablosu.....	55
Tablo 4: Örneklem Annenin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Çocuğun Sergilediği Olumlu Yeme Davranışı Alt Boyutu Maddelerinin Puanları Arasındaki İçin Uygulanan Bağımsız t-Testi Analizi Sonuç Tablosu.....	56
Tablo 5: Örneklem Annenin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Çocuğun Yemek Esnasında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışı Alt Boyutu Maddelerinin Puanları Arasındaki İçin Uygulanan Bağımsız t-Testi Analizi Sonuç Tablosu.....	57
Tablo 6: Örneklem Annenin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Çocuğun Yemek Zamanı Dışında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları Alt Boyutu Maddelerinin Puanları Arasındaki İçin Uygulanan Bağımsız t-Testi Analizi Sonuç Tablosu.....	58
Tablo 7: Örneklem Annenin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Anneye Ait Görüş ve Davranışlar Alt Boyutu Maddelerinin Puanları Arasındaki İçin Uygulanan Bağımsız t-Testi Analizi Sonuç Tablosu.....	58
Tablo 8: Örneklem Annenin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Çocuğun Yemek Hazırlamasına İlişkin Davranışları Alt Boyutu Maddelerinin Puanları Arasındaki İçin Uygulanan Bağımsız t-Testi Analizi Sonuç Tablosu	59
Tablo 9: Örneklem Annenin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Yemek Esnasında Çocuk Açısından Oluşan Olumsuz Durumlar Alt Boyutu Maddelerinin Puanları Arasındaki İçin Uygulanan Bağımsız t-Testi Analizi Sonuç Tablosu.....	60
Tablo 10: Örneklem Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Yeme Davranışı Değerlendirme Ölçeği Alt Boyutları Puanları Arasındaki İçin Uygulanan Bağımsız t-Testi Analizi Sonuç Tablosu.....	60
Tablo 11: Örneklem Çocuğun Okul Öncesi Kuruma Gitmesi Değişkenine Göre Yeme Davranışı Değerlendirme Ölçeği Alt Boyutları Puanları Arasındaki İçin Uygulanan Bağımsız t-Testi Analizi Sonuç Tablosu.....	62

Tablo 12: Örneklemin Anne Yaşı Değişkenine Göre Yeme Davranışı Değerlendirme Ölçeği Alt Boyutları Puanları Arasındaki Fark İçin Uygulanan ANOVA Analizi Sonuç Tablosu.....63

Tablo 13: Örneklemin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Yeme Davranışı Değerlendirme Ölçeği Alt Boyutları Puanları Arasındaki Fark İçin Uygulanan ANOVA Analizi Sonuç Tablosu..... .65

Tablo 14: Örneklemin Ailenin Gelir Durumu Değişkenine Göre Yeme Davranışı Değerlendirme Ölçeği Alt Boyutları Puanları Arasındaki Fark İçin Uygulanan ANOVA Analizi Sonuç Tablosu.....67

Tablo 15: Örneklemin Anne Çalışma Süresi Değişkenine Göre Yeme Davranışı Değerlendirme Ölçeği Alt Boyutları Puanları Arasındaki Fark İçin Uygulanan ANOVA Analizi Sonuç Tablosu.....69

Tablo 16: Çocukların Okul Öncesi Kuruma Gitmesinin Annesinin Çalışma Durumuna Bağımlı Olup Olmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları.....71

1. GİRİŞ

1.1 Problem Durumu

0-6 yaşı kapsayan okul öncesi dönem, insan hayatının tümünü etkileyecek güce sahip bir dönemdir. Bu dönemde beyin gelişimi hiç olmadığı kadar hıza ve yoğunluğa sahiptir. Beynin gelişiminin bu denli hızlı olması çocuğun tüm gelişim alanlarına (fiziksel, zihinsel, dil, sosyal vb.) temel oluşturur. Bu sebeple çocuklar çok hızlı büyüyüp gelişerek, tüm gelişim alanlarında şaşırtıcı ilerleme kaydederler. Bu büyüme ve gelişme sırasında beyin çevresel etkilere çok duyarlıdır. Çevre bu dönemde çocuğu büyük oradan etkiler. Çevresel uyaranların fazla olduğu ve sağlıklı fiziksel ortama sahip çocukların büyümesi ve öğrenmesi hızlıdır. Çevresel uyaranlardan yoksun ve olumsuz koşullara sahip çocuğun tüm gelişim alanlarında gecikmenin olması ve öğrenmesinde sorunlar yaşanması kaçınılmazdır (Meb, 2013).

Okul öncesi dönemi insan yaşamının temelini oluşturan dönemdir. Bu dönemde çocuğun gelişiminin bütün yönlerini destekleyecek bir çevrede sevgi ve ilgiyle büyütülmesi, ihtiyaçlarının karşılanması geleceği için büyük önem arz eder (Düşek ve Dönmez, 2012).

Okul öncesi dönem ayrıca çocuk için pek çok alışkanlığın edinildiği dönemdir denilebilir. Çocuklara doğru alışkanlıklar kazandırmak önemlidir, çünkü yanlış edinilen bir alışkanlığın düzeltilmesi güç olabilmektedir. Bu dönemde çocuğun kazanması gereken temel alışkanlıkların başında uyku, beslenme ve temizlik gelmektedir.

Bu dönemde iyi geliştirilmiş beslenme alışkanlıkları edinmek önemlidir. Eğer bu dönemde iyi beslenme alışkanlıkları kazandırılırsa çocuğun büyümesi ve gelişmesi istenilen düzeyde ilerlemiş olacaktır. Beslenme alışkanlıkları ve sağlık problemleri arasında doğrudan bir ilişki vardır. Çocuk ne kadar yeterli ve dengeli beslenirse ve bunu alışkanlık haline getirirse o kadar az sağlık problemi ile karşılaşır (Oğuz ve Derin, 2013).

Beslenme davranışı çocuğun bireysel yapısı, sağlık durumu, çocuğun ve ailenin duygusal durumu, ailenin bilinç düzeyi, aile ve çocuğun ilişkisi, sosyo-ekonomik durum ve kültürden etkilenip şekillenmektedir (Özdoğan ve ark., 2018).

Çocukların sağlıklı yaşam biçimi davranışları sergilemelerine etkileyen en önemlisi faktör ailedir. Ebeveynlerin beslenme şekilleri, çocuklarını besleme şekilleri ve çocuk yetiştirme tarzları çocukların beslenme özellikleri, özsaygı ve beden imajlarının oluşumunda etkilidir (Öztürk, 2010).

Özellikle anne çocuğun beslenme davranışı karşısında babaya oranla daha çok etkileşim içindedir. Anne çocuğuyla daha yakından ilgilenip zaman ayırmaktadır (Kanioğulları, 2015).

Günümüzde kadınlar çeşitli nedenlerden dolayı çalışma hayatında yerlerini almışlardır. Bu sebepler arasında ekonomik zorunluluklar, hayat standartlarını yükseltme isteği, mesleklerine olan sevgileri, toplumda itibar ve çevre kazanma isteği ve eşinin yanında konumunu yükseltmek sayılabilir. Ayrıca çalışan kadınları destekleyen yasa ve uygulama değişiklikleri, eğitim artışı, ailenin küçülmesi, evlilik oranlarında azalma, boşanma oranlarında artma, çocuk bakımı ve diğer hizmetlerdeki iyileşmeler gibi nedenler kadının çalışmasında etkili olmuştur (Şentürk, 2007).

Kadınların, çalışma hayatına girmeleriyle evdeki sorumluluklarına yenileri eklenmiştir. Çalışma hayatının zorluklarıyla, evdeki sorumlulukları arasında denge sağlamaya çalışan kadınlar, çoğu zaman stres altına girmişlerdir. Özellikle kadın evli ve çocuk sahibi olduğunda durum daha da zor hale gelmektedir. Bu zorluklardan bazıları; annenin olmadığı zamanlarda çocuğun bakımı, işten yorgun gelen annenin çocuğuna yeterince vakit ayıramaması ve çocuğuyla sağlıklı bir iletişim sağlayamamasıdır (Altınay, 2012).

Annenin çalışması bebek ve okul öncesi dönem çocuklarının beslenme durumunu da etkileyebilmektedir. Annenin çalışma temposuna bağlı olarak çocuğunun beslenmesine ayırabildiği zaman kısıtlı olabilir.

Çalışan annelerin hem yemeği hazırlayıp pişirmesi, hem de çocuğuyla ilgilenmesi için yeterli zamanının bulunmaması ve bakıcı konusunda yaşanan olumsuzluklar nedeniyle çalışma hayatında olan annelerin çocuklarının çalışmayanlara kıyasla fazla beslenme problemi olduğu bilinmektedir (Sümbül, 2009).

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, 4-5 yaş okul öncesi dönem çocuklarında beslenme davranışlarının annelerin çalışıp çalışmama durumlarına göre incelenmesidir. Araştırma sonunda çocukların beslenme davranışına annenin çalışma durumunun etkileri üzerinde durulacaktır. Tez bu konu hakkında bilgi sağlamak ve literatüre katkı yapmayı hedeflemektedir.

1.3 Hipotezler (Denenceler)

H1. Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların sergilediği olumlu yeme davranışları arasında fark vardır.

H2. Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların yemek esnasında sergilediği olumsuz yeme davranışları arasında fark vardır.

H3. Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların yemek zamanı dışında sergiledikleri olumsuz yeme davranışları arasında fark vardır.

H4. Çalışan ve çalışmayan annelerin çocuklarının yeme davranışlarına yönelik görüş ve davranışları arasında fark vardır.

H5. Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların yemek hazırlanmasına ilişkin davranışları arasında fark vardır.

H6. Yemek esnasında çocuk açısından olumsuz durumlarda annenin çalışma durumunun etkisi vardır.

1.4 Araştırmanın Önemi

Beslenme, çocukların sağlıklı büyümesi ve gelişimini sürdürebilmesinde en önemli unsurlardan birisidir (Demirel ve ark., 2001). Hem sağlıklarını korumak hem de var olan potansiyel büyüme ve gelişme düzeyine gelebilmeleri için ihtiyaçları ölçüsünde beslenmelerinin sağlanması gerekir (Palandüz, 2011). Dengeli ve düzenli beslenme çocuklar için büyük önem arz etmekte ve bu yaşlarda kazanılacak sağlıklı beslenme alışkanlıkları ise yaşamın ileriki dönemleri için sağlıklı bir hayatın zeminini oluşturmaktadır (Yücel ve ark., 2019).

Çocukların yeme alışkanlıkları, gelişme dönemlerinde doğrudan veya dolaylı bir şekilde aileden, annesinin ve babasından etkilenmektedir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2013).

Çocuk ile daha çok ilişki içinde olan kişinin anne olması sebebiyle ise çocuğun beslenme durumu ve alışkanlıklarında annenin etkisi fazladır. Günümüzde kadınlar artan bir hızla iş yaşamına katılmakta ve çalışan anneler çocuklarının bakımı ile ilgilenme konusunda çalışmayan annelere göre daha az zamana sahip olmaktadır. Bu durumun çalışan annelerin çocuklarının beslenmesini de etkilediği düşünülmektedir. Literatürde okul öncesi dönem çocuğunun beslenmesi ile ilgili çalışmalar mevcutken, çocuğun beslenmesinde annenin çalışma durumunun etkisini irdeleyici bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırma ile toplanan verilerin, annelerin çalışma durumunun çocuğun beslenme davranışında ne tür bir etkisi olup olmadığı ile ilgilenen araştırmacı ve ebeveynler açısından önem taşımaktadır.

1.5 Varsayımlar

Araştırmanın yapılmasında geçerli olan varsayımlar aşağıda belirtilmiştir;

1. Kişisel Bilgi Formu, Çocuklarda Yeme Davranışı Değerlendirme Ölçeğinin anneler tarafından içtenlikle cevaplandırıldığı varsayılmaktadır.
2. Kullanılan anket ve ölçeğin verileri elde etmede yeterli olacağı varsayılmaktadır.

1.6 Sınırlılıklar

1. Araştırma Coronavirüs (COVID 19) sürecinde yapılmış olup, anketler zorunlu olarak online uygulanmıştır.
2. Araştırma'' Çocuklarda Yeme Davranışı Değerlendirme Ölçeğinin'' ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır.
3. Araştırma örnekleme İstanbul'da yaşayan, 4-5 yaş döneminde çocuğu olan toplam 305 çalışan ve çalışmayan anne ile sınırlıdır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1 Okul Öncesi Dönem

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 1.maddesine göre'' Her birey on sekiz yaşına kadar çocuk kabul edilir''. Pek çok kaynak da bu yaş aralığını çocuk olarak tanımlar ve on sekiz yaşa kadar olan çocukların fiziksel, zihinsel, dil ve sosyal-duygusal olarak gelişimlerinin en ileri seviyeye ulaştırılması gerektiğini dile getirir. Okul öncesi dönem, gelişimsel olarak çocukluk döneminin içinde yer alan ve birçok beceri, davranış ve alışkanlığın kazanıldığı dönem olarak ifade edilir (Karoğlu ve Ünüvar, 2017).

Okul öncesi dönem çocukların büyüme ve gelişmeleri açısından kritik öneme sahip bir dönemdir. Çocuk bu dönemde çevre ile tanışır ve çevreye uyum sağlamaya çalışır. Yaşamın temelini oluşturan bu dönem çocuğun kişiliğinin oluşturulmasında, temel bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazandırılmasında da en önemli yıllar olarak kabul edilir (Uzgidim, 2015). Okul öncesi dönem, çocukların belirli gelişimsel konularda uzmanlaşmaya ve belirli beceriler kazanmaya çalıştıkları, çeşitli önemli alanlarda hızla geliştikleri büyüme dönemidir (Callahan ve Osofsky, 2015).

İnsanda varolan potansiyelin üst sınırlarına kadar gelişebilmesi ancak ona erken dönemlerde sağlanacak olanaklarla mümkün olabilir. Bu sebeple ilk yıllardaki eğitimin, sosyal ve fiziksel çevrenin çocuğun gelişmesinde çok büyük payı vardır. Okul öncesi dönem bu bakımdan hayati bir öneme sahiptir. Bu yıllarda çocuğa verilenler veya verilemeyenler, onun geleceğini belirlemiş olacaktır (Obalı, 2009). Okul öncesi dönem çocuklarına olumlu ya da olumsuz anlamda verilenlerin, onları ileriki yıllarına büyük oranda tesir edeceği ve bu dönemde verilen eğitimin gelecekteki toplum sağlığı açısından da ne kadar etkili olduğu bilinmelidir. 0-6 yaş dönemi insan hayatının en duyarlı ve hassas olduğu dönemdir (Ataman, 2009). Bu dönemde çocuğun ailesine düşen en önemli vazife onun kendisini geliştirmesi için imkân sağlamak olacaktır (Oruç ve Öztürkler, 2011).

2.1.1 Okul öncesi dönem çocuklarında gelişim

Gelişim insanın yaşam boyunca geçirdiği değişimi kapsayan, büyüme, olgunlaşma ve öğrenmeyi de içine alan bir süreçtir. Gelişim, insanın bilişsel, sosyal ve duygusal olarak düzenli değişmesiyle görevlerini yapabilecek düzeye gelmesidir. Örneğin bir çocuğun ağaca tırmanması psikomotor bir gelişimdir. Çocuk, kemikleri ve kasları yeterli olgunluğa ulaşmadan ağaca tırmanmayı öğrenemeyecektir (Meb, 2011).

Büyüme, hücrelerin boyutunda ve sayısındaki artışı ifade ederken, gelişim ise olgunluğa yol açan aşamalarda bir ilerlemeyi temsil eder. İnsanın büyüme ve gelişme süreçleri inanılmaz derecede karmaşıktır ve hem genetik hem de çevresel faktörler tarafından kontrol edilir (Zemel, 2013).

Okul öncesi dönem yaşamın diğer dönemleri ile kıyaslandığında gelişim alanlarının birbirleriyle ilişkisinin en yoğun olduğu dönemdir. Bu dönemde, bilişsel gelişim motor gelişiminin içinde gibi görünür. Duygusal gelişim ile sosyal gelişim sıkı sıkıya birbirine bağlıdır. Dil gelişimi hem konuşma organlarının gelişmesine bağlı olarak hem de çocuğun içinde yaşadığı sosyal çevrenin etkileşimiyle ilgilidir. Bu sebeple okul öncesi dönemde gelişim alanlarının her zaman birbiri ile ilişkili olarak değerlendirmek gerekmektedir (Turan, 2010).

Her bir gelişim alanı ile ilgili kazandırılması istenen beceriler aslında bir bütünün parçalarını oluşturur. Bir gelişim alanındaki becerinin çocuğa kazandırılmamasın diğer alanlardaki becerileri etkileme olasılığı yüksektir. Diğer bir ifadeyle, çocuğun bir gelişim alanının desteklenmesi, diğer gelişim alanlarını da pozitif yönde etkilemiş olacaktır. Bir gelişim alanının yeterince desteklenmemesi ise tam tersi sonuç doğurarak diğer gelişim alanlarını da olumsuz yönde etkileyecektir (Ogelman ve ark., 2012).

Çocukların gelişim özelliklerini bilmek, bilişsel ve bedensel yönden sağlıklı çocuklar yetiştirebilmek için gereklidir. Ancak çocukların gelişimsel özellikleri bilinirse onlara iyi bir eğitim sağlanabilir. Çocukların gelişim dönemlerinde gelişimlerine destek olup, belli davranışları kazandırmaya çalışmak için gerekli olan yaşantıları, evde anne ve babası, okulda ise öğretmenleri hazırlamalıdır (Orhan ve Ayan, 2018).

Çocukların gelişim döneminin özellikleri bilinirse, çocukların davranışlarının içinde bulunduğu gelişim dönemiyle paralellik gösterip göstermediğini, farklı yaş grubundaki çocukların benzer olaylara neden farklı tepki verdiği anlamış olunur. Çocukları anlamak için zihinsel, dil, ahlak, psikososyal ve motor gelişimlerinin nasıl geliştiğini bilmek önemlidir (Akyol ve Körükçü, 2015).

2.1.2 Gelişimle ilgili temel ilkeler

Tüm insanların gelişim sürecinde ortak olarak geçerli olan ilkeler şunlardır:

Gelişim, kalıtım ve çevre etkileşiminin bir ürünüdür: Kişinin doğuştan getirmiş olduğu özellikler (saç rengi, teninin rengi, cinsiyeti gibi) ile çevresinden almış olduğu tepkiler, tutumlar ve bilgi becerilerin etkileşime geçerek gelişimine etki etmesidir (Kaya, 2019).

Gelişim sürekli ve belli aşamalarda gerçekleşir: Gelişim süreci, evreler arasındaki ilişkilerin sistemli olarak ilerlemesiyle devam eder. Her bir gelişim evresi, kendisinden önceki evreden etkilenip, sonraki evreyi de etkileyebilmektedir. Arada kesin çizgi bulunmamakla beraber, bulunduğu dönemde önceki ya da sonraki dönemin izlerini taşıyan bireyler gözlemlemek olasıdır (İnal, 2020).

Gelişim nöbetleşe devam eder: Her bir gelişim alanı, farklı gelişim evrelerinde ön planda olabilir. Bir alanda hızlanma görülürken, bir diğer alanda yavaşlama gözlenebilir. Örneğin, anne karnındaki dönem ve sonraki ilk yılda gelişim çok hızlı gerçekleşir. İlk yılın sonunda fiziksel büyüme yavaşlarken, hareket ve dil gelişiminde hızlanma görülür (Gazioğlu, 2012).

Gelişim baştan ayağa, içten dışa doğrudur: Gelişim vücudun baş kısmından alt kısımlarına doğru ilerleme gösterir. Yeni doğmuş bir bebeğin kafası, vücudunun diğer bölümlerine kıyasla daha büyüktür. Bu sebeple bebekler vücutlarının üst bölümlerini alt bölümlerinden önce kullanmaya başlarlar. Önce baş, sonra kollar ve son olarak bacaklarının kontrolünü sağlarlar. Gelişim ayrıca merkezden dış kısma doğru bir gelişim göstermekte, kol ve bacaklar, eller ve ayaklardan hızlı gelişmektedir. Gelişimde genelden öze doğru bir sıra da vardır, önce büyük kasların gelişimi sağlanarak genel hareket kontrolü gerçekleştirildikten sonra ince kaslar gelişmeye başlar (Gazioğlu, 2012).

Gelişimde kritik dönemler vardır: Çocuk gelişiminde farklı gelişim alanları için belli kritik dönemler mevcuttur. Bazı beceri ve yaşantıların vaktinde yaşanmaması ve

öğrenilememesi sonucunda telafisi yapılamayacak gelişim problemleri oluşturabilir (Çağdaş ve Arı, 1999).

Gelişim bir bütündür: Gelişim bedensel, bilişsel, sosyal ve duygusal yönleriyle bir bütün içindedir. Her bir gelişim alanı birbiri ile ilişkidir. Bir gelişim alanındaki eksiklik ve aksaklık, diğer alanları da olumsuz etkileyecektir (Meb, 2011).

Gelişimde bireysel farklar vardır: Gelişim aşamalarının aynı yaş döneminde bulunan çocuklarda aynı zamanda gerçekleşmesi beklenemez. Gelişme, olgunlaşma ve yaşantılar sonucu gerçekleşir ve gelişme sürecinde biyolojik olgunlaşmanın büyük etkisi vardır. Kimi çocuk 1 yaşında konuşmaya başlarken, kimi 10 aylıkken emekler, bazılarında ise bu davranışların gelişmesi daha fazla zaman gerektirebilir. Bu yüzden çocuklar arası kıyaslama yapılmamalı, her çocuğun kendine özgü geliştiği ve bireysel farkların bulunduğu unutulmamalıdır (Meb, 2011).

2.2 Fiziksel Gelişim

Fiziksel gelişim, doğumdan önce başlayıp yaşamın sonuna kadar devam eden bir süreçtir. Beden ağırlığında artış, boyun uzaması, organların ve kemiklerin gelişmesi, dişlerin çıkması, kas, beyin ve tüm sistemlerin büyüüp olgunlaşmasını içermektedir (Tepeli, 2017).

Fiziksel gelişim, tüm gelişimin zeminini oluşturduğu için gelişimin diğer alanlarında da büyük öneme sahiptir. Çünkü sağlıklı bir gelişim için sağlıklı bir vücuda gereksinim vardır. Kişi her gelişim döneminde, o dönemin gerektirdiği gelişimsel görevlerini yaparken vücudunu kullanmak zorundadır. Yürümenin zamanında ve uygun bir şekilde gerçekleşebilmesi için kas, iskelet ve sinir sistemlerinde tam olarak büyüme ve gelişmenin olması gerekir. Aynı şekilde yazı yazma becerisi de kas, iskelet ve sinir sistemindeki olgunlaşmaya bağlı olarak gerçekleşir (Bilgin, 2007).

2.2.1 4-5 yaş fiziksel gelişim özellikleri

Okul öncesi dönemde fiziksel gelişim hızında bebeklik dönemine kıyasla yavaşlama görülür. Boy uzunluğunda birinci yaşta 20-25 cm'lik artış yaşanırken, 4-5 yaş aralığında 6 cm'lik bir artış olur ve 4 yaşındaki bir çocuk, doğum ağırlığının iki katına ulaşır. Ağırlık olarak ise 2-6 yaş aralığında çocuğun kilosu senede 2 kg artar ve

23-24 kg civarındadır. Bu dönemde erkek çocuklar kemik ve kas kütlesi yönünden kızlara kıyasla daha fazladır (Kadim, 2019).

2.3 Psikomotor Gelişim

Psikomotor (devinimsel) gelişim, hayat boyu devam eden ve kişinin motor becerilerinde meydana gelen değişim sürecini ifade eder (Yıldız ve Çetin, 2018).

Hayatımızı daha sağlıklı ve kaliteli bir şekilde sürdürmek için harekete gereksinim duyarız. Bu hareketlilik ömür boyunca devam eder. Psikomotor gelişim, fiziksel olarak büyüme ve merkezi sinir sisteminin gelişmesiyle orantılı olarak organizmada oluşan hareketliliği ifade eder (Boz ve Aytar, 2012).

Motor beceriler iki kategoride sınıflandırılır; Kaba motor beceriler ve ince motor beceriler. Kaba motor beceriler; koşmak, atlamak, tırmanmak, sıçramak, dans etmek gibi becerileri ifade eder. İnce motor beceriler ise daha çok hassaslık ve el-göz koordinasyonu gerektiren becerilerdir. Yazı yazma, ipe boncuk dizme, resim yapma, kağıt yırtma gibi etkinlikler ince motor becerilere örnektir (Kuru ve Köksalan, 2012).

Hareket etme ihtiyacı doğumla birlikte başlar ve çocuğun başını kaldırması, ellerini ve kollarını kaldırıp bacaklarını hareket ettirmesi gibi ilk hareketlerden, zamanla emekleme, dönme ve yürüme gibi daha kontrollü motor hareketlerine dönüşür (Avcu, 2015).

Okul öncesi dönem, diğer alanlarda olduğu gibi psikomotor gelişim alanındaki beceriler için de kalıcı etkilerin olabileceği bir dönemdir (Tüfekçioğlu ve Ayça, 2008).

Okul öncesi dönem çocuklarının motor gelişime açık olduğu bu dönemde, çeşitli programlar ve aktiviteler sunulduğunda çocuğun gelişimi üzerinde destekleyici ve olumlu etkilerin olduğu yapılan araştırmalarca kanıtlanmıştır. Bu dönemde çocuğun ince motor ve kaba motor becerilerini düzenli olarak ölçüp değerlendirmek ve gerekli müdahaleyi yapmak önemlidir (Ulutaş ve ark., 2017).

Motor performansın gelişmesini sağlamak için çocuğun seviyesine göre, uzmanlar eşliğinde planlı ve programlı aktivitelerin sağlanması, çocuğun eğlenceli bir şekilde

uygulamalar yapması ve bu şekilde çocuğa hareketi sevdirmek önemlidir. Gelişmiş ülkelerdeki gibi yaşamın her döneminde sağlıklı kalabilmek adına spor ve hareketin çocukluk çağından itibaren alışkanlık haline getirilmesi gerektiği ve bunun bir devlet politikası şeklinde uygulanması düşünülmektedir (Şentürk ve ark., 2015).

2.3.1 4-5 yaş psikomotor gelişim özellikleri

4-5 yaş döneminde olan bir çocuk, topu atarken vücudunu sağa ve sola doğru çevirip vücut rotasyonu yapabilir. Aynı zamanda topu atarken ayaklarını hareket ettirebilme ve topu çift elle tutabilme becerisine sahiptir. Bunu yapamadığında ise topu göğsünde tutabilir. Kıyafetlerini giyinmede artık daha başarılıdır. Bedenini dengeli bir biçimde kullanır (Şeker, 2015).

4-5 yaş döneminde olan bir çocuk psikomotor beceri olarak, dairesel bir çizgide yürüyebilir ve koşarken verilen yönerge ile yönünü değiştirebilir. 30 cm'lik bir yükseklikten ve engelin üzerinden çift ayak kullanarak atlayabilir. Durduğu noktadan kollarından destek alıp çift ayağıyla ileriye doğru atlayabilir ve tek ayağının üstünde ritmik biçimde 4 ya da 6 kez sıçrayabilir. Adımını kayma şeklinde atıp ilerleyebilir, tek ayağıyla sekme hareketi yapıp topu yere vurarak 3 kez sektirebilir. Koşarak sabit duran topa ayağıyla vurabilir, raket ve sopa gibi nesneler kullanarak topa vurabilir, tek bir ayak üstünde yaklaşık 7-8 saniye kadar durabilir, denge tahtası üzerinde ayaklarını değiştirip ilerleyebilir, bisikleti ile köşelerden dönüş yapabilir, kolay dans figürleri yapabilir, gösterilen örneğe bakıp benzerini çizebilir (Usta, 2019).

2.4 Bilişsel/Zihinsel Gelişim

Bilişsel gelişimi doğumla birlikte başlayan ve bir nevi organizmanın çevresine yönelik uyum sağlama süreci şeklinde tanımlayabiliriz. Bu uyum sağlama sürecinde, organizma çevresinden gelen uyarımları alır, işler, değişim yapar veya olduğu şekilde kabul eder. Daha sonra bunları uyumlu bir bütün olacak şekilde bir araya getirir (Ahioğlu, 2011).

Bilişsel gelişim kuramının kurucu olan Piaget'in bilişsel gelişimle ilgili düşünceleri şu şekildedir: "Bireyin bir zihin kapasitesi bulunmaktadır. Zihin, beyin ve onunla ilgili sınırların fonksiyonudur. Zihnin değişip kendini yenileyebilme yeteneğine ise zekâ

denmektedir. Bireyin bir de dış dünyası vardır ve birey dış dünyayla etkileşime geçerek kendi dışındaki bilgileri anlayabilme yeteneğini ve yöntemini geliştirir, buna bilişin gelişimi veya bilişsel gelişim denir’’ (Ramazan ve Demir, 2011).

Çevreyi keşfetme süreci doğumla birlikte başlar. Bu keşif süresince çocuğun yararlandığı araçlar ise duyuşsal ve motor yetenekleridir. Nesnelerin değışmezliğini keşfetmesiyle birlikte bilişsel gelişim aşamalarından birini başarmış olur. Bu süreç çocuk için zorlu fakat vazgeçilmez olmaktadır (Kol, 2011). Çocukların zihinsel süreçlerine uygun öğrenme fırsatlarının oluşturulması çok önemlidir. Çocuk Piaget’e göre pasif değil aktif bir alıcıdır (Başkale ve Bahar, 2008).

Çocuğun görüp duyduğu, dokunup tattıklarıyla ilgili düşünmesi bilişsel gelişimle ilgilidir. Çocuk bir şekilde mantık yürütür, nesnelerin benzer ve farklı yönlerini ayırt eder, etki tepki ilişkisine girer, nesneleri kategorize eder, dikkati gelişir (Koçak ve ark., 2015).

Çocuğun beyin gelişimi bir nevi onun geleceğinin anahtarı sayılır. Çocukla konuşmak, ona şarkılar söylemek, kitap okumak, dokunup sevgimizi hissettirmek gibi erken dönemde sağlanan deneyimler hayati önem arz eder. Beynin gelişmesi erken çocukluk döneminden sonra tamamen durmaz ancak bu dönem beynin sürekli olarak gelişmesi için zemin oluşturmaktadır (Akdağ, 2015).

2.4.1 4-5 yaş bilişsel/zihinsel gelişim özellikleri

Piaget’in bilişsel gelişim kuramına göre 4-5 döneminde olan bir çocuk ‘‘Sezgisel Dönem’’ içindedir. Çocuklar bu dönemde olayları sadece kendi yaşadıklarına bağlı olarak tek yönlü düşünebilmektedir. Sınıflama yapabilme yetenekleri gelişmektedir. Toplama ve büyük gruplar içinde gruplama yapabilir duruma gelmişlerdir. Nesnelerin dikkat çekici özelliklerine odaklanıp diğer özelliklerini fark etmeyebilirler. Görünüm değışse de nesnenin aynı kalacağını kavrayamazlar, çünkü korunum henüz kazanılmamıştır. (Kol, 2011). Piaget, bu dönemde çocukların konuşmalarının ben merkezci olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca 4-5 yaşındaki bir çocuğun konuşması diyalog şeklinde değil, daha çok kendi konuşmasını kendi dinler şeklindedir. Bu

dönemin bir diğer özelliği ise animizm yani doğadaki cansız nesnelere canlı gibi davranmadır. Oyuncakları ile konuşur, onlara kimlik verir ve söylediğini anladıklarını düşünür (Arslan, 2017).

2.5 Dil Gelişimi

Dil sosyalleşmenin sembolü ve yönlendiricisidir. Bireyler arasında sağlıklı ilişkiler kurulmasını sağlayan iletişim kaynağıdır (Temizyürek, 2007). Ayrıca dil, düşüncelerimizin, duygularımızın, inançlarımızın, tutumlarımızın, çeşitli değer yargılarımızın anlatımında ve öğretilmesinde kullanılan, olaylarla ilgili bilgilerin, kültürün aktarımını sağlayan, istek ve emir belirtmeye yarayan bir iletişim aracı olarak tanımlanabilir (Temiz, 2002).

Dil gelişimi ise sayıların, sözcüklerin, sembollerin kazanılıp saklanması ve dilin kurallarına göre kullanılması sürecidir (Kayılı ve ark., 2009). Dil, çocukta öğrenmenin gerçekleşmesinde önemli rol oynar. Dil gelişimi için, seslerin duyulması ve dilin kullanılarak yaşantı oluşturulması gerekir. Çocukların dili öğrenmesinde büyüklerini taklit etmelerinin de etkili olduğu ileri sürülmektedir. Dil gelişiminin temelinde iletişim ihtiyacı, çevredekilerin dikkatini çekmek, isteklerin ve düşüncelerin aktarılması isteği vardır (Muslugüme, 2016).

Dilin gelişim sürecinde de diğer gelişim alanlarındaki gibi, aynı yaş dönemindeki çocuklar arasında benzer özellikler görülmektedir. Kullanılan kelimelerin sayısı, kurulan cümlelerin yapısı, tonlama ve vurgu gibi özelliklerde benzerlik vardır. Bu benzerlik dikkate alındığında dil gelişiminin bilişsel gelişimle paralellik gösterdiği söylenebilir (Ergin, 2012).

36-72 aylar arası dönemdeki çocukların merak ve keşfetme duyguları, sohbet etme, soru sorma ve sorulan soruları kendi çabalarıyla cevaplamaya çalışmaları, taklit etme becerileri, sebep-sonuç ilişkisi içeren cümleler kurmaları dil gelişim özellikleriyle ilgilidir (Uladı ve ark., 2019).

Çocuğun öğrenmesi üzerinde dilin çok büyük etkisi vardır. Bu sebeple dil gelişimine okul öncesi dönemde gereken önem verilmeli ve çocuğun dil gelişimini destekleyen ortam ve koşulların sağlanması gereklidir (Çakır, 2004). Dil gelişimi, okul

öncesi dönemde yeterli şekilde desteklendiğinde, kişinin tüm hayatı boyunca akademik ve sosyal yönden gelişmesini olumlu olarak etkilemiş olacaktır. Bu sebeple erken dönemden itibaren çocuğu konuşması için teşvik etmek, ona uygun uyarıcılar sunmak ve ortam düzenlemek, çeşitli etkinlik planlaması yaparak dil gelişimini desteklemek gerekir (Karaoğlu ve Çoban, 2019).

2.5.1 4-5 yaş dil gelişim özellikleri

Bu yaş döneminde dil, basit ve düzgün kullanılan bir araç halindedir. Kız çocukları dili erkeklerden daha ustaca kullanmaktadır. Bu dönemde ebeveynlerinin konuşma düzenini taklit etmeye başlayan çocuklar, ben merkezci konuşmaya devam etmekte ve karmaşık cümle yapıları kurmaktadır (Yıldırım, 2008).

Çocuğun konuşmasının anlaşılma oranı 4 yaşa geldiğinde yüzde 100'e ulaşmaktadır. Çocuk, 4-5 yaş civarında ‘‘altında, üstünde, içinde, arkasında’’ gibi edatları çok rahat kullanır duruma gelmiştir. Bu yaş döneminin gramer kurallarına uygun bir konuşması vardır. 5 yaşındaki bir çocuğun konuşma içeriğinin yüzde 23'ünü eşyalar, yüzde 36'sını kendiyle ilgili konular, yüzde 41'ini ise başka insanlar oluşturmaktadır (Yapıcı, 2004). Hız, sayı ve zaman kavramları gelişir ve sağ sol ayrımı yapabilir. Çocuk bu dönemde düşünceleri, öyküleri rahatça ifade eder ve cümleyi farklı biçimlerde kullanabilir (Karacan, 2000). Uzun cümleler kurabilir, sorulan sorulara cevap verebilir. Sohbet sırasında konuyu değiştirebilir. ‘‘Neden’’ ve ‘‘Niçin’’ ifadeleri içeren sorular sorar. Adresi ve yaşı hakkında doğru bilgi verebilir. Kelimelerin anlamına yönelik sorular sorar. Kendisini tam olarak ifade edebilir (Tetik, 2018).

2.6 Sosyal-Duygusal Gelişim

Sosyal duygusal gelişim, kişinin duygularını tanıyıp yönetebilmesi, çevresiyle olumlu ilişkiler kurabilmesi, geleceğe yönelik olumlu hedefler oluşturabilmesi, yanlış davranışlarda bulunmaktan kaçınmaya çalışması ve yaşamını sorumluluk bilinciyle devam ettirebilme sürecidir. Araştırmacılardan bazıları tanımlarında gelişimin sosyal yönüne ağırlık verirken, bazıları ise duygusal yönüne ağırlık vermişlerdir. Alanyazında gelişimin sosyal yönü kişilerarası ilişkiler şeklinde, duygusal yönü ise içedönük olarak şekillenmiştir. Ancak pek çok araştırmacı sosyal gelişim ve duygusal gelişimin

birbirlerinden ayırlamayacakları ve iç içe oldukları konusunda aynı fikirdedirler (Çiftçi ve Balat, 2018).

Sosyal duygusal gelişim çocuğun duyu kontrolü yapabilmesi, kendiyle ve çevresindekilerle barış içinde olmasıdır. Duygusal gelişim olgunlaşma ve öğrenme sonucu oluşmaktadır, hiçbirinin tek başına etkisi yoktur (Kandır ve Alpan, 2008). Sosyal duygusal yeterliliğe sahip olmak, çocukları stres durumundan korur, iyilik halinde olma duygularını artırır. İleriki yaşlarda karşılaşılabilecekleri ciddi sorunlarla baş etme güçlerini artırır (Samur ve Deniz, 2014).

2.6.1 4-5 yaş sosyal-duygusal gelişim özellikleri

Çocuk dört yaşına geldiğinde artık sosyal bir varlık haline de gelmiş sayılır. Çevresi ile iş birliği yapabilir, daha uzun süreli arkadaşlıklar kurabilir. Duygularını daha kolay ifade edebilmektedir. Bu yaş dönemindeki çocuklar, yetişkinler ile konuşup duygular hakkında bilgi sahibi olurlar ve bu bilgileri arkadaşlarıyla, kardeşleriyle, oynadıkları oyunlar sırasında paylaşırlar. Ayrıca bu dönemde paylaşma, yardımlaşma, kurallara uyma, başkalarına güvenme, iş birliği halinde veya bağımsız çalışabilme, arkadaş edinebilme, öfke kontrolü sağlayabilme gibi davranışlarda gösterirler (Ceylan, 2009).

2.7 Ahlak Gelişimi

Ahlak, inançlarımız, duygularımız, tutumlarımız ve bazı huylarımızın sonucunda ortaya çıkan, iyi veya kötü biçimde adlandırabileceğimiz davranışların tümüdür diyebiliriz. Ayrıca ahlak, insanlar arası ilişkileri düzenlemeye yarayan davranış biçimi ve kurallarını ifade eder (Karagözoğlu, 2018).

Ahlak gelişimi, erken yaş dönemlerinde yakın çevre ile sağlanan ilişkiler sonucunda başlar. Çocuk diğer tüm gelişim alanlarında olduğu gibi ahlak gelişiminde de çevrenin desteğine ihtiyaç duyar. Davranışlarını çevresinden gelen tepkilere göre ayarlamaya çalışan çocuk, bu şekilde ahlaki davranışlarını şekillendirmeye başlar. Çocuğun yaşı ilerledikçe ondan ahlaki olarak beklenen ise, toplum tarafından kabul görmüş kuralları öğrenerek, bunlara uymadığı zaman rahatsızlık hissetmesi, uyduğunda ise duygusal olarak doyuma ulaşması ve kendini toplumun beklentileri yönünde denetlemeyi öğrenmesidir (Türk ve Afat, 2018).

Kohlberg geliştirmiş olduğu ahlak gelişimi kuramında, kişilerin evrensel ahlak ilkelerini öğrenme sürecinin belli evrelerden oluştuğunu ve kişilerin bu dönemleri geçirdiğini söylemiştir. Bu kuramın en alt seviyesinde “gelenek öncesi dönem” yer alır. Bu dönem bağımlılık, bireysellik, ceza-itaat ve çıkarlara dayalı ilişkiler içerir. Eğer kişi yapacağı yanlış davranışın sonucunda ceza almayacağını düşünürse bu davranışı yapar çünkü bu dönemde sadece kendini düşünür. Bir sonraki dönem ise “geleneksel dönem”dir. Bu dönemde toplumun beklentileri, uyumluluk, kanunlar ve kişilerarası beklentiler hakimdir. En üst seviye “gelenek sonrası dönem” olarak adlandırılır. Bu seviyede önem arz eden unsurlar ise özgürlük, yaşamın güvence altında olması ve sosyal düzenin korunmasıdır (Akçınar ve ark., 2018).

Ahlaki gelişim, çocuğun sosyalleşme sürecinde neyin iyi, neyin kötü olduğuna dair bilinç oluşturmasıdır. Çocuklar ahlaki kuralları çok erken öğrenirler ancak bunların ne anlama geldiğini anlamaları daha sonraki zamanlarda gerçekteşir. Kohlberg bu süreçte “rol alma yeteneğinden” bahseder. Bu kavram kişinin kendi davranışına başkası gibi tepki verme becerisidir. Kohlberg’in ahlaki ilkeleri doğrultusunda ahlaki gelişimi desteklemek için okul öncesi dönemdeki çocukların başarılı olmalarını sağlayacak fırsat ortamları yaratmak, bu süreçte oyundan, arkadaşlık ilişkilerinden faydalanmak ve örnek olaylar sayesinde çocuğun karar verebilme yeteneğini geliştirmek gerekir (Gürses ve Kılavuz, 2016). Ahlaki yönden gelişmiş insan, kendi düşünce ve inançlarından farklı fikirlerle karşılaştığında, hemen karşı çıkıp reddetme yoluna gitmek yerine, karşısındakini dinler, değerlendirip eleştirir ve gereken durumlarda kendi düşüncelerinde değişikliğe gidebilir (Çiftçi, 2003).

2.7.1 4-5 yaş ahlak gelişim özellikleri

Bu dönemi Kohlberg’in ahlaki gelişim kuramı kapsamında inceleyecek olursak bu yaş aralığındaki çocuklar Gelenek Öncesi Dönemin “Ceza ve İtaat Eğilimi” aşamasında bulunurlar. Bu dönemde kuralları başkaları koyar, çocuk sadece otoritenin kurallarına uyar ve ceza almaktan kaçınır. Olayların sadece dışardan görünüşüne ve ortaya çıkardığı zarara bakarlar. Olayın arkasındaki nedenler onlar için çok önem teşkil etmez. Sonucuna göre iyi ya da kötü olduğunu belirlerler (Meb, 2013).

2.8 Cinsel Gelişim

Cinsiyet kavramı, kişilerin biyolojik olan kimliklerini ifade eder. Yani kişinin kadın veya erkek olma durumudur. Cinsellik ise, biyolojik kimliğimizden daha geniş bir yelpazeyi ifade eder. İnsan cinselliği, fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik boyutları olan bir kavramdır (Çalışandemir ve ark., 2008). Cinsellik doğum ile başlayıp ölene kadar devam eder, benliğimizin bir parçası konumundadır. Cinsel gelişim kişinin karar verme, sorumluluk sahibi olma, iletişimsel beceriler, cinsel sağlık ve cinsellik konularında bilgilendirilmesi sürecidir (Deniz ve Yıldız, 2018).

Çocuk, ebeveynleriyle özdeşim kurmakta, anne babasını ve yakınındaki büyükleri model almaktadır. Çocuk, gözlemleyip edindiği özellikleri kendi kişiliği ile bütünleştirip, edinmiş olduğu davranışları benimseyerek cinsel kimliğini oluşturur. Çocuğun yaşı ilerledikçe bu kimliği çevreden ve kültürden etkilenir (İşler ve Gürşimsek, 2018).

Erken çocukluk döneminden itibaren çocuklar, kendi vücutları ve arkadaşlarının vücutlarını merak etmektedirler. Çocuklar oyun yöntemiyle cinsel kimliklerini ve davranışlarını şekillendirirler. Ayrıca çocukların bu yaşlardaki evcilik ve doktorculuk gibi oyunlarında cinsel konuşmalar, cinsel davranışlar bulunabilir. Cinsellikle ilgili sorular sorabilirler. Çocuklarda mahremiyet duygusu da tam olarak gelişmediği için açık ortamlarda çıplak gezme gibi davranışlar gösterebilirler (Kardeş ve Karaman, 2018).

Anne babaların ve öğretmenlerin, cinsel gelişimin çocuğun normal gelişiminin bir parçası olduğunu bilmeleri, çocuğun bu konuyla ilgili problemleriyle ilgilenmeleri, çocuğa cinsel gelişimle ilgili bilgiler verilmesinin gayet doğal bir eğitim görevi olduğunun farkında olmaları gerekmektedir (Eliküçük ve Sönmez, 2011).

Çocuğun sorduğu sorulara uygun olmayan tepkilerle karşılık vermek, onun yanlış yaptığını düşünmesine ve artık çocuğun cinsel konularla ilgili soru sormayıp merak ettiklerini farklı kaynaklar yoluyla bulmasına neden olacaktır. Ayrıca suçluluk hissetmesine ve özgüvenini kaybetmesine yol açacaktır. Çocukların doğru bilgiler

edinerek, cinsellikle ilgili bilgi sahibi olması, onun sağlıklı gelişimi için çok önemlidir (Deniz ve Altan, 2019).

2.8.1 4-5 yaş cinsel gelişim özellikleri

Bu yaş dönemi Freud'un "Psikoseksüel Gelişim Kuramına" göre 3-6 yaş aralığını kapsayan "Fallik Dönem" içinde yer alır. Çocuk bu dönemde cinsel bölgesine yönelmiş ve haz almaya başlamıştır. 3-6 yaş aralığında çocuklar cinsellikle ilgili sorular sormaya başlamakta ve meraklarını gidermek için ısrarla sorularına cevap almak istemektedirler. Ayrıca bu dönemde libido odağı cinsel organlar olduğu için mastürbasyon davranışı da görülmektedir. Çocuklarının cinsellikle ilgili soruları ve davranışları anne babaları tarafından olumlu karşılanmalıdır, aksi taktirde çocuk merakını farklı kaynakla ile giderme yoluna gidecektir. Ayrıca ailesinden olumsuz tepki gören çocukta suçluluk duygusu, kendini ifade edememe ve özgüven eksikliği gibi sorunlar ortaya çıkabilir (İşler, 2017).

Bu yaş döneminde erkek çocuklarında oedipus kompleksi adı verilen yanlış özdeşimden kaynaklı bir karmaşa yaşanmaktadır. Annelerine karşı bir cinsel yakınlık duyan erkek çocuklar, babaları tarafından cezalandırılacaklarını düşünürler. Ayrıca babalarının onların penislerini keseceği anlamına gelen iğdiş edilme korkusu geliştirirler. Kız çocuklarında ise bu durum elektra kompleksi olarak isimlendirilmekte, kız çocuk da babasına yakınlık duyup annesinden korkmaktadır. Bu iki kompleksin de çözülebilmesi için çocukların kendi cinsinden olan ebeveyni ile özdeşim sağlaması gerekmektedir. Ancak bu şekilde sağlıklı cinsel kimlik kazanılabilir (Oral, 2016).

2.9 Gelişime Etki Eden Faktörler

Gelişime etki eden faktörleri iki başlık altında inceleyebiliriz. Bu faktörler; kalıtım ve çevredir.

2.9.1 Kalıtım

Kalıtım, kişilerin anne ve babalarından almış oldukları genlerin onların genetik yapısını oluşturması olarak ifade edilir. Anne ve babadan 23'er kromozom alınmasıyla her sağlıklı bireyde toplamda 46 kromozom bulunur. Kromozomlar binlerce gen taşır ve

kalıtımla geçen bu genler, çocuğun ten rengini, sa rengini ve şeklini, boyunu, parmak izini... vb. kalıtsal özelliklerini oluşturur. Sperm ve yumurtanın döllenmesiyle oluşan bu yapı, nesillerden nesillere gen vasıtasıyla geçerek devam eder. Çocuğa geçen genler tarafından oluşturulan olay, gelişimin kalıtsal boyutunu oluşturur (Koç, 2016).

2.9.2 evre

Bireyin hayatını döllenmeden itibaren etkileyen dış uyarıcıların tümü evre olarak adlandırılır. Her birey belli bir potansiyel ile doğar ve bu potansiyel çevrenin birey üzerindeki durum ve niteliğine göre şekillenir. Çevrenin gelişim üzerindeki etkileri üç başlık altında incelenir:

1-Doğum ncesi faktörler: Annenin hamilelik döneminde sigara ve alkol kullanımı, strese maruz kalması, yetersiz ve dengesiz beslenmesi, geçirilen kazalar ve hastalıklar, Rh faktörü gibi olumsuzluklar bebeği doğum öncesinde etkileyecektir.

2-Doğum sırası faktörler: Doğumda kullanılan yanlış uygulamalar, bebeğin travmaya yaşaması gibi olaylar ise doğum sırası etkenlerdendir.

3-Doğum sonrası faktörler: Ailenin yapısı ve sosyokültürel statüsü, çevresel uyarıcılar, beslenme, kaza ve hastalık durumları, anne baba tutumları, okul ve sosyal çevresindeki bireyler gibi çocuğun gelişmesini olumlu veya olumsuz etkileyen etmenlerdir (Meb, 2011).

Erken ocukluk dönemi çocuğun çevresel etkilere en açık olduğu dönemdir. Bu dönemde çocuğu olumsuz şekilde etkileyen çevresel etmenler onun gelişiminde duraklamalara ve gerilemelere sebep olmaktadır. Tam tersi çocuğun yaşadığı ortam onun gelişimini destekleyen sağlıklı bir ortam ise, beslenmesi yeterli ve dengeliyse çocuğun geleceği için sağlam bir zemin oluşmuş olur. Bu nedenle erken dönemlerde olumsuz çevresel faktörlerin ortadan kaldırılması gerekmektedir (Bertan ve ark., 2009).

2.10. Beslenme

2.10.1 Beslenmenin tanımı, önemi ve ilkeleri

Beslenme; büyüme, gelişme, vücutta onarımın sağlanması, sağlıklı bir hayat ve bedenin faaliyetlerine devam etmesi için bütün besin öğelerinin sistematik bir biçimde vücuda alınması süreci olarak tanımlanabilir (Meb, 2009). Beslenme, insan sağlığına etki eden en önemli çevresel etmenlerdendir. Bütün besin öğelerinin kişinin ihtiyaç duyduğu oranda yeterli, dengeli ve çeşitli alınarak, olması gereken ideal vücut ölçülerinin korunması olan sağlıklı beslenme davranışlarına doğum öncesi dönemden başlayarak dikkat etmek, tüm hayat boyunca sağlığın korunup, hastalık durumlarının önlenmesinde önemli rol oynayacaktır (Üzgün, 2017).

İnsanın sağlıklı bir hayat sürdürebilmesi için hayatının her döneminde dikkat etmesi gereken unsurların başında beslenme gelmektedir. Beslenme, her ferdi, aileyi ve toplumu ilgilendiren en önemli konulardan biridir (Şahin ve Filiz, 1999). Beslenme, bireyin en temel gereksinimi olduğu gibi sağlığına da etki eden en önemli faktörlerin başında yer alır. Bireyin büyüüp gelişmesi, yaşamsal faaliyetlerini yerine getirebilmesi için yeterli ve dengeli beslenmeye gereksinimi vardır. Beslenme, anne karnından başlayarak yaşlılığa kadar olan her yaş döneminde önem arz eder. Yeterli ve dengeli beslenme, özellikle de erken çocukluk ve ergenlik dönemlerinde bedensel, zihinsel ve sosyal becerileri olumlu olarak etkiler ve toplumun her yönden gelişmesine temel oluşturur (Akar, 2006).

2.10.2 Beslenme ilkeleri

Çocuğun sağlıklı beslenme alışkanlıklarına sahip olması için günlük ve öğünlerdeki beslenmelerinde ailelerin dikkat etmesi gereken bazı kurallar vardır. Bunlar;

- Yiyeceklerin hiçbirisi, tek başına çocuğun ihtiyacı olan total proteini, vitamini ve minerali sağlayamaz. Bunun için her gün belirli besinleri belirli oranlarda tüketmek gerekir.
- Öğünler düzenli bir biçimde ve porsiyonlar da çocuğun yaşına uygun olarak ayarlanmalıdır.

- Üç ana öğünün yanı sıra, dengeli beslenmenin bir parçası olan ara öğünlere de dikkat etmek gerekir. Ara öğünler besleyicilik değeri yüksek besinlerden oluşmalıdır.
- Dişlerin sağlığı için şeker içeren yiyecek ve içeceklerden kaçınılmalıdır (Dereli, 2006).

2.11 Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Beslenme

Beslenme, hayatın tüm dönemlerinde önem arz etmektedir ancak bebeklik ve çocukluk çağında önemi daha da artar. Büyüme ve gelişme hızının çok fazla olduğu bu dönemlerde yeterli ve dengeli beslenilmezse, büyüme ve gelişmenin yavaşlaması, çeşitli sağlık sorunlarının oluşması, çocuğun fiziksel ve ruhsal hayatının olumsuz etkilenmesi kaçınılmazdır. Sağlıklı bir hayatın zemini çocukluk dönemlerinde atılır. Bu dönemlerde oluşacak sağlık problemleri için gereken önlemler alınmazsa, gelecek dönemlerde sadece birey üzerinde değil ülkenin gelişimi üzerinde de olumsuz etkilere yol açabilecektir (Ünver, 2004).

Okul öncesi dönem çocuklarının sağlığının korunması, her alanda gelişimlerinin desteklenmesi toplum yararı için de önem taşımaktadır. Sağlıklı nesil, toplumun ekonomik olarak da gelişmesini etkiler. Bu dönem çocuklarının sağlığına etki eden en önemli unsurların başında beslenme gelmektedir.

Çocuğun kişiliği okul öncesi dönemde biçimlenir ve ileriki dönemlerde davranışlarına etki edecek olan alışkanlıkları da çocuk bu dönemde kazanır. Bu dönemde kazanılan beslenme alışkanlığı da ileriki yaşamını etkiler ve ileride ortaya çıkacak beslenme problemlerini önlemede temel çözümü oluşturur. Beslenme çocuğun fiziksel, sosyal-duygusal gelişiminde ve tüm davranışları üzerinde etkilidir (Ünver ve Ünüsan, 2005).

Okul öncesi dönem beslenmedeki amaç, yeterli beslenme ile büyüme ve gelişmeyi sağlamaktır. Büyüme hızlarının yavaş, motor gelişimlerinin ise hızlı olduğu bu yaş aralığında, öğünlerin düzenlenmesi, olumlu yeme davranışının gelişmesi ve hayat boyu sürecek doğru beslenme alışkanlıklarını kazandırmaktır (Ünlü, 2011).

Okul öncesi dönemde bulunan çocuklar, besinlere yönelik tepki ve tavır ortaya koymaya başlarlar. Yemeye karşı ilginin azalması ve yemek sırasında sosyal çevre ile ilgilenme davranışları görülebilir. Bu dönem çok fazla yemek seçiciliğinin de görüldüğü, ailelerin zorlandığı ancak geçici bir dönemdir. Bu dönemde sebzelerin az sevildiği ve besinlerin karışık olarak tüketilmekten hoşlanılmadığı da bilinmektedir. Bu dönemde çocuğa her türlü besin sunulmalı ancak ısrarcı olunmamalıdır. Rutin olarak aynı besin verilmemeli, istemediği besinler belli bir zaman sonra tekrar denenmelidir (Ekinci, 2018).

Erken çocukluk yıllarında çocukların sağlıklı ve düzenli bir beslenmeye ihtiyaçları vardır. Çocuğun öğünlerde sofraya on dakika oturmaya özendirilmesi, yemeğini kendi yemesine izin verilmesi, erişkin ve çocuğun bir arada yemeye teşvik edilmesi, ona ayrı oturma yapılması gereklidir. Besinlerin seçimi ve hazırlık aşamalarında da çocuğun bulunması desteklenmelidir. Çocuğun tabağına yiyebileceği miktarda yemek koyulmalı, isteği doğrultusunda tekrar ilave edilmelidir (Özmert, 2005).

2.11.1 Okul öncesi dönemde yeterli ve dengeli beslenme

Çocukların sağlıklı olabilmeleri ve sağlıklarını koruyabilmeleri için besin öğelerinin yeterli ve dengeli bir şekilde sağlanması gerekmektedir. Çocuğun fiziksel, duygusal ve sosyal gelişmesine doğrudan etki eden en önemli etken yaş, cinsiyet ve aktivitesine uygun yeterli ve dengeli beslenmesidir (Kobak ve Pek, 2015). Yeterli ve dengeli beslenme, çocuğun büyüme, gelişme, hayatın sürdürülmesi, hastalıkların önlenmesi ve sağlığın korunmasında önemli bir etkidir. Okul öncesi dönemde birçok gelişim alanında kazanımların gerçekleştiği düşünülürse, bu becerilerin geliştirilmesi için de çocuğun yeterli ve dengeli beslenmeye gereksinimi olacaktır (Aydın ve ark., 2017).

Çocuklarda büyüme ve gelişmenin devam ettiği okul öncesi çağlarda, bedensel gelişimin ve vücut ağırlığının sağlıklı bir şekilde korunabilmesi için enerji ve besin ögesi ihtiyacının yeterli ve dengeli düzeyde tüketilmesi çok önemlidir (Teberdar ve Aras, 1997). Çocukta beslenmenin yeterli olup olmamasını kontrol etmek için belli sürelerde boy uzunluğuna ve kilosuna bakılır. Yaşına göre dengeli oranlar arasında bulunan çocuk yeterli ve dengeli beslenmeye sahiptir denebilir (Küçükkömürler, 2006).

Çocuklarda yeterli ve dengeli beslenme, hayatın sağlıklı olarak devam ettirilebilmesi ve büyüme ve gelişmenin sağlanabilmesi için gerekli vitamin ve minerallerin vücuda alınıp kullanılması ile mümkündür (Dündar ve Dündar, 2006). Uzmanlar, iyi beslenmenin çocukların zihinsel, davranışsal gelişimine katkı sağladığını, varolan potansiyellerinin tamamını kullanmak için yeterli ve dengeli beslenmeye ihtiyaç duydukları konusunda aynı fikirdedirler (Zembat ve ark., 2015).

Okul öncesi dönemde sağlıklı beslenme davranışlarının kazanılması, çocuğun sağlıklı gelişip büyümesini desteklerken, obezite, dişlerin erken çürümesi, anemi gibi sorunları önler (Sağlık Bakanlığı, 2013). Ayrıca çocukta yeterli ve dengeli beslenme, kardiyovasküler hastalıklar, tip 2 diyabet, kanser, obezite, osteoporoz gibi sağlık sorunlarının önlenmesini sağlar (Yabancı ve ark., 2013). Sağlıksız beslenme sonucu oluşacak hastalıkların tedavisinden ziyade sağlıklı beslenmeyi alışkanlık haline getirip hastalıkların oluşmasını önlemek daha doğru bir yaklaşımdır. Bu sebeple davranışların temellerinin atıldığı okul öncesi dönemde sağlıklı beslenmeye ilişkin eğitimler verilmelidir (Akder ve ark., 2018).

2.11.2 Okul öncesi dönemde yetersiz ve dengesiz beslenme sonucunda görülen beslenme sorunları ve hastalıklar

Yeterli ve dengeli beslenme, tüm yaş grubu bireylerin özellikle de çocukların en temel gereksinimlerindenidir. Aksi halde yetersiz ve dengesiz beslenmeden de en çok etkilenecek grup 0-6 yaş döneminde bulunan çocuklardır. Yetersiz beslenmenin sebep olduğu sorunlar ve hastalıklar düşünüldüğünde konunun ciddiyeti daha da artmaktadır (Koçoğlu ve ark., 1990). 0-6 yaş arası dönem, çocuğun sağlıklı gelişimini engelleyebilecek etmenlere karşı oldukça hassas ve duyarlı olduğu bir dönemdir. Bu etmenlerden biri de yetersiz ve dengesiz beslenmedir (Sarıtekin ve Dindar, 2013).

Erken yaş dönemlerinde kazanılan yanlış beslenme alışkanlıkları da, kişilerin yetersiz ve dengesiz beslenmesine sebep olmaktadır (Güneyli, 1984). Yetersiz ve dengesiz beslenme, büyüme-gelişme hızının yavaşlamasına, beden ölçülerinin dengesinin bozulmasına ve hastalıklara karşı savunmasız duruma düşmeye sebep olmaktadır (Güneyli ve Arslan, 1981).

Gelişmekte olan ülkelerin en önemli sağlık problemleri arasında yetersiz ve dengesiz beslenme vardır (Yaşar ve ark., 1999). Bu ülkelerde çocuk hastalıklarından kaynaklı ölümler ve beslenme bozuklukları okul öncesi yaş grubunda görülür (Erim, 1973). DSÖ'nün verilerine göre yetersiz ve dengesiz beslenme, dünyada çocuk ölümlerinin %7'sinin birincil, %46'sının ise ikincil sebebi olarak gösterilir (Öncü ve ark., 2011).

Yetersiz ve dengesiz beslenme ülkemizde de çocukların sağlıklarının bozulmasına, çeşitli sağlık sorunlarının oluşmasına sebep olmaktadır. Bu durum çocuğun büyüme ve gelişme hızının yavaşlamasına ve vücudun hastalıklara karşı dirençsiz düşmesine neden olabilmektedir (Yücecan ve ark., 1993). Beslenme sorunlarının oluşmasına sebep olan etmenler arasında; "toplumun sosyokültürel yapısı, ekonomi düzeyi, çevre sağlığı, besin üretimi ve bu besinlerin halka ulaştırması" vardır (Akman ve ark., 1988).

2.11.3 Malnütrisyon

Malnütrisyon, beslenme yetersizliği olarak da adlandırılan, besin kaynaklarına yeterli düzeyde erişimin sağlanamaması ve günlük alınması gereken enerjinin karşılanamaması durumunda ortaya çıkan bir sağlık sorunudur. Malnütrisyon özellikle gelişmekte olan ülkelerde ciddi bir sorun olmakla birlikte, ortaya çıkmasında ailenin sosyoekonomik düzeyi ve besinlere ulaşımının da etkisi vardır. Malnütrisyonun belirtileri; boy kısalığı ve büyüyüp gelişmede yaş düzeyine göre geri kalmadır. Sağlık çalışanları toplumda malnütrisyonla etkilenen en hassas grubun okul öncesi dönem çocukları olduğunu teyit ederler (Önal ve ark., 2016). Dünya sağlık örgütü, dünyada beş yaşın altında bulunan çocukların %27'sinin kilosunun yaşına göre çok düşük olduğunu bildirmiştir (Erkan ve ark., 2007). Okul öncesi dönemde bulunan yaklaşık olarak her altı çocuktan biri malnütrisyonludur. Malnütrisyon erken dönemlerdeki çocuk ölümlerinin yarısının sebebi olmakla birlikte, hayatta kalanların ise zihinsel gelişimlerine negatif olarak etki etmektedir (Baysal, 2003). Ülkemizde de sosyoekonomik ve eğitim seviyesinin düşük olması, besin kaynaklarının yetersizliği, dengeli dağıtılmaması, yanlış edinilmiş beslenme davranışları ve kötü hijyen şartları gibi pek çok etken malnütrisyonu sebep olmaktadır. Malnütrisyonun önüne geçmek için erken tanı ve tedavi önem arz etmekle birlikte, büyümenin düzenli olarak takip edilmesi önem taşımaktadır (Güleç ve ark., 2011).

2.11.4 Vitamin yetersizliği

Vitaminler, vücutta az miktarda bulunmakla birlikte, vücuda etkileri oldukça fazladır. Büyüme ve gelişmede, sinir ve sindirim sistemlerinin düzgün çalışmasında ve hastalıklara karşı vücut direncinde önemli rol oynar. Yeterli ve düzenli beslenme sayesinde vücudun ihtiyaç duyduğu vitaminler alınmış olur. Fazla alınmasında ve eksikliğinde vücutta bazı sorunlar oluşmaktadır. Öğün atlanması, tek yön bir beslenme gibi durumlarda vitaminlerin karşılanması güçleşir (Soylu, 2017). Okul öncesi dönemde vitamin yetersizliğinden kaynaklı sık görülen dört eksiklik bulunmaktadır; demir eksikliği, raşitizm, iyot eksikliği ve kalsiyum yetersizliğidir.

2.11.5 Demir eksikliği

Dünyada en çok görülen besin kaynaklı eksiklik olan ve özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından önemli bir halk sağlığı problemi olan demir eksikliği, DSÖ verilerine bu ülkelerde 0-4 yaş grubu çocuklarda %30, 5 -14 yaş aralığında olan çocuklarda ise %48 oranında anemi olduğunu bildirmiştir (Naiboğlu ve ark., 2019). Demir eksikliği, hemoglobinin oluşması için ve pek çok enzimin reaksiyonu için vücutta yeterli düzeyde demir bulunmamasıdır. Demir eksikliği anemisi ise hemoglobin düzeyinin daha kritik seviyede olması ile oluşan ve daha ağır bir biçimdir. Önemli bir sağlık sorunu olan demir eksikliği anemisi, küçük çocuklarda ve çocuk doğuracak dönemde olan kadınlarda yüksektir (Küren, 2019). Çocuklarda demir eksikliğinin en çok görülen nedeni, hızlı büyümeyle beraber yetersiz alım, doğum ağırlığının düşüklüğü ve inek sütünün çok tüketilmesine bağlı gelişen sindirim sisteminde kayıpların oluşmasıdır (Özdemir, 2015). Çocuklarda demir eksikliğinin önlenmesi için; ilk altı ay anne sütü ile beslenme sağlanmalı, altı aydan sonra da anne sütünün yanında demir yönünden zengin besinler verilmesi önerilmektedir. İnek sütünün günlük tüketim miktarına iki su bardağı ile sınır koyulmalıdır (Türk Hematoloji Derneği, 2011). Ayrıca tüm çocukların belli zaman aralıklarında büyüme gelişim durumları izlenmeli, ebeveynleri beslenme bakım konularında bilgilendirilmeli, gereken vitamin mineral takviyesi yapılmalı ve erken tanıya önem verilmelidir. Demir tedavisinde önemli olan başlangıç değil tedaviyi sürdürmektir. Bunun için ailenin takibi yapılmalı, ilaçların kullanımı konusunda aileler bilgilendirilmelidir (Bülbül, 2004).

2.11.6 Raşitizm

D vitamini yetersizliğine bağlı olarak gelişen raşitizmin, gelişmiş ülkelerde alınan tedbirlerin sayesinde görülme olasılığı yok denecek kadar azdır. D vitamini kemiğin dokusuna kalsiyum depolanmasını sağlar. İnsan vücudu D vitaminini güneş ışığı sayesinde yapar ve eğer deriye güneş ışığı değmezse, D vitamini yapımı engellenir. Raşitizm altı ay civarında başlayıp, tedavisi sağlanmazsa 2-3 yaşlarında kemiklerin şeklinin bozulmasına sebep olur. Ülkemiz iklim olarak güneşi bol almasına rağmen, bebeklerin kundaklaması, üşüyeceği düşüncesiyle fazla giydirilmesi ve evden çıkmaması gibi nedenler çocukların olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır (Oğuz, 2011).

2.11.7 İyot eksikliği

İyot eksikliği fetüs döneminden başlayıp, tüm yaş gruplarını etkilemektedir (Durgun ve ark.,2019). İyot, beynin ve sinir sisteminin normal oranda büyüyüp gelişmesi ve vücudun enerjisi için gereken bir maddedir. İyotun besinlerle yetersiz alımında iyot yetersizliğine bağlı hastalıklar ortaya çıkar, çoğu organın büyüyüp gelişmesi ve işlevlerinde sorunlar oluşur, boy uzaması durur ve bilişsel işlevlerde gerileme görülür. Ayrıca iyot yetersizliği öğrenmede azalmaya, algılamada güçlüğü de sebep olarak akademik başarıyı düşürdüğü de bilimsel çalışmalarla kanıtlanmıştır. İyot eksikliğinin en ciddi bulguları hamilelik ve bebeğin doğduğu dönemlerde gözüktüğü için öncelikle annenin iyot düzeyinin iyileştirilmesi gerekir (Sağlık Bakanlığı, 2008).

2.11.8 Kalsiyum yetersizliği

Kalsiyum, hücre aktifliği ile kemik ve diş gelişimi için önemli bir maddedir. Çocukluk çağında büyüme ve gelişme, yetişkinlik dönemlerinde ise dokuların onarılması için, kısacası her yaş döneminde süt ve süt ürünlerinin içeriğindeki kaliteli proteine ihtiyaç duyulmaktadır (Hacettepe Üniversitesi, 2015). Özellikle büyümenin ve kemik yapımının çok hızlı gerçekleştiği çocukluk döneminde kalsiyum ihtiyacı artmaktadır. Bu dönemde çocuğun yeterli düzeyde kalsiyum alması çok önemlidir (Tüber, 2015). Vücudun kalsiyum deposu iskelettir. Kalsiyum devamlı bir şekilde kemiklerden uzaklaştırılır ve tekrar kemiklere geri dönüp, depo yapılır. Kalsiyumun

yeterli kullanılması durumunda bu işlem çocukluktan otuz beş yaş civarına kadar devam eder ve kemiklerin yoğunluğunda aşamalı bir artma gerçekleşir (Tayfur, 1991).

2.11.9 Obezite

Obezite, vücuttaki yağ oranının artması şeklinde tanımlanır. Sonuçları itibariyle yetişkinler için ciddi sağlık problemleri oluşturan şişmanlık, yetişkinler kadar çocuklarda da ciddi tehdit unsurudur. Okul öncesi dönemde obezite tüm dünyada hızla artmaktadır. Okul öncesi dönemde şişman olan çocukların %21-41'inin yetişkin çağlarda da şişman kaldığı kanıtlanmıştır (İnal ve Canbulat, 2013). Obezite risk faktörleri arasında, fiziksel aktivitenin azalması, yanlış beslenme alışkanlıkları, cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi ve genetik sayılabilir. Çocukluk yıllarında görülen obezitenin esas sebebi büyüme için yeterli olan kaloriden daha fazlasının alınmasıdır (Karakaş ve Törnük, 2016).

Erken çocukluk döneminde beslenmeyi genellikle anne sağladığı için, obezite ile ilgili çalışmalar çoğunlukla anne ile bağdaştırılmıştır. Hamilelik sürecinden başlayarak, annenin beslenme alışkanlığı, beslenme bilgisi, kilosu, sigara ve alkol kullanımı çocukta obeziteye yol açabilmektedir. Ayrıca ailelerin yemek konusunda kısıtlama, zorlama, sürekli çocuğu izleme, yemeği ödül şeklinde kullanma ya da anlayışlı yaklaşımları çocuklarda şişmanlığı etkileyen durumlardır (Kerkez, 2018). Ayrıca ebeveynlerin kendi problemleri ile meşgul olmaları ve bu yüzden çocuklarıyla yeteri kadar hareketli oyun oynamamaları da hareketsiz bir yaşam durumunu ortaya koymaktadır. Aile içindeki stres durumu da çocuğun beslenmesini etkilemektedir. Stres ortamı çocukta kortizol hormon seviyesinin yükselmesine ve açlık tokluk metabolizmasının bozulmasına bağlı iştah artışına neden olmaktadır (Akalin ve İrkin, 2018). Fiziksel aktivite ile obezite ilişkisini inceleyen çalışmada, obez çocukların oyun oynama sürelerinin az olduğu çalışmalarca kanıtlanmıştır. Televizyon, bilgisayar, video oyunları gibi aktiviteler fiziksel hareketliliği azalttığı için obezite oluşumunda etkilidir (Büyük ve Topçu, 2015). Çocukluk çağı obezitesinde, arka planda çocuklar için yapılan, çocukların hedef kitlesi durumunda oldukları gıda reklamları ve bu reklamların aktif şekilde desteklemiş olduğu sürekli gelişen gıda endüstrisi de etkilidir (Tokuç ve ark., 2009).

Çocukluk çağı obezitesi; yetişkin dönem şişmanlığı, tip 2 diyabet, kalp rahatsızlıkları, inme ve kanserle ilişkilidir. Kilo alımının önlenmesi, obezitenin tedavisinden daha kolay, ucuz ve etkilidir. Bu sebeple risk altındaki çocuklara yönelik önleyici ve etkili yöntemler uygulanmalıdır (Haney ve Erdoğan, 2013). Obezitenin önüne geçmek, pek çok hastalığında önlenmesi anlamına gelmektedir. Özellikle çocukluk dönemi obezitesi ile mücadele edip önlemler almak ülkemizin sağlıklı geleceği için çok önemlidir (Doğusal ve Sönmez, 2017).

Okul öncesi dönemde şişmanlık görülen çocuklarda, çocuğun yaşına ve olması gereken kilosuna uygun bir diyet beslenme programı planlanmalıdır. Bu yaşlarda uygulanan diyetlerin düşük enerjili olmaması önemlidir. Fiziksel aktivite arttırılmalı, büyüme gelişme düzenli olarak takip edilerek kilo alımı engellenmelidir. Ayrıca ebeveyn ve çocuğa verilecek uygun beslenme eğitimleri de obezitenin önlenmesinde etkili olacak bir uygulamadır (Köksal ve Özel, 2008).

2.11.10 Diş çürükleri

Diş çürükleri, önlem ve tedavi yöntemlerindeki gelişmelere rağmen hala en çok görülmekte olan çocukluk dönemi hastalıklarındandır. Bilhassa sosyoekonomik yönden düşük ve orta gelirli ülkelerde çürük yapıcı gıdaların fazla tüketilmesi, ağız bakımının önemsenmemesi, kontrol için diş hekimine düzenli gidilmemesi sonucunda diş problemleriyle karşılaşmaktadır (Aktaş ve ark., 2018). Sağlıklı bir hayat üzerinde dişlerin de sağlıklı olmasının payı büyüktür. Diş çürüğü oranları, değişen yaşam biçimine ve beslenmeye bağlı olarak hızla artış halindedir. Toplumun her yaş grubunu etkileyen diş problemleri, sosyal ve ekonomik bir problem durumundadır. Ülkemizde de ağız ve diş sağlığına yeterince önem verilmediği ve bunun sonucunda diş kayıplarının yüksek olduğu yapılan çalışmalarca bildirilmiştir (Eğri ve ark., 2015).

Diş çürükleri çocukların yaşamsal kalitelerinde düşüşe sebep olmakla beraber, beslenme durumlarında, büyüme ve ağırlık artışlarında etkili olmaktadır (Özyürek ve ark., 2016). Çocukluk döneminde kazandırılması gereken en önemli alışkanlıklardan biri olan ağız ve diş sağlığının korunması üzerine yapılan çeşitli çalışmalar, çocuklara ağız ve diş sağlığı konusunda alışkanlık kazandırmak için önce ailenin eğitiminin

gerektiğini belirtmiştir. Bunun sebebi çocuğun başta anne babası olmak üzere, ilk çevresini oluşturan kişilerden büyük oranda etkilenmesidir (Özyürek ve ark., 2015).

2.11.11 İştahsızlık

İştahsızlık, çocuklarda oldukça sık rastlanan bir problemdir. Bu durum genellikle annelerde kaygıya ve strese sebep olmaktadır. İştahsızlık, aileler tarafından az yiyen, güçlkle ve seçici yiyen çocuklar için kullanılır. Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımında ise iştahsızlık, “yeterli bakımı veren birinin varlığına rağmen, beslenmede güçlük, besin reddi ya da yeterli besin varlığında aşırı seçicilik durumu” olarak tanımlanmıştır (Bıçlıoğlu ve ark., 2015). Çocukluk döneminde yoğun görülen yeme problemleri, sağlıklı çocuklarda %25-45 oranında, gelişim geriliği bulunan çocuklarda ise %80 oranındadır (Kurt ve Örün, 2015).

İştahsız çocuklar, saatlerce veya günlerce yeme isteği duymadan yaşamlarını sürdürebilirler. Bir ya da birkaç öğün atlamak onlar için rahatsızlık sebebi değildir. Ağzına aldığı lokmayı evirip çeviren, tabağını bir türlü bitiremeyen, yemek zamanı nazlanma gibi davranışlar gösteren çocuklar iştahsız çocuklardır. Bu çocuklarda temel sorun, büyüüp gelişebilmeleri için gerekli olan besinlerin alınamaması sonucunda büyümenin geri kalmasıdır. İştahsızlığın çözümünde ilk yapılması gereken çocukta fizyolojik bir sorunun var olup olmadığıdır. Ayrıca iştahsızlık annelerin tutumlarına bağlı olarak da gelişebileceği için bir psikolog ya da psikiyatristten de yardım alınabilir (Merdol, 2017).

Ailelerin iştahsız çocukları yemek konusunda zorlamaması, yemek yememesi durumunda bir sonraki öğüne kadar yemek vermemesi ve abur cubur tarzı yiyecekleri ödül olarak kullanmaması gerekir. Ayrıca iştahsızlığın önüne geçmek için tutarlı bir beslenme düzeni oluşturmak, uygun çeşitlilikte ve miktarda yiyecek seçeneği sunmak, çocuğun yiyeceği miktara kendisinin karar vermesine müsaade etmek, gerekli durumda ailenin sınır içeren davranışlar göstermesi çocukların kendi kendilerine beslenme davranışı edinmelerine yardımcı olacaktır (Çetin ve ark., 2020).

2.11.12 Kabızlık

Kabızlık, dışkılamanın normal şekilde yapılamaması ya da yetersiz oluşu sonucunda sert ve seyrek yapılmasıdır. Çocuğun her gün dışkılama yapmasına rağmen dışkının ağırlı ve sert olması da çocukta kabızlık olarak değerlendirilmesi gerekir. Kronik kabızlık çocukluk döneminde en fazla görülen, çocuğa ve aileye sıkıntı yaşatan sorunlardandır (Şahin ve ark., 2014). Kronik kabızlık, son on yılda şikâyet başvuruların arttığı bir mide-bağırsak yakınması durumudur (Şenel ve Tanrıverdi., 2014). Kronik kabızlığın sebep olduğu karında ağrı ve rahatsızlık şikayetleri, çocuk ve aile üzerinde duygusal ve davranışsal problemlere neden olmakta ve yaşam kalitelerini negatif yönde etkilemektedir (Olgaç ve ark., 2013).

Kabızlık sorunu olan çocuklarda dışkılamada zorluk, sert ve ağırlı dışkı, karın ağrısı ve şişkinlik, kusma, iştahsızlık, idrar tutamama ve bir takım psikolojik sorunlar görülür (Savaşer ve ark., 2011). Kabızlık en sık, mamaya ve katı gıdaya geçiş döneminde, okula başlama döneminde ve tuvaletini tutma alışkanlığı sonucunda görülmektedir. Kabızlık sorunu olan çocukların ailelerinde de kabızlık öyküsüne rastlanmıştır. Kabızlığın tedavisinde organik sebeplerin incelenmesinin ardından öncelikle annenin bu konuda bilgi sahibi olması önemlidir. Mevcut beslenme biçiminde yapılan yanlışların tespit edilmesi, posa tüketiminin arttırılması, yeterli sıvı tüketiminin sağlanması gereklidir. Süreç gerekli medikal tedavi ile de desteklenmelidir (Çataklı ve ark., 2014).

2.12 Beslenme Davranışlarının Gelişimi ve Ailenin Etkisi

Beslenme davranışlarının temeli çocukluk döneminde oluşmaktadır. Bu davranışların oluşmasında en önemli etken ise ailedir (Kağan ve ark., 2019). Beslenmeye yönelik alışkanlıklarda birçok faktör etkili olsa da beslenme davranışları temel olarak ailede şekillenmektedir (Şanlıer ve Aytekin, 2004). Anne babaların kalıtsal özellikleri, beslenme tutum ve alışkanlıkları, çocukların beslenme davranışlarında etkilidir (Erdem ve ark., 2017). Ayrıca ailenin sosyoekonomik durumu, eğitim ve mesleki durumu, ailede yaşayan birey sayısı, ailenin genel yapısı ve yaşayış tarzı da çocuğun beslenme durumunda etkili unsurlardır (Açkurt ve Wetherilt, 1991).

Erken çocukluk döneminde, çocuklar, beslenmede aileye bağımlı durumdadır. Bu yaş dönemlerinde ailelerin kazandıracakları sağlıklı beslenme davranışları, onların yetişkinlik dönemlerinde de sağlıklı kalabilmeleri için zemin oluşturmaktadır (Özyürek ve ark., 2013). Okul öncesi dönemde çocuk üzerinde büyük önem teşkil eden ebeveynlerin beslenme bilgisi, inanç ve davranışları da çocuğun beslenme davranışını etkilemektedir (Cebirbay ve Aktaş, 2016). Henüz bebeklik döneminde ebeveynler tarafından kazandırılan birtakım yemek yeme davranışlarının bile sonraki dönemlerde olumlu yeme davranışlarına dönüştüğü bilinmektedir (Güneyli, 1988).

Çocukların beslenme alışkanlıklarında ailelerinininkiyle benzer özelliklere rastlanmaktadır. Örneğin yağlı besinleri daha çok tercih etmekte olan ailelerin çocuklarının da yağlı besinler tükettiği, sebze ve meyve tüketimine ağırlık veren ailelerin çocuklarının da sebze meyveyi daha fazla tükettiği ya da abur cubur tüketimini tercih ailelerin çocuklarının da abur cubur ağırlıklı beslendiği gösterilmiştir (Öztürk, 2010). Okul öncesi dönem çocuklarının yeme alışkanlıklarının oluşumunda ailenin etkisinin fazla olduğu her zaman göz önünde bulundurulmalı ve çocuğun bu dönemde abur cubur grubuna giren zararlı besinlere alışmamasına dikkat edilmelidir. Ayrıca öğünler belli bir düzen içinde olmalı ve yemek aralarında zararlı atıştırmalıklar vermekten de kaçınılmalıdır (Küçükali, 2006).

Ebeveynler çocuklarının hangi besinleri ne kadar tüketceklerine karar verirken, kendi beslenme davranışlarıyla onlara model olmaktadır. Ebeveynler besinlerin tüketiminde de kısıtlayıcı, kontrol edici ya da cesaretlendirici davranışlar içinde bulunabilirler. Sürekli kontrol ya da kısıtlama halinde olmak, ters tepkiler doğurup, yemesi sınırlandırılan besine karşı çocuğun isteğini artırırken, sağlıklı gıdaları tüketmek istememesine sebep olabilir. Ayrıca bir gıdanın ödüle ulaşmak için araç olarak kullanılması da çocuğun o gıdayı sevmesinde azalmaya neden olmaktadır (Erkorkmaz ve ark., 2012). Ebeveynlerin beslenme konusundaki aşırı duyarlı davranışları yemeyi problem haline getirip aile ilişkilerini olumsuz etkilemektedir. Beslenme uygulamalarında aşırı kontrollü olan ailelerin çocuklarının besin alımı ve kilo durumlarının daha az kontrol sahibi olan ebeveynlerin çocuklarına kıyasla daha yüksek veya düşük olacağı tahmin edilmektedir (Epözdemir, 2013).

Aileler, çocuklarının bu dönemde kazanacakları beslenme alışkanlıklarının sonraki dönemlerde de süreceğinin bilincinde olmalı ve beslenme eğitimi konusunda dikkatli olmalıdır. Bu dönemde çocuğun yeme davranışı başka çocuklarla kıyaslanmamalı ve oyun oynarken ya da televizyon seyredirken yemek yenilmemesi gerekmektedir. Okul öncesi dönem, çocuğun öğün vakitlerinde farklı şeylerle uğraşmadan yemek yemeye alışması gereken bir dönemdir. Bu dönemde bu alışkanlıklar oluşmazsa, ilerde sağlıklı bir beslenme düzeni oluşabilir (Şahin ve ark., 2018). Bebeklik çağından itibaren anne ve babanın çocuğun beslenmesi konusunda bilinçli, tutarlı, kararlı olması ve çocuğa rol model olmaları önemlidir (Garipağaoğlu ve Yoldaş, 2016). Sonuç olarak çocukların sağlıklı ve düzenli bir beslenme alışkanlığına sahip olmalarında ailelerine büyük görev düşmektedir. Bunun için ailelerin sağlıklı beslenme, yemek planlama, hazırlama ve pişirme yöntemleri konusunda beslenme uzmanları tarafından bilgilendirmeleri gerekmektedir (Alphan ve ark., 2002).

2.12.1 Anne baba tutumları ve beslenme

Bu kısımda anne babaların çocuklarına karşı olan tutum ve davranışları ve bu tutumların çocuğun beslenmeye olabilecek etkilerinden bahsedilecektir.

2.12.2 Demokratik anne baba tutumu

Demokratik anne baba tutumu, diğer tüm tutumlar arasında çocuk için en uygun olanıdır. Bu tutumu benimseyen ebeveynler çocuklarına saygı ve sevgi göstererek, çocuklarını hem denetler hem de çocuklarının gereksinimlerinin karşılanmasını sağlarlar. Her iki ebeveynin davranışları tutarlıdır ve çocuğa güven verir. Çocuk belli sınırlar içinde bazı davranışları yapabilir ve bu sayede sorumluluk duygusunun gelişimi desteklenir. Aileler çocuğunun kendine özgü kapasitesi olduğunu bilerek çocuğun yetenekleri ve ilgisi doğrultusunda özgürce gelişmesine, kendini gerçekleştirmesine olanak sağlarlar (Sezer, 2010).

Bu tutuma sahip ebeveynler, çocuklarını ayrı bir fert olarak kabul eder ve gerek aile içi kararlarda gerekse çocuğa ait olan kararlarda çocuğun da fikri alınıp önemsenir. Çocuğun görüşlerine değer verilir. Böyle bir ortamda büyüyen çocuk düşüncelerini rahatça dile getirebilir, yaratıcı düşünebilir, benlik saygısı yüksektir, koyulan kuralları

sorgulayabilir, kurallara farklı çözümler bulabilir, paylaşımcı olma gibi özellikleri vardır (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016).

Demokratik tutuma sahip ebeveynlerin beslenme durumuna etkisini inceleyen bir çalışmada, demokratik tutumlu ebeveynliğin çocuklarda oluşabilecek obeziteye karşı koruyucu nitelikte olduğu, bir diğer çalışmada ise demokratik tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarında meyve tüketimi daha olumlu yönde görülmüştür. Genel olarak literatüre bakıldığında demokratik tutuma sahip olmanın sağlıklı bir çocukluk dönemi ile ilişkili olduğu görülmüştür (Akalin ve İrkin, 2018).

Demokratik tutumlu aileler çocuklarının beslenmesinde ilgili, anlayışlı, hoşgörülü, sabırlı ve tutarlı yaklaşırlar. Yemek konusunda belli kurallar vardır ancak bunların sebebi çocuğa açıklanır ve bu kurallar içinde çocuğun da istekleri dikkate alınır. Demokratik tutuma sahip anne babalar, yemek sırasında çocuğa birkaç çeşit yemek sunup, sunulan yiyecek arasında istediğini seçmesine ve ihtiyaç duyduğu ölçüde yemesine müsaade ederler. Çocuğa yemek konusunda seçim yaptırmak, onun sevmediği ama sağlıklı olan besinleri yemesini de sağlayacaktır. Örneğin çocuğa ‘ ‘ ıspanak mı fasulye mi yemek istersin? ‘ ‘ diye tercih hakkı verilirse kendi kararından dolayı üzerinde zorlama hissetmeyecektir ve sağlıklı besinler tüketmiş olacaktır.

2.12.3 Otoriter anne baba tutumu

Bu tutuma sahip ebeveynler kesin bir otorite sahip olmakla birlikte çocuklarına karşı duyarlı değillerdir. Sevgilerini ve şefkatlerini düşük düzeyde gösterirler ancak çocukta beklentileri çok yüksektir. Ceza ve itaat bu tutumun özelliklerindendir. Bu tutumda hoşgörü hâkim değildir, çocuk ailesi ile aynı görüşü paylaşmadığı sürece görüşünü ifade etmesi hoş karşılanmaz. Çocuğun her zaman itaat etmesi beklenir. Bu tutumla yetişen çocukların sosyal uyum sorunu yaşadıkları, öfkeli ve düşük benlik saygısına sahip oldukları görülmektedir (Atabey,2017).

Otoriter tutum ile demokratik tutumun karşılaştırıldığı bir çalışmada otoriter tutumla yetişen çocukların obez olma ihtimali okul öncesi çağlarda %35, okul çağında ise %41 oranında daha fazla bulunmuştur. Bir diğer çalışmada otoriter tutumun tip 1

diyabeti olan çocuklarda glisemik kontrolü negatif yönde etkileyebileceği bildirilmiştir (Akalin ve İrkin 2018).

Otoriter tutumun çocuğun beslenmesinde de olumsuz etkileri vardır. Beslenmede çocuğun isteklerini ve gereksinimini dikkate almamak, yemek konusunda katı kurallar koymak, ödül ve cezaya sık başvurmak, çocuğa yemesi için baskı yapmak çocuğun doğru beslenme alışkanlığı kazanmasına engel olur. Yemek konusunda uygulanan sert disiplin ve otorite çocuk için yemek saatlerini işkenceye dönüştürebilir. Bu tutum çocukların sağlıklı olan besinlerden de uzaklaşmasına sebep olur. Bu tutumla yetişen çocuklar, yemek konusunda kendi tercihini belirtmekte zorlanan, beslenmede sürekli birilerine bağımlı olan, otorite ortadan kalktığı anda yasak olan şeyleri yemeye meyilli bir şekilde yetişirler.

2.12.4 İzin verici anne baba tutumu

İzin verici tutumda da demokratik ebeveynlik tutumundaki gibi ilgi ve kabul durumu vardır. Fakat gerekli durumlarda çocuğa sınırlama getirilmez. Çocuğu denetlemede rahat ve gevşek davranılır. Bu tutuma sahip ailelerin çocukları sorumluluk almakta zorluk çekerler. Stres durumu ile baş etmede, özdenetim ve duygu kontrolü sağlamakta sıkıntı yaşarlar (Sümer ve ark., 2010).

Bu tutuma sahip aileler çocuklarının yaptıklarına karışmamakta, yaptığı her şeyi hoş karşılamaktadırlar. Anne baba bazen çocuklarına karşı ilgisiz, duygusal olarak zayıf ilişkili, bazen ise ilgili ve sıcaktır. Çocuk üzerinde denetim yoktur. Çocuk ailesi tarafından otorite yokluğu yaşamaktadır. Çocuk evde istediğini yapmakta, davranışlarının tamamı kendi isteği üzerinedir. Bu şekilde yetişen çocuk kendi isteklerini denetleyemez, bu yüzden dışardaki yaşamda birtakım sorunlar yaşar. Çünkü evdeki rahat tutumu dış dünyada bulamaz ve hayal kırıklığı yaşar (Durmuş, 2006).

Konuyla ilgili yapılan çalışmalarda otoriter ve izin verici tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarında yemek seçme davranışının oluşabileceği ve obezitenin izin verici tutum sahibi ailelerin çocuklarında, demokratik ve otoriter tutumlu ailelerin çocuklarından 3 yıl daha geç oluştuğu sonucuna varılmıştır (Akalin ve İrkin 2018).

Bu tutuma sahip ailelerde söz sahibi konumunda olan kişi çocuktur ve üzerinde herhangi bir disiplin yoktur. İzin verici ve aşırı hoşgörölü aile tutumu ile yetişen çocuğun beslenmesinde de kuralsız ve sınırsız davranışlar gözlenir Böyle bir ortamda çocuk her istediğini elde edebileceğini bildiği için doyumsuzluk meydana gelir, aile çocuğu üzmemek adına istediği yiyeceği istediği zaman yemesine izin verir. Çocuk yememesi gereken zararlı yiyecekleri yese dahi aile tarafından hoşgörü ile karşılanır.

2.12.5 Aşırı koruyucu anne baba tutumu

Aşırı koruyucu anne babalar çocuklarının her tepkisine aşırı duyarlı yaklaşan, ağlamasına dayanamayan, her an çocuklarının yanlarında olmalarını isteyen, oyun sırasında dahi çocuğunu uzaktan izleyen ya da çocuklarının sıklıkla doktora götüren ebeveynlerdir. Bu tutum çocuğun güven duygusunun gelişmesini engelleyerek, ona kendi başına hiçbir şey yapamayacağını hissettirir (Durmuş, 2006).

Aşırı koruyucu anne babalar, çocukları üzerinde fazlasıyla kontrol sahibi olmaya çalışırlar. Aileler çocuğa gereğinden fazla özen gösterme davranışı içinde bulunurlar ve çocuğun yapması gereken görevleri, onun zorlanıp yorulmaması adına kendileri üstlenirler. Çocuğun ihtiyaç hissetmediği durumlarda dahi ona müdahale etme eğilimindedirler. Bu tutumla yetişen çocuklar ileriki dönemlerde özgüvensiz, birilerine bağımlı, duygusal açıdan zayıf, sosyal yönü zayıf olmaktadır (Başal ve ark., 2014).

Beslenme konusunda da aşırı koruyucu davranan anne babalar çocuklarına bebek muamelesi yaparlar. Çocuk yemeğini kendi yiyebilecek yaşa gelse de yemeğini anne babasının yedirmesini bekleyebilir. Ayrıca evde sadece çocuğun sevdiği yemeklerin pişmesi, çocuğa fazla yedirilmeye çalışılması ya da çocuğun yiyeceklerini tamamen anne babanın karar vermesi gibi durumlar görülür.

2.13 Beslenmede Annenin Rolü

İnsanoğlu, diğer bütün canlıların yavrularından daha uzun bir zaman diliminde başkasına bağımlı yaşar. Bu durum, bebek ve bakım veren arasında sürekli bir alışverişi zorunlu kılar. Çünkü bebek ancak bu şekilde hayatını devam ettirebilir (Karaarslan, 1995).

Anne, doğumdan sonra bebeğin ilk etkileşimde bulunduğu ve bebeğin en yakınında olan bireydir. Annelik içgüdüsel bir duygu olmakla beraber, bebeğin anneye bağlanabilmesi için gerekli bir koşuldur. Bebek ve annesi arasındaki etkileşim ise karşılıklı ilişkiye bağlı olarak gelişir (Saygı, 2011).

Annesi ile kuracağı sevgi dolu bir ilişki, çocuğun kişilik gelişimi açısından çok önemlidir. Fiziksel, bilişsel ve sosyal-duygusal yönden devamlı gelişen çocuğun gelişimini sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmesi için onu seven, besleyip bakımını karşılayan ve ilgilenen bir anneye gereksinimi vardır (Aslan, 2016).

Çocukların çoğu davranışlarında annenin etkisi görülmektedir. Anne çocuğu olumlu etkilerse çocuk üzerinde olumlu sonuçlar görülürken, olumsuz etkilemesi halinde de tam tersi sonuçla karşılaşmaktadır. İlk olarak annesi sayesinde dış dünyayı tanıyan çocuğun, annesi ile sağlıklı bir ilişkisi varsa ileride de sağlıklı ve mutlu bir birey olma ihtimali yüksektir (Ersoy ve ark., 2014). Çocuğun annesi ile arasındaki sağlıklı ilişki, diğer insanlarla kurduğu ilişkilerinde sağlıklı olmasını sağlar. Sağlıklı anneler sağlıklı çocuklar doğurur, sağlıklı annelerin yetiştirdiği çocuklarda sağlıklı olur ve bu da ileride sağlıklı toplumların oluşması demektir (Kapisız ve Karaca, 2018).

Çocuk doğumdan itibaren ailesi ve çevresiyle annesi aracılığıyla iletişime geçer. Özellikle hayatın ilk dönemlerindeki anne çocuk ilişkisi büyüme gelişme durumunu ve kişiliğin oluşumunu belirleyen temel etkidir. Anne, çocuk için yaşamsal önem taşır ve çocuk tüm ihtiyaçlarında anne desteğine ihtiyaç duyar. Çocuk, annesi hatta annesinin memesi aracılığıyla rahim içi yaşamdan dış dünyaya uyum dönemine geçiş yapar (Kaypak, 1996). Çocukta yoğun duyguların başlangıcı beslenme ile ilişkilidir. Çocuk, kendisini doyuran ve ihtiyaçlarını karşılayan annenin onu sevdiğini anlar. Erikson çocukla anne arasında kurulan bağda beslenmenin büyük etkisi olduğunu savunmaktadır. Annenin gelip ona doyum sağlatıp rahatlatacağına inanan çocukta dış dünyaya güven duyguları gelişmeye başlar. Bu dönemde yaşanan beslenme problemleri de çoğunlukla annenin duygu ve davranışlarıyla ilgilidir. Bebeği beslerken öfkeli olan, beslenme faslının bitmesi için çocuğu zorlayan, biberonu çocuğun yanına koyup giden ya da çocuğa sevgi göstermeyen annelerin çocukları daha sık beslenme sorunları yaşayacaktır (Turgay, 1974).

Çocuğun beslenmesi anne karnında başlamaktadır. Annenin hamile kalmadan evvelki beslenmesi de bebeğin sağlığı için önem arz eder. Hamilelik öncesi yeterli ve dengeli beslenmeye sahip annelerin hamilelikleri daha sıkıntısız geçer. Annenin hamileliği süresince sağlıklı beslenmesi, sağlıklı bir bebek dünyaya getirmesinin ilk şartıdır. Sağlıklı bir şekilde doğan bebek, yeterli ve dengeli beslenmenin devam etmesi ve iyi bir bakım ile sağlıklı büyüüp gelişmiş olacaktır (Merdol, 2008). 0-1 yaşta çocuğun büyümesini sağlayan besin anne sütüdür. Bu yaş aralığı gelecek dönemlerdeki beslenme alışkanlıklarını etkileyen zaman aralığıdır. Anne sütü ilk altı ay boyunca bebeğin ihtiyaçlarının tümünü karşılayabilmektedir ve anne bebek arasındaki bağın kurulup güçlenmesinde rol oynar (Tepe, 2010).

Ailede kadının en etkin ve geleneksel görevi ailesindeki bireylerin beslenmesiyle ilgilidir. Köyde ya da şehirde, çalışan veya çalışmayan tüm kadınlar bu sorumluluğu bir şekilde taşımaktadırlar. Kadın, anne rolü ile ailenin gelirini yemek olarak sofraya taşıyıp çocuklarının sağlıklı beslenmesine ve gelişiminin desteklenmesine katkı sağlamış olur (Büyükkoyuncu, 2010).

Gıda sektöründe yaşanan gelişmeler, yeni ürün seçenekleri ailede yeterli ve dengeli beslemeyi sağlamaya çalışan kadının gıda seçimi ve alımında değişikliğe sebep olmuştur. Ailelerde gözlenen beslenme yanlışlıkları, evde beslenme sorumluluğunu taşıyan kadının eğitimiyle de ilişkilidir. Eğitim seviyesi yükseldikçe beslenmede görülen hatalar azalmakta ve sağlıklı beslenme alışkanlıklarının ve uygulamalarının arttığı görülmektedir (Kılıç ve Şanlıer, 2007). Annelerin eğitilmiş oluşu ve beslenme konusundaki yapıcı davranışları, çocuğun düzgün beslenmesini, boyunun ve kilosunun dengeli bir biçimde artmasını ve zihinsel olarak gelişmesini pozitif yönde etkilemektedir (Ünal, 2017).

Yetersiz beslenme üzerinde annenin bilinçsizliği, ilgisizliği ve sağlıklı beslenme olanaklarından yoksun oluşunun etkisiyle beraber, sık hamile kalma ve doğumlar da anne sağlığını olumsuz etkileyeceğinden anne güçsüz ve ilgisiz kalmaktadır (Baysal, 1981).

2.14 Beslenmeyi Etkileyen Diğer Faktörler

Aile ve anne faktörü dışında beslenmeyi etkileyen unsurlar arasında, kültür, medya, okul ortamı ve arkadaşları sayabiliriz.

2.14.1 Sosyoekonomik ve sosyokültürel faktörler

Beslenme düzensizliği, ülkemizde eğitim, sağlık ve diğer haklardan faydalanmadaki eşitsizliklere bağlı olarak değişkenlik göstermektedir ve sosyoekonomik eşitsizlik bunların başında yer alan bir sebeptir (Gündoğdu, 2009). Ülkemiz gelir dağılımının düzensiz olduğu ülkeler arasındadır ve bu durum halkın beslenmesine de yansımaktadır. Beslenme yönünden hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin problemlerini bir arada barındıran ülkemizde, nüfusun büyük bir kısmı yetersiz ve dengesiz beslenmekte, diğer kısmı da aşırı ve yanlış beslendiğinden şişmanlıkla alakalı kronik hastalıklar gelişmiş ülkeler seviyesindedir. Bir grup açlığını giderecek kadar yiyecek bulamazken, diğer bir grup sadece günlük enerji ihtiyacını karşılayacak düzeyde, başka bir grup ise gereğinden çok fazla gıda tüketimi yapmaktadır (Çetiner, 2013). Ayrıca beslenme ile ilgili bilgisizlik, besin seçiminde, hazırlamada, pişirmede ve saklama yöntemlerindeki hatalar da beslenme problemlerinin artmasına neden olmaktadır. Toplumun yeterli ve dengeli beslenmesi, genç kuşakların sağlıklı yetişmeleri için gıdaların güvenli ve yeterli olacak şekilde planlanması, gıda üretimi ve tarım sektörüne gereken önemin verilmesi, beslenmeye bağlı problemlerin çözülmesi için ulusal beslenme politikalarının oluşturulup geliştirilmesi gerekmektedir (Yağmur ve Güneş, 2010).

Sosyoekonomik seviyesi daha düşük olan bir okulda zayıf ve bodur öğrenci sayısının daha fazla olduğu, gelir seviyesi yüksek olan ailelerin çocuklarında ise şişman olma durumunun daha fazla olduğu kanıtlanmıştır. Gecekonularda oturan, kreşe gitmeyen, anemisi olan, babasının eğitim düzeyi ilköğretim ya da daha düşük olan çocuklarda diğer gruplara göre bodurluk oranı fazla görülmüştür (Özdemir ve ark., 2005).

İnsanların besinlere yönelik belli düşünce ve alışkanlıkları vardır. Beslenme alışkanlıkları, yerleşim yerine, mevsimlere, ekonomik duruma göre farklılık gösterir. Bu

sebeple her yörenin kendine has bir beslenme biçimi ve kültürü vardır (Kadıoğlu ve ark., 2010). Kültürün beslenme üzerindeki etkisi, yemeklerin hazırlanma, pişirme ve korunma usullerinde, gıda ve gıda olmayan besinlerin ayırımında, sıcak soğuk ayırımı ve besin değerlerine göre algılayışlarda, hamilelik, emzirme ve hastalık gibi durumlara özel beslenme şekillerinde, et yeme- yememe gibi beslenme davranışları şeklindedir (Bolsoy ve Sevil, 2006). Eğitim, teknoloji ve eğitimde yaşanan gelişmeler beraberinde bireylerin beslenme kültürlerinde ve gıda satın alma davranışlarını da etkilemiştir. Bireylerin ne tür besinler tüketeceğine ilişkin kararlarında kültürel ve psikolojik etmenler etkili olmaktadır (Şahin ve Özer, 2006).

2.14.2 Medya

Medya, toplumu bilgilendirmek, eğlendirmek ve kamuoyu oluşturabilmek amacıyla kitle iletişim araçlarının kullanılmasını ifade eder. Medya araçları genel olarak tüm çocukları etkilese de özellikle okul öncesi dönemde bulunan çocukları daha fazla etkilemektedir. Bunun sebebi ise çocukların etrafında gördüğü şeyleri gerçekte bir tutma özelliğidir. İlgilerini çekmek amacıyla kullanılan ses ve görüntüler sonucunda çocuklar aynı deneyimi yaşamak istemektedirler (Kadan ve Aral, 2018).

Sağlıklı beslenmenin temelini gıda seçimleri oluşturmaktadır, gıda seçimleri üzerinde ise medyanın büyük etkisi vardır. Dolayısıyla medya ve sağlıklı beslenme ilişki içindedir. Özellikle genç nüfusun fazla olduğu ülkemizde medya, beslenme alışkanlıklarının şekillenmesinde önem arz eder (Kıngır ve Kardeş, 2019). Medya toplumu ikna etme ve yönlendirme gücüne sahiptir. Özellikle çocukların beslenme alışkanlıklarının oluşumunda, besin satın alma kararlarını olumlu veya olumsuz etkileyebilmektedir. Gıda reklamları genellikle çocuklara yönelik mesajlar içermekte ve çocukları o ürünü almaya teşvik etmektedir. Televizyonda reklamı yapılan gıda ürünleri genelde şeker bakımından zengin ve protein ve besleyicilik bakımından fakirdir (Büyükbaykal, 2012).

Gıda reklamlarında çocukların en çok dikkatini çeken yiyecek ve içecekler onların sağlığını tehdit etmektedir. İki altı yaş döneminde bulunan çocukların 10 ile 30 saniye arasında gıda reklamı izlemesi bile yeme yönelimlerini etkilemektedir. Reklamı verilen besinler genellikle şeker, yağ ve yüksek kalori içerir ve sağlık açısından oldukça

zararlıdır. Oysa televizyonda sebze ve meyvelerle ilgili hiçbir reklama yer verilmemektedir. Çeşitli çalışmalar sonucunda çocukların yılda 20.000 ile 40.000 arasında reklam seyrettiği tespit edilmiştir. Bu durum beslenme durumlarındaki karmaşıklık gözler önüne sermektedir (Asena, 2009).

Uzun yıllardır çocukların reklamlara maruz kalma kaynağı televizyon iken günümüzde bilgisayar, video oyunları, tabletler ve cep telefonları gibi yaygınlaşan iletişim araçları ile maruz kalmaktadırlar. Küçük çocuklar reklamların asıl amacını anlamakta güçlük çekerler, reklamların onlara alışveriş kararlarını verirken yardımcı olduğuna inanırlar (Calvert, 2013). Reklamların çocukların beslenmesine etkisi ile ilgili öneriler şu şekildedir; Reklamların yazılıp planlanmasında psikolog, pedagog ve sağlık uzmanları da yer almalı, reklamlar tamamen tüketime teşvik etmemeli, çocuklarla ilgili reklamların denetimleri sık sık yapılmalı, aileler çocuklarının beslenmesi ile ilgili daha dikkatli olmalı, çocuklara uygun olmayan reklamlar çocukların uyku saatlerinden sonra yayınlanmalıdır (Kurt ve Altun, 2014). Ebeveynler televizyonu çocuklarıyla beraber izleyerek, yanlış bilgiler içeren reklamları eleştirip, çocuklarında reklamlar hakkında şüphecilik ve savunma mekanizmaları geliştirmelerine yardımcı olabilirler, ayrıca ebeveynler çocuklarının reklamlarda görüp istediği her ürünü almalarına izin vermemeli, ihtiyaçları doğrultusunda alışveriş yapmayı öğreterek çocuğun her ürünü ihtiyaçmış gibi görmesini engellemelidir (Quadır ve Akaroğlu, 2009).

2.14.3 Okul ortamı ve arkadaşlar

Günümüzde aileler okul öncesi dönemde bulunan çocuklarının eğitimi ve bakımı için kreş ve gündüz bakımevlerini çoğunlukla tercih etmektedirler. Okul öncesi dönem çocukları, bu kurumlarda haftalık yaklaşık 25 saat geçirmekte ve günlük beslenme gereksinimlerinin büyük bir bölümünü burada karşılamaktadır (Çetin, 2019). Okul öncesi eğitim kurumları, bu yaş dönemindeki çocukların evinin haricinde toplu olarak bulunmuş olduğu ilk ortamdır. Okul öncesi eğitim kurumu, çocuğun yeme alışkanlığı kazanması için de iyi bir ortamdır. Öğretmenler beslenme eğitimi vermek için pek çok fırsat oluşturabilir (Seçkin ve Koç, 1997). Çocuk yemek yerken yalnız olmaktansa arkadaşlarının olmasını tercih eder. Ayrıca kendi bilgi sınırlarının içinde anlayabileceği bir biçimde konuşulmasını ister, bu ortam da okulda sağlanmış olur (Bulduk ve ark., 1990). Çocuklar eğitim kurumlarında arkadaşlarının beslenme davranışlarından

etkilenmekte ve zaman zaman onları rol model almaktadırlar. Özellikle sebze meyve tüketmekten hoşlanmayan arkadaşlarından negatif etkilenmektedirler. Ayrıca okulda yemek vakitlerinde herhangi bir gıdayı yemesi için çocuğa baskı uygulanması, ödül veya ceza vermek, teşvik edici eylemlerde bulunmak çocukta yanlış beslenme davranışlarının da oluşmasına neden olabilir. Aileler çocuklarının sağlıklı beslenmesi için okulla sürekli iş birliği halinde olmalı ve çocuğunun okuldaki beslenmesinden haberdar olmalıdır (Göbel 2016).

2.15 Kadın ve Çalışma Hayatı

Kadının ücretli olarak iş hayatına katılması Sanayi Devrimi ile başlamış olup, 2. Dünya Savaşından sonra hız kazanmıştır. 2. Dünya Savaşının ardından savaş koşulları da göz önüne alınarak kadınlara yönelik istihdam sağlamaya yönelik önlemler alınmış ve kadının iş hayatındaki değeri geçici de olsa ön plana çıkmıştır (Başaran ve Ateş., 2019). Türkiye’de kadınların çalışma hayatına belirgin olarak katılımları 1950li yıllarda başlamıştır. O dönem yavaş yavaş gelişen hizmet sektörü erkekler kadar olmasa da kadınlara yeni iş olanakları sunmuştur. 1970lere gelindiğinde şehir hayatının olumsuz koşulları ve şehir kültürünün etkisine bağlı olarak şehirlerde çalışmak isteyen kadınların sayısı bir hayli artmıştır. 1980li yıllarda kadınların çalışma talebine rağmen sanayi alanında istenen istihdam sağlanamamıştır. O yıllarda kadınların yoğun olarak tarım alanında çalışıyor olması sebebiyle kentsel alandaki istihdam kırsal katılıma göre düşük kalmıştır (Küçükali, 2014).

Kadınların iş yaşamına katılması hem bireysel hem toplumsal kalkınmadaki önemli bir husus olarak kabul edilmektedir. Ancak Türkiye’de kadınların istihdam hızı, her sene artan nüfus hızı karşısında yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple kadınların istihdama katılım oranları düşmekte ve yapabilirliklerinin karşısında engel oluşturmaktadır (Karabıyık, 2012).

Çalışmak bir nevi kişinin kendini var etmesi, yeteneklerini değerlendirip hayattan doyum sağlamaya çalışmasıdır. Gelişmiş ülkelerde yapılan çalışmalar, kadınların iş hayatına katılımıyla yaşamsal beklentilerinin arttığı, ölüm oranının azaldığı, zihinsel ve bedensel sağlığın iyileştiğini göstermiştir (Etiler, 2015). Çalışmanın kadına sağladığı en önemli etki ekonomik bağımsızlıktır. Ekonomik yönden güce sahip olan kadının

özgüveni artmakta, hayatı üzerinde daha fazla kontrole sahip olmaktadır. Kadının çalışmasıyla ev işlerinde de demokratikleşmenin arttığı düşünülmekte, ayrıca kadının iş hayatına katılımıyla sosyal çevresi genişlemekte ve sosyal duygusal açıdan desteği artmaktadır (Aktaş ve ark., 2012).

2.15.1 Kadının çalışma nedenleri

Kadınların çalışma nedenlerine bakıldığında daha çok ekonomik ve psikolojik nedenler ortaya çıkmaktadır. Değişen iş piyasası sayesinde aileye ek bir gelir sağlama isteği, ekonomik yönden bağımsızlaşma ve toplumsal kalkınmaya katkı sağlama isteği, almış olduğu eğitimi değerlendirme ve yaşam standartlarını yükseltme isteği şeklindedir (Arpacı ve Ersoy, 2007). Aynı zamanda kadının yetişmiş olduğu yer, medeni hal gibi durumlar da çalışmasını etkilemektedir. Bu sebeplerin dışında özellikle evli kadınların bazı dönemlerde çalışma hayatına ara verdiği ya da tamamen çalışmayı bıraktıkları bilinmektedir. Sadece ekonomik sebeple çalışan kadınlar şartlar zor da olsa bir şekilde çalışmaya devam etmektedirler. Çalışma zorunluluğu olmayan, farklı sebeplerle çalışan kadınlar ise ailesel bir problem ya da çocuklarını ihmal etme gibi bir güçlük yaşadıklarında iş yaşamını tamamen bırakmakta veya bir süreliğine ara vermektedirler. Yapılan araştırmalar, ülkemizde evlilik durumu ve anneliğin kadının işi tamamen veya bir süreliğine bırakmasındaki temel nedenlerdir (Bayraktaroğlu, 2010).

Kadınlar, ev içi işlerinin dışında ev dışında da çalışmak istemekte, ev kadınlığı konumundan çıkmak, ekonomik olarak bağımsızlık elde etmek, benlik saygılarını arttırmak ve sosyal çevre edinmek gibi nedenlerle çalışma hayatında yer almaktadırlar (Gökdoğan, 1996).

Kadının ücretli olarak iş gücüne katılmasındaki bir diğer faktör eğitim seviyesindeki artıştır. Eğitim kadının çalışma yaşamına katılmasını kolaylaştırmakta, işindeki başarısında ve devam ettirmesinde de önemli rol oynamaktadır. Kentlerde yaşanan değişimler ve teknolojiye ileriye giden süreçler sonucunda kullanılan aletler ev işlerinde kolaylık sağlamış, kadının yerinin ev olduğuna ilişkin geleneksel düşünce eskiye kıyasla değişime uğramıştır. Bunların sonucunda da önceleri ekonomik sebeplerle çalışmaya yaşamına katılan kadın, artık gerçekten çalışma ortamında bulunmak istediği için çalışmaktadır (Korkmaz, 2007).

2.15.2 Çalışan kadının sorunları

Kadınların artarak çalışma hayatına katılması hem olumlu hem olumsuz birtakım sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Çalışmanın kadın için yararları bulunurken, diğer taraftan kadının iş yaşamında ve aile yaşamında yaşadığı bazı problemler bulunmaktadır. Bilhassa ekonomik sıkıntılar sebebiyle çalışmak zorunda kalan kadınlar hem evde anne ve eş olarak zorluklarla karşılaşmakta, hem de iş yaşamının olumsuz şartlarından, toplumsal baskıdan etkilenmekte ve geleneksel yapı içinde pek çok sorumluluk altında kalmaktadır (Kocacık ve Gökkaya, 2005).

Ataerkil aile yapısı anlayışına göre kadının esas görevi annelik ve çocuk bakımından ibarettir. Ülkemizde çocuğun bakımı için kurum yetersizliği ve annenin çocuğunu bırakacak yer bulma sıkıntısı da çalışmasını engellemektedir. Ayrıca birçok kadına sunulan iş ücretinin çocuğun bakım ücretini karşılamada yetersiz kalması da kadının ev kadınlığı statüsünü devam ettirmesine neden olmaktadır (Kızılgöl, 2012).

Çalışan kadınların korunup problemlerinin çözülmesi için yasal değişiklikler yapılmasına rağmen yine de zaman zaman ev ve iş hayatındaki sorumluluklarının ağır olduğu, sıkıntılarına tam anlamıyla çözüm getirilemediği görülmektedir (Arıkan, 2006).

2.15.3 İş yaşamındaki sorunlar

Kadın çalışanların iş hayatında yaşadıkları en büyük sorunların başında cinsiyet ayrımcılığı gelmektedir. Buna bağlı olarak işe alınmada eşitlik ilkesinin uygulanmaması, niteliği düşük işlerin verilmesi, aynı işe aynı ücretin verilmemesi, cinsel tacizlerin varlığı gibi sorunlar da kadınların yaşadıkları problemlerdir (Yılmaz ve ark., 2005). Ayrıca ne özel ne de kamu sektöründe, çoğunluğu kadın olan sektörlerde dahi yönetim ve karar verme organlarına kadınların kolay kolay geçirilmedikleri bilinmektedir. Daha fazla nitelik, zaman ve enerji gerektiren bu konumlara kadının yeterli olarak hazırlanmaması, aile yaşamıyla beraber idare etmek zorunda olması sebebiyle getirilmesi güç olmaktadır (Koray, 1992). Kadınların iş yaşamında karşılaştıkları, strese sebep olan diğer sorunlar ise, işlerine uyum sağlayamamaları, başaramama korkuları, tek tip ve sıradan işlerle görevlendirmeleri, işverenin baskı uygulaması, müşterilerin istekleri, ağır sorumluluklar taşımaları ve çevre koşullarının olumsuz olmasıdır (Uluçay, 2018).

Ülkemizde kadının çalışma durumu eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir. Nitelikli eğitim almış, eğitim düzeyi yüksek kadınlar, toplumun kendilerine uygun gördüğü ve statüsü yüksek işleri yapma eğilimindedirler. Eğitim seviyesi düşük olan kadınlar ise çoğu zaman iş bulma sıkıntısı çekmekte ya da yarı zamanlı ve az maaşlı sigortasız işlerde kötü şartlar altında çalışmaktadırlar (Küçük, 2015).

2.16 Çalışma Yaşamı ve Aile

Kadının ücretli çalışması, uzun yıllar boyu orta sınıf tarafınca ailenin statüsüyle ilişkili görülmüş, ailenin yatırım yapabilmesi ve yeterli maddi kaynağı olması halinde kadının çalışması beklenmemiştir. Yoksul kesimde kadının çalışması ise aileye bir statü kazandırma aracı olarak görülmüştür. Ancak zaman içinde orta sınıfın ihtiyaçları ve düşüncelerinin değişmesiyle kadının ücretli olarak çalışması görüşü benimsenmiştir (Dalkıranoglu, 2006).

Çalışma yaşamına katılan kadının bu yeni rolü, evdeki sorumluluklarında bir değişime sebep olmamıştır. İş ve aile arasında çatışma yaşamaya başlayan kadının iş

hayatıyla beraber, eş anne ve ev hanımı görevlerini de üstlenmesiyle sorumlulukları daha da fazlalaşmıştır (Dursun ve İştar, 2014).

Çalışan kadının evdeki işleri daha hızlı bir şekilde yapması gerekmektedir, çünkü kadının evde geçireceği süre, çalışmayanlara kıyasla daha sınırlıdır (Bilgiç, 2004). Çalışan kadınlar bir yandan iş hayatının diğer taraftan aile hayatının vermiş olduğu sorumluluklar içerisinde savaşımlar vermektedirler. Ağırlığı aileye verip işini ikinci plana attığında iş hayatında bazı sorunlar yaşamakta, iş hayatına daha çok önem verdiğinde ise iyi bir anne ve eş olma rollerinde aksamalar yaşanmaktadır (Geçer ve Çelik, 2016).

Kadınların öncelikli görevi hala ev içi olarak görülmekte, bu da kadının ev rolü ile ilgili stres yaşamasına neden olmaktadır. Ailenin bakım sorumluluğunu erkeklerden çok kadınların üstlenmesi beklendiği için, evle ilgili talepler kadınların iş hayatına daha fazla müdahale etmektedir. Bu durumun esas sebebinin toplumsal cinsiyet algısı olduğu düşünülmektedir (Seval, 2017).

İş ve aile dengesini korumakta çaresiz kalan kadının, ikisini birden dengeli bir şekilde idare etmeye çalışması ise yoğun şekilde yıpranmasına neden olmaktadır. Çoğu zaman erkeklerin aileyi ikinci plana atıp iş hayatına öncelik vermesi toplum tarafından yadırganmayan ve benimsenen bir durumken kadının önceliğini her zaman ailesine vermesi beklenmektedir. Kadının bu iki alandan birinde tercih yapmasını etkileyen unsur ise genelde kültürel yapıdır, çoğu kültür kadının işini bırakıp ailesini seçmesini beklemektedir (Uşen ve Delen, 2011).

2.17 Çalışan Anne ve Çocuk

Çalışan anne kavramı 1970li yılların sonu ve 1980li yılların başında yaygınlaşmıştır. Çalışan anne, haftada 40 saat ve daha fazla evinin dışında zaman geçiren ve kariyer hedefli çalışan kadını ifade etmektedir. Çalışan anne kavramı çoğunlukla olumsuz bir kavram gibi görülmüş, kendi başarısını ve maddiyatla ilgili unsurları çocuğunun iyiliğinin önünde tutan anne şeklinde algılanmıştır. Özellikle kültürel olarak kadının çalışmasının anneliği olumsuz etkileyeceği görüşü hakimken, bazı ebeveynlik kılavuzları da annenin çalışma durumunu telafi etmek için yoğun ve olağanüstü bir çaba göstermeleri gerektiğini dile getirmektedir (Polat, 2012). Annenin

Çalışma kararını vermesinde çocuğunun varlığı ve ekonomik koşulları etkili olmaktadır. ocuk sahibi olmak, kadının çalışma hayatına katılmasında olumsuz etkileri olan bir durumdur. Ancak günümüz koşulları annelerin küçük çocuğu da olsa çalışmalarını normal kılmaktadır (zek, 2011).

Önceleri ailenin ekonomik ihtiyaçlarının baba tarafından karşılanması, annenin ise çocuğun bakımıyla ilgilenmesi görüşü yaygındı. Annelerin alışma hayatında yer almasıyla beraber bakım veren rolünden çıktığı ve bunun neticesinde çocuğun bakımını, bakım veren diğer bir kişi ya da ebeveynler ortak olarak paylaşmıştır (Katıksız, 2019).

alışan anneler, hem iş hayatının hem de ailenin sorumluluklarını dengelemeye çalışırken, iş ve ebeveynlik beklentilerini karşılarken zor durumda kalırlar (Morgenroth ve ark., 2017). Ev ve annelik sorumlulukları, iş hayatının zorlukları, toplumun anneliklerine yönelik eleştirileri gibi dışsal faktörlerin yanı sıra, işsel olarak da suçluluk, vicdan azabı gibi duyguların etkisi altında kalmaktadırlar (Nebioğulları, 2019). Annenin küçük çocuğuna bakarken bir taraftan da iş hayatında yer alması çok zordur. Bu sebeple anne çalışıyorsa, o işe gittiğinde çocuğuna birinin bakması gerekmektedir (Kakıcı ve ark., 2007).

0-6 yaş döneminde bulunan çocukların yetişkin desteği olmadan hayatını sürdürememesi ve bakıma ihtiyaç duyması, çalışan kadın için daha fazla sorun olmaktadır. alışan annenin çocuğuyla geçirdiği vaktin sınırlı olması, evde geçirdiği vakitlerde ev işlerine de zaman ayırmak zorunda kalması nedeniyle çalışmayan annelere göre zamanını daha iyi organize etmek zorundadır (Gültekin ve Bener, 2006).

Annesi çalışmakta olan çocuklara yönelik iki farklı görüş bulunmaktadır. İlki; ocukların en azından belirli bir süre kadar anneleri tarafından bakılmaları gerektiğini, bu sağlanmadığında çocukların psikolojik sorunlar yaşayabileceğini ifade eder. Bazı uzmanlar çocuklardaki gelişim problemlerini annenin çalışmasına bağlarken, anne ile çocuğun duygusal bağ sağlamakta güçlük çekeceğini söylerler. İkinci görüşe göre ise çalışan annelerin çocuklarına daha az ancak daha kaliteli ve verimli zaman ayırdıklarını ve annenin çalışmasının çocuğun bağımsızlığı açısından destekleyici olduğunu savunur. Annesi alışan çocukların daha fazla sorumluluk alıp özgüvenli olmaktadır (zmermer, 2008).

Bazı çalışmalar çalışan annelerin çocuklarında birtakım problemler olduğunu gösterirken, bazı çalışmalar ise bunun tam tersine çalışmayan annelerin çocuklarında gelişim sorunlarının varlığına işaret etmiştir (Tağıyeva, 2018). Annenin çalışma durumunun çocuğu etkilemesi annenin çocuğuyla olan ilişkisi ve tutumlarıyla ilişkilidir (Gürsoy ve ark., 2004).

Okul öncesi dönem çocukları üzerinde yapılan bir çalışmada, çalışan annelerin çocuklarının yemek yeme ve giyinme soyunma gibi öz bakım becerilerinde daha başarılı oldukları görülmüştür (Demiriz ve Dinçer, 2000). Çalışan anne ile çalışmayan annelerin 10-12 yaş aralığında bulunan çocukları ile yapılan bir çalışmada ise, çalışan annelerin çocuklarının, annelerini daha sevecen ve az cezalandırıcı olarak tanımladıkları görülmüştür (Gürsoy ve Bıkcı, 2007). Çalışan anneler zaman kısıtlılığı sebebi ile çocuklarıyla geçirdikleri vaktin daha kaliteli olmasına dikkat etmektedir, bu kaliteli zaman ise anne çocuk ilişkisini olumlu yönde etkilemektedir (Yeşilyaprak, 2004).

Uzun çalışma saatlerinin özellikle çocuk bakımı ve çocukların zihinsel gelişimi üzerinde olumsuz etkileri olduğu saptanmıştır (Kodagoda, 2018). Bir başka çalışmada ise annenin çalışma durumunun çocuklarda depresif bulguların görülme oranı üzerinde etkili olduğunu tespit etmişlerdir (Demir ve ark., 2011). Sonuç olarak annenin çalışma durumunun çocuğun gelişimine net bir etkisinin olmadığı; ekonomik düzey, çocuğun cinsiyeti, annenin ev ve iş arasındaki dengeyi ayarlayabilmesi ile de ilişkilidir.

Ayrıca çalışma durumunun çocuk üzerindeki etkisinde annenin eğitim seviyesi, çalışma şartları, çalışma sebebi, çocuğuyla ilişkisi, çocuğa annenin olmadığı zamanlarda kimin ne şekilde baktığı, çocuğun gelişim düzeyi ve ailenin diğer çocuğunun olup olmaması gibi faktörler rol oynamaktadır (Aktaş, 1994).

Kadınların çalışıp çalışmaması çocukları dolaylı ya da doğrudan etkilemektedir. Annenin çalışmaması çocuk açısından yoksulluk sebebi olabilmekte ve çocuk belli hizmetleri alamamaktadır. Konuyla ilgili çalışmalar ebeveynlerin ikisinin de çalıştığı ailelerde yoksulluk durumunun tek ebeveynin çalıştığı ailelere kıyasla daha az olduğunu göstermiştir (Hüseyinli ve Hüseyinli, 2016).

2.18 Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Beslenme Davranışlarını İnceleyen Araştırmalar

Köroğlu (2006) okul öncesi dönemde aileden kaynaklanan beslenme sorunlarını incelediği araştırmasında, ailelerin bir öğünde fazla miktarda yiyen çocuklarına diğer öğünde sınır koymadıkları sonucuna ulaşmıştır ve bu durumun zamanla hem fazla kiloya hem de beslenme bozukluklarına sebep olabileceğini bildirmiştir.

Dereli (2006) araştırmasını 2-5 yaş aralığındaki sağlıklı çocukların beslenme özellikleri ve aile etkileşimini incelemek amacıyla, çocuk polikliniğine gelen 185 çocuk ve anne ile gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda aile düzenin, yeme alışkanlıklarının, yeme davranışlarının ve ailenin sosyoekonomik durumunun çocuğun yemek yeme durumunu doğrudan etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Akar (2006) araştırmasında, özel ve resmi okul öncesi kurumlarına gitmekte olan 4-6 yaş arası çocukların beslenme alışkanlıklarını karşılaştırmıştır. 362 çocuğun katıldığı araştırmada devlet okuluna giden çocukların, özel okula devam eden çocuklara kıyasla daha fazla öğün atladıkları, devlet okulunda en sevilen peynir çeşidinin kaşar peyniri, özel okulda ise beyaz peynir olduğu, özel okula giden çocukların daha fazla hazır ve hızlı gıda tükettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Sümbül (2009) Konya’da bir anaokulunda 4-6 yaş arasındaki okul öncesi dönem çocuklarının yetersiz ve dengesiz beslenme alışkanlıklarını saptamaya yönelik bir araştırma gerçekleştirmiştir. 34 ebeveynin katıldığı araştırmada, 17 kişilik deney ve 17 kişilik kontrol grubu ile çalışılmış, deney grubuna 1 ay boyunca beslenme eğitimi verilmiştir. Kontrol grubu ise eğitim almamıştır. Araştırma sonucunda beslenme eğitimi alan ve almayan grup arasında istatistiksel olarak anlamlı fark görülmüştür. Ayrıca okul öncesi eğitim kurumlarında planlanan beslenme eğitiminin faydalı olduğu bildirilmiştir.

Oğuz (2011) Konya’da okul öncesi eğitimi alan 60-72 aylık çocukların beslenme alışkanlıklarını incelemiştir. 40 okulla sınırlandırılan çalışmaya 415 çocuk katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, kız çocukların %95.3’ü, erkek çocukların ise %91.5’inin beslenme ve bakımlarını anneleri yapmaktadır. Kız çocukları %50.0, erkek çocukları ise %42.3 oranında yemeklerini yemek masasında yemekte-dirler. Erkek çocukları %39.8,

kız çocukları ise %29.9 oranında televizyon karşısında yemek yemektedirler. Kız çocuklarının yemek seçme oranı %63.1, erkek çocuklarının ise %57.7dir. Çocuklar yemek yemediğinde ebeveynleri tarafından yedirilme oranları ise, erkek çocuklarında %39.8, kız çocuklarında %36.4 olarak bulunmuştur.

Oğuz ve Derin (2013) Konya’da okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 415 çocuğun katıldığı bu araştırma, 60-72 aylık çocukların boy ve kilo ölçümleri ile bazı beslenme alışkanlıklarını tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada çocukların zayıf ve çok zayıf olma durumları biraz yüksek bulunmuştur. Çocukların %13.0’ü çok zayıf, %9.6’sı ise zayıf olarak belirlenmiştir.

Kanioğulları (2015) araştırmasında, Lefkoşa’da okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların beslenme davranışları ve vücut ağırlığına annenin besleme tutum ve davranışlarının etkisini incelediği çalışmada 120 çocuk ve annesiyle çalışmıştır. Çocukların vücut ağırlığı ve yeme davranışı ile annelerin besleme tutum ve davranışları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklar olduğu sonucunu ulaşmıştır. Bu sonuç diğer ülkelerde yapılan çalışmaları destekler niteliktedir.

Kobak ve Pek (2015) çalışmalarında, 3-6 yaş döneminde anaokulundaki ve ana çocuk sağlığı merkezindeki çocukların beslenme özelliklerini karşılaştırmıştır. Çalışmaya ana çocuk sağlığı merkezinden 80 ebeveyn, anaokulundan 50 ebeveyn olmak üzere toplam 130 ebeveyn katılmıştır. İki grup çocukları arasında bağımsız yemek yemeye başlangıç zamanı, ebeveynlerin yemek yedirme usulleri, çocuk yemeğini yemediğinde uygulanan metot, öğün sayısı, yemeği artık bırakma sebebi, dişlerini fırçalama alışkanlığı, ishal, kabızlık ve hastalanma parametrelerinde anaokulundaki çocuklar lehine fark bulunmuştur.

Zembat ve arkadaşları (2015) Türkiye’de ve dünyada okul öncesi kurumlarında yapılan beslenme eğitime ilişkin çalışmaları incelemeyi ve eğitimlerin etkisini değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Uluslararası literatür taraması yaparak, okullardaki beslenme programları ve bunların etkililiğini incelemişlerdir. Sonuç olarak ise bu tür beslenme eğitimi çalışmalarının ailelerde ve çocuklarda istenilen etkiyi yarattığı görülmüştür.

Turan (2016) okul öncesi dönem çocuklarının beslenme alışkanlıklarının, beden kitle endekslerine ve beslenme kaynaklı sağlık problemi yaşamalarına etkisini araştırdığı araştırmasında, beslenme alışkanlığı ile beslenme kaynaklı problem yaşama arasında anlamlı fark olduğu sonucuna ulaşmıştır. Öğünlerini düzenli bir şekilde kendisi yiyen ve yemek yeme problemi bulunmayan çocuklarda beslenme kaynaklı sağlık problemi yaşama olasılığı düşük olduğu, sevmediği besinler olan çocukların ise beslenme kaynaklı sağlık problemi yaşama oranının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca annesinin yaşı 42-52 arası olan çocuklarda yemeğini kendisinin yeme oranının, diğer yaşlardaki annelerden daha düşük olduğu, beslenme alışkanlığı ile ilgili bilgi alan annelerin çocuklarında ise kendi kendine yemek yiyebilme oranı daha yüksek bulunmuştur.

Horst ve Sleddens (2017) çalışmalarında, yürümeye yeni başlayan çocukların yeme davranışlarına, anne-babaların çocuklarıyla etkileşiminin etkisini araştırmışlardır. Amerika Birleşik Devletleri'nde 12-36 aylık en az bir çocuğu olan ebeveynlerle çalışılmış ve sonuçlar ebeveynlik davranışlarının farklılık yarattığını göstermiştir. Aşırı korumacı ve otoriter ebeveynlerin besleme uygulamalarında çok benzer modeller olduğu ortaya koyulmuştur. Aşırı korumacı ebeveynlerin yemek için fazla baskı yaptıkları, çocuğun beslenmesine fazla dahil oldukları bildirilmiştir. Otoriter ebeveynlerin ise yiyecekleri ödül olarak kullandıkları, çocuğun yeme davranışları üzerinde kontrol sağlamaya çalıştıkları, kilo kontrolü için gıda kontrolü yaptıkları ortaya koyulmuştur.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizine ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada 4-5 yaş okul öncesi dönem çocuklarında annenin çalışması ya da çalışmamasının beslenme davranışına etkisi betimsel tarama modeli ve ilişkisel tarama modeli kullanarak incelenmiştir. Araştırma İstanbul’da yaşayan 4-5 yaş grubu çocukların beslenme davranışlarına annenin çalışma durumunun etki edip etmediğini belirlemeyi amaçlamıştır.

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın başında belirlenen evren ve örneklem, İstanbul’un Beyoğlu ilçesi, Keçeci Piri ve Piyalepaşa Mahallelerinde yaşayan, 4-5 yaş okul öncesi dönemde çocuğu olan anneler olarak planlanmıştı. Ancak araştırmanın belirlenen çalışma grubuna Covid-19 dönemi tedbirleri gereği yüz yüze ulaşım sağlanamamıştır. Bu sebeple form ve ölçekler, annelere internet üzerinden online bir şekilde uygulanmıştır. Araştırmaya 4-5 yaş döneminde çocuğu olan ve İstanbul’da yaşayan 154 çalışan, 151 çalışmayan toplam 305 anne katılım sağlamıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada 4-5 yaş okul öncesi dönemde bulunan çocukların beslenme davranışını belirlemek amacıyla ‘‘ Çocuklarda Yeme Davranışı Değerlendirme Ölçeği’’ ve ailenin sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla ise ‘‘Demografik Anket Formu’’ anneler tarafından yanıtlanmıştır.

3.3.1. Çocuklarda yeme davranışı değerlendirme ölçeği

Çocuklarda Yeme Davranışı Değerlendirme Ölçeği, Lynda A. Archer tarafından 1990’da Kanada’da geliştirilip standardize edilerek, 2-12 yaş aralığında bulunan normal ve otizm tanılı çocukların yeme davranışlarını değerlendirmeyi ve karşılaştırmayı

amaçlayan, 40 maddeden oluşan bir ölçektir. 2011’de Ünlü tarafından yeme davranışı değerlendirme ölçeğinin Türk çocuklarına uyarlanması çalışması yapılmıştır. Çalışma grubunu 4-6 yaş arası 322 okul öncesi dönem çocuğu oluşturmaktadır. Ölçeğin Türk çocuklarına uyarlanması çalışmasında ilk yapılan güvenilirlik ve faktör analizleri sonucunda test 28 maddeye indirgenmiştir (Ünlü, 2011).

Anket altı alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; Çocuğun Sergilediği Olumlu Yeme Davranışları, Çocuğun Yemek Esnasında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları, Çocuğun Yemek Zamanı Dışında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları, Anneye Ait Görüş ve Davranışlar, Çocuğun Yemek Hazırlanmasına İlişkin Davranışları ve Yemek Esnasında Çocuk Açısından Oluşan Olumsuz Durumlar şeklindedir. Ölçeğin ilk uygulamasından sonra yapılan test tekrar test çalışmaları ile ölçeğin güvenilir olduğu görülmüştür.

Çocuklarda Yeme Davranışı Değerlendirme Ölçeğinin maddeleri, söz konusu davranışın ne sıklıkta meydana geldiğini belirlemek için beşli Likert biçiminde hazırlanmış, ‘‘her zaman, sıklıkla, ara sıra, nadiren, hiçbir zaman’’ seçenekleri sunulmuştur.

3.3.2. Sosyo-demografik bilgi formu

Araştırmaya katılan anneler hakkında detaylı bilgi almak amacıyla araştırmacı tarafından sosyo-demografik bilgi formu hazırlanmıştır. Bu form kullanılan ölçeği pekiştirmek ve elde edilmek istenen verileri tamamlamak amacıyla hazırlanmış sorulardan oluşmaktadır. Sosyo-demografik bilgi formunda yer alan sorular ise, annenin yaşı, medeni durumu, eğitim düzeyi, çalışma durumu, günlük çalışma süresi, aylık gelir düzeyi, çocuk sayısı, 4-5 yaş grubunda bulunan çocuğun cinsiyeti, çocuğun bir okul öncesi eğitim kurumuna gitme durumu, anne dışında çocuğa birinin bakma durumu şeklinde sorular yer almaktadır.

3.4. Veri Toplama Süreci

Verileri toplama süreci aşamasından önce, tez çalışması ile 2019 / 993 sayılı ‘‘Etik Kurul İzni’’ alınmıştır. Araştırma verileri 15/05/2020 itibariyle 3 ay süresince 15/08/2020 tarihine kadar sürmüştür. Verilerin toplama sürecinden önce annelere

Çalışmanın içeriği ve amacı ile ilgili bilgi verilmiştir. Çalışmaya katılmayı kabul eden annelere ‘‘Sosyo-Demografik Bilgi ve Formu’’ ve ‘‘ocuklarda Yeme Davranışı Değerlendirme leği’’ uygulanmıştır.

Bu çalışmada kullanılan ölçek ve form ‘‘Google Formlar’’ üzerinden hazırlanmış olup, Covit-19 tedbirleri döneminde annelere internet üzerinden ulaştırılmıştır. İştambul’da yaşayan ve 4-5 yaş dönemde çocuğu olan annelerin, form adresini birbirlerine de iletmeleri talebinde bulunulmuş ve daha fazla kişi sayısına ulaşılmaya çalışılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Çalışma yapılırken veriler, sayısal olarak bilgisayara aktarılmış ve Sosyal Bilimler İçin İştistik Paket Programı (Statistical Package for Social Sciences-SPSS 25.0) programıyla istatistiksel analizi elde edilmiştir. Analizden önce, verilerin normal dağılım incelemesi yapılmıştır. Değişkenler ile örneklem grubunun normallik dağılımı analizi Basıklık-arpıklık değerleri kontrolünde yapılmış ve bütün ölçekler normal dağılım göstermiştir. Tüm lek ve alt ölçek değerleri -2, +2 arasında olup, normal dağılımı göstermektedir. Analizin güvenilirlik seviyesi %95 olarak esas alınmıştır. İki bağımsız değişken testi olarak kabul edilen T-Testi, niceliksel verileri karşılaştırmada parametrik iki grup farkını analiz etmek için kullanılmıştır. ANOVA testinin ise, parametrik çoklu grup farkını analiz etmek için kullanılması uygun görülmüştür.

4. BULGULAR

Bu kısım, Sosyodemografik Bilgi Formu ile toplanan verilerin analizi bulgularını içermektedir.

Tablo 1: Örneklem grubunun sosyodemografik değişkenlere göre dağılımı

		n	%
Yaş	18-24	24	7,9
	25-34	166	54,4
	35-44	103	33,8
	45-54	12	4,0
	Toplam	305	100,0
Medeni Durum	Evli	262	85,9
	Bekar	11	3,6
	Boşanmış	32	10,5
	Toplam	305	100,0
Eğitim Düzeyi	İlkokul	26	8,5
	Ortaokul	47	15,4
	Lise	80	26,2
	Üniversite	134	43,9
	Lisansüstü ve üstü	18	5,9
	Toplam	305	100,0
Çalışma Durumu	Çalışmıyorum	151	49,5
	Çalışıyorum	154	50,5
	Toplam	305	100,0
Günlük Çalışma Süresi	4-5 saat arası	17	5,6
	6-7 saat arası	38	12,5
	8-9 saat arası	79	26,0
	10-12 saat arası	15	4,9
	12 saat ve yukarısı	5	1,6
	Toplam	154	50,6
Gelir Düzeyi	1000 tl ve altı	12	3,9
	1100- 3000 tl arası	81	26,6
	3100- 5000 tl arası	81	26,6
	5100-7000 tl arası	66	21,6
	7000 tl üzeri	65	21,3
	Toplam	305	100,0
Çocuk Sayınız	1	118	38,7
	2	132	43,3
	3	42	13,8
	4	12	3,9
	5	1	0,3
	Toplam	305	100,0
Çocuk Cinsiyeti	Erkek	153	50,3
	Kız	152	49,7
	Toplam	305	100,0
Çocuğunuz Okul Öncesi Kuruma Gidiyor Mu	Evet	188	61,7
	Hayır	117	38,4
	Toplam	305	100,0
Sizin Dışınızda Çocuğunuzla İlgilenen Birisi	Evet	149	48,9
	Hayır	156	51,1
	Toplam	305	100,0

Tabloda görüldüğü üzere, örneklem grubuna katılanların %7.9'u 18-24 yaşları arasında, %54.4'ü 25-34 yaşları arasında, %33.8'i 35-44 yaşları arasında, %4'ü ise 45-54 yaşları arasındadır. %85.9'u evli, %3.6'sı bekar, %10.5'i boşanmış, %8.5'i ilkokul mezunu, %15.4'ü ortaokul mezunu, %26.2'si lise mezunu, %43.9'u üniversite mezunu, %5.9'u lisansüstü ve üzeri mezunudur. Annelerin %49.5'i çalışmıyorken, %50.5'i çalışmaktadır. Annelerin %5.6'sı günlük 4-5 saat arası çalışırken, %12.5'i günlük 6-7 saat arası, %26.3'ü günlük 8-9 saat arası, %4.9'u günlük 10-12 saat arası, %1.6'sı ise günlük 12 saat ve üzeri çalışmaktadır. %3.9'unun geliri 1000tl ve altı, %26.6'sının geliri 1100tl-3000tl arası, %26.6'sının geliri 3100tl-5000tl arası, %21.6'sının geliri 5100tl-7000tl arası, %21.3'ünün ise geliri 7000tl üzeridir. Araştırmaya katılan annelerin %38.7'sinin 1 tane çocuğu, %43.3'ünün 2 tane çocuğu, %13.8'inin 3 tane çocuğu, %3.9'unun 4 tane çocuğu, %0.3'ünün ise 5 tane çocuğu vardır. Annelerin %50.3'ünün erkek çocuğu, %49.7'sinin ise kız çocuğu vardır. Çocukların %61.7'si okul öncesi eğitim kurumuna gidiyor, %38.4'ünün ise çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna gitmiyor. Annelerin %48.9'unun kendisi dışında çocuğuyla ilgilenen birisi varken, %51.1'inin kendisi dışında çocuğuyla ilgilenen birisi yoktur.

Tablo 2: Örneklemen yeme davranışı değerlendirme ölçeği alt boyutlarının betimsel istatistikleri

	n	min	max	$\bar{X}$	Ss.
Çocuğun Sergilediği Olumlu Yeme Davranışı	305	1,00	5,00	3,64	0,77
Çocuğun Yemek Esnasında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları	305	1,00	4,83	2,20	0,75
Çocuğun Yemek Zamanı Dışında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları	305	1,00	5,00	2,35	0,73
Anneye Ait Görüş ve Davranışlar	305	1,17	5,00	3,46	0,61
Çocuğun Yemek Hazırlanmasına İlişkin Davranışları	305	1,00	4,33	2,45	0,71
İlişkin Davranışları Oluşan Olumsuz Durumlar	305	1,00	4,50	1,50	0,72

Tabloda görüldüğü üzere, Çocuğun Sergilediği Olumlu Yeme Davranışı Ölçeği ortalaması 3,64(ss=0,77), Çocuğun Yemek Esnasında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları Ölçeği ortalaması 2,20(ss=0,75), Çocuğun Yemek Zamanı Dışında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları Ölçeği ortalaması 2,35(ss=0,73), Anneye Ait Görüş Ve Davranışlar Ölçeği ortalaması 3,46(ss=0,61), Çocuğun Yemek Hazırlanmasına İlişkin Davranışları Ölçeği ortalaması 2,45(ss=0,71), İlişkin Davranışları Oluşan Olumsuz Durumlar Ölçeği ortalaması 1,50(ss=0,72)dir.

Tablo 3: Örneklemin annenin çalışma durumu değişkenine göre yeme davranışı değerlendirme ölçeği alt boyutları puanları arasındaki için uygulanan bağımsız t-testi analizi sonuç tablosu

		n	$\bar{X}$	Ss.	t	df	p
Çocuğun Sergilediği Olumlu Yeme Davranışı	Çalışmıyorum	151	3,62	0,79	-0,409	303	0,682
	Çalışıyorum	154	3,66	0,75			
Çocuğun Yemek Esnasında Sergilediği	Çalışmıyorum	151	2,24	0,79	0,799	303	0,425
	Çalışıyorum	154	2,17	0,70			
Olumsuz Yeme Davranışları							
Çocuğun Yemek Zamanı Dışında	Çalışmıyorum	151	2,38	0,77	0,683	303	0,495
	Çalışıyorum	154	2,32	0,69			
Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları							
Anneye Ait Görüş ve Davranışlar	Çalışmıyorum	151	3,47	0,68	0,364	303	0,716
	Çalışıyorum	154	3,45	0,53			
Çocuğun Yemek Hazırlanmasına	Çalışmıyorum	151	2,49	0,76	0,963	303	0,336
	Çalışıyorum	154	2,41	0,67			
İlişkin Davranışları							
Yemek Esnasında Çocuk Açısından	Çalışmıyorum	151	1,44	0,72	-1,398	303	0,163
	Çalışıyorum	154	1,56	0,72			
Oluşan Olumsuz Durumlar							

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun Çocuğun Sergilediği Olumlu Yeme Davranışı Alt Boyutundan almış oldukları puanların, annenin çalışma durumu değişkenine göre uygulanan bağımsız t testi sonucunda, istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun Çocuğun Yemek Esnasında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları Alt Boyutundan almış oldukları puanların, annenin çalışma durumu değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun Çocuğun Yemek Zamanı Dışında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışı Alt Boyutundan almış oldukları puanların, annenin çalışma durumu değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun Anneye Ait Görüş ve Davranışlar Alt Boyutundan almış oldukları puanların, annenin çalışma durumu değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun Çocuğın Yemek Hazırlanmasına İlişkin Davranışları Alt Boyutundan almış oldukları puanların, annenin çalışma durumu değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun Yemek Esnasında Çocuk Açısından Oluşan Olumsuz Durumlar Alt Boyutundan almış oldukları puanların, annenin çalışma durumu değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablo 4: Örneklemen annenin çalışma durumu değişkenine göre çocuğın sergilediğı olumlu yeme davranışı alt boyutu maddelerinin puanları arasındaki için uygulanan bağımsız t-testi analizi sonuç tablosu

		n	$\bar{X}$	Ss.	t	Sd.	p
Çocuğın yemeğı yaşından beklenildiğı şekilde çiğner	Çalışmıyorum	151	4,03	1,21	-1,116	303	0,265
	Çalışıyorum	154	4,18	1,00			
Çocuğın yaşından beklenildiğı gibi kendisini doyurur	Çalışmıyorum	151	3,65	1,24	-0,296	303	0,767
	Çalışıyorum	154	3,69	1,08			
Çocuğın farklı tatlardaki yiyecekleri yer	Çalışmıyorum	151	2,63	1,16	-2,428	303	0,016
	Çalışıyorum	154	2,93	0,98			
Çocuğın yaşından beklenildiğı şekilde çatal kaşık bıçak kullanır	Çalışmıyorum	151	3,96	1,19	0,197	303	0,844
	Çalışıyorum	154	3,94	1,05			
Çocuğın aç olduğunu söyler	Çalışmıyorum	151	3,83	1,24	2,080	303	0,038
	Çalışıyorum	154	3,56	1,08			

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun “Çocuğın yemeğı yaşından beklenildiğı şekilde çiğner” maddesinden almış oldukları puanların, annenin çalışma durumu değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun “Çocuğın yaşından beklenildiğı gibi kendisini doyurur” maddesinden almış oldukları puanların, annenin çalışma durumu değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun “Çocuğum farklı tatlardaki yiyecekleri yer” maddesinden almış oldukları puanların, annenin çalışma durumu değişkenine göre uygulanan bağımsız t testi sonucunda, Annesi Çalışan Grup daha fazla puan aldığından dolayı istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0.05$).

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun “Çocuğum yaşından beklenildiği şekilde çatal kaşık bıçak kullanır” maddesinden almış oldukları puanların, annenin çalışma durumu değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun “Çocuğum aç olduğunu söyler” maddesinden almış oldukları puanların, annenin çalışma durumu değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucuna göre Annesi Çalışmayan Grup daha fazla puan aldığından dolayı istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0.05$).

Tablo 5: Örneklemen annenin çalışma durumu değişkenine göre çocuğun yemek esnasında sergilediği olumsuz yeme davranışı alt boyutu maddelerinin puanları arasındaki için uygulanan bağımsız t-testi analizi sonuç tablosu

		n	$\bar{X}$	Ss.	t	Sd.	p
Çocuğum yemeklerde televizyon seyrederek	Çalışmıyorum	151	2,96	1,23	0,797	303	0,426
	Çalışıyorum	154	2,85	1,18			
Çocuğumun yemeğini yemesi yarım saatten fazla vaktini alır	Çalışmıyorum	151	2,83	1,30	0,652	303	0,515
	Çalışıyorum	154	2,75	1,03			
Akrabalar çocuğumun yemesi ile ilgili şikâyetlerde bulunur	Çalışmıyorum	151	1,99	1,33	0,994	303	0,321
	Çalışıyorum	154	1,85	1,17			
Çocuğum yiyecekleri ağzında bekletir	Çalışmıyorum	151	2,05	1,27	1,014	303	0,311
	Çalışıyorum	154	1,91	1,09			
Çocuğum yiyecek gizler	Çalışmıyorum	151	1,50	1,01	1,604	303	0,110
	Çalışıyorum	154	1,33	0,78			
Çocuğum yemek masasına oyuncaklarını veya kitaplarını getirir	Çalışmıyorum	151	2,09	1,11	-1,792	303	0,074
	Çalışıyorum	154	2,32	1,15			

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun “Çocuğun yemek esnasında sergilediği olumsuz yeme davranışı” alt boyutu maddelerinden almış oldukları puanların, annenin çalışma durumu değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablo 6: Örneklemen annenin çalışma durumu değişkenine göre çocuğun yemek zamanı dışında sergilediği olumsuz yeme davranışları alt boyutu maddelerinin puanları arasındaki için uygulanan bağımsız t-testi analizi sonuç tablosu

		n	$\bar{X}$	Ss.	t	Sd.	p
Çocuğum istememesi gereken yiyeceği ister	Çalışmıyorum	151	2,93	1,15	0,825	303	0,410
	Çalışıyorum	154	2,82	1,02			
Çocuğum sormadan yemek aralarında yiyecek yer	Çalışmıyorum	151	2,28	1,23	0,147	303	0,883
	Çalışıyorum	154	2,26	0,93			
Çocuğum izin verilmediğinde kendisine yiyecek hazırlar	Çalışmıyorum	151	1,58	0,98	1,345	303	0,180
	Çalışıyorum	154	1,44	0,86			
Çocuğum evde yememesi gereken yiyecekleri yer	Çalışmıyorum	151	2,32	1,12	-0,226	303	0,822
	Çalışıyorum	154	2,34	0,90			
Çocuğum arkadaşların evinde yememesi gereken yiyecekleri yer	Çalışmıyorum	151	2,21	1,04	-0,696	303	0,487
	Çalışıyorum	154	2,29	0,98			
Çocuğum abur cubur yiyecekler yer (cips, kola, çikolata gibi)	Çalışmıyorum	151	2,97	1,11	1,539	303	0,125
	Çalışıyorum	154	2,79	1,02			

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun “Çocuğun yemek zamanı dışında sergilediği olumsuz yeme davranışları” alt boyutu maddelerinden almış oldukları puanların, annenin çalışma durumu değişkenine göre uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablo 7: Örneklemen annenin çalışma durumu değişkenine göre anneye ait görüş ve davranışlar alt boyutu maddelerinin puanları arasındaki için uygulanan bağımsız t-testi analizi sonuç tablosu

		n	$\bar{X}$	Ss.	t	Sd.	p
Çocuğum yemeğini yemezse ben yediririm	Çalışmıyorum	151	2,90	1,23	0,638	303	0,524
	Çalışıyorum	154	2,81	1,21			
Çocuğum yemek yemekten zevk alır	Çalışmıyorum	151	3,44	1,21	0,526	303	0,599
	Çalışıyorum	154	3,38	1,00			
Çocuğumun yeterli yediği konusunda içim rahat	Çalışmıyorum	151	3,82	1,27	1,374	303	0,170
	Çalışıyorum	154	3,64	1,07			
Yemek zamanlarımızın stresli olduğunu düşünüyorum	Çalışmıyorum	151	3,58	1,34	-3,351	303	0,001
	Çalışıyorum	154	4,04	1,05			
Çocuğum yemek zamanı yemez ise ara öğünlerde yemesine izin veririm	Çalışmıyorum	151	3,05	1,23	1,435	303	0,152
	Çalışıyorum	154	2,86	0,98			
Yemek zamanlarımızı düşündüğümde üzülüyorum	Çalışmıyorum	151	4,06	1,24	0,654	303	0,513
	Çalışıyorum	154	3,97	1,22			

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun “Çocuğum yemeğini yemezse ben yediririm” maddesinden almış oldukları puanların, annenin çalışma durumu değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun “Çocuğum yemek yemekten zevk alır” maddesinden almış oldukları puanların, annenin çalışma durumu değişkenine

göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun “Çocuğumun yeterli yediği konusunda içim rahat” maddesinden almış oldukları puanların, annenin çalışma durumu değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun “Yemek zamanlarımızın stresli olduğunu düşünüyorum” maddesinden almış oldukları puanların, annenin çalışma durumu değişkenine göre uygulanan bağımsız t testi sonucunda Annesi Çalışan Grup daha fazla puan aldığından dolayı istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0.05$).

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun “Çocuğum yemek zamanı yemez ise ara öğünlerde yemesine izin veririm” maddesinden almış oldukları puanların, annenin çalışma durumu değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun “Yemek zamanlarımızı düşündüğümde üzülüyorum” maddesinden almış oldukları puanların, annenin çalışma durumu değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablo 8: Örneklemin annenin çalışma durumu değişkenine göre çocuğun yemek hazırlamasına ilişkin davranışları alt boyutu maddelerinin puanları arasındaki için uygulanan bağımsız t-testi analizi sonuç tablosu

		n	$\bar{X}$	Ss.	t	Sd.	p
Çocuğum yemek masasını hazırlamaya yardım eder	Çalışmıyorum	151	3,06	1,20	0,584	303	0,560
	Çalışıyorum	154	2,98	1,16			
Çocuğum masayı temizlemeye yardım eder	Çalışmıyorum	151	2,85	1,29	1,439	303	0,151
	Çalışıyorum	154	2,66	1,11			

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun “Çocuğun Yemek Hazırlamasına İlişkin Davranışları” alt boyutu maddelerinden almış oldukları puanların,

anneninin çalışma durumu değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablo 9: Örneklem annenin çalışma durumu değişkenine göre yemek esnasında çocuk açısından oluşan olumsuz durumlar alt boyutu maddelerinin puanları arasındaki için uygulanan bağımsız t-testi analizi sonuç tablosu

		n	$\bar{X}$	Ss.	t	Sd.	p
Çocuğum yemek zamanında kusar	Çalışmıyorum	151	1,25	0,74	-0,871	303	0,384
	Çalışıyorum	154	1,32	0,72			
Çocuğumun yemek zamanı yiyecekler boğazında kalır (boğazına tıkanır)	Çalışmıyorum	151	1,63	0,93	-1,484	303	0,139
	Çalışıyorum	154	1,79	0,91			
Çocuğum yemek zamanı öğürür	Çalışmıyorum	151	1,55	0,91	-0,413	303	0,680
	Çalışıyorum	154	1,59	0,84			

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun “Yemek Esnasında Çocuk Açısından Oluşan Olumsuz Durumlar” alt boyutu maddelerinden almış oldukları puanların, annenin çalışma durumu değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablo 10: Örneklem çocuğun cinsiyeti değişkenine göre yeme davranışı değerlendirme ölçeği alt boyutları puanları arasındaki için uygulanan bağımsız t-testi analizi sonuç tablosu

		n	$\bar{X}$	Ss.	t	df	p
Çocuğun Sergilediği Olumlu Yeme Davranışı	Erkek	153	3,55	0,81	-2,263	284	0,024
	Kız	152	3,75	0,65			
Çocuğun Yemek Esnasında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları	Erkek	153	2,27	0,76	1,248	284	0,213
	Kız	152	2,16	0,74			
Çocuğun Yemek Zamanı Dışında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları	Erkek	153	2,38	0,72	0,470	284	0,639
	Kız	152	2,34	0,71			
Anneye Ait Görüş ve Davranışlar	Erkek	153	3,40	0,63	-1,387	284	0,166
	Kız	152	3,49	0,57			
Çocuğun Yemek Hazırlanmasına İlişkin Davranışları	Erkek	153	2,36	0,72	-2,558	284	0,011
	Kız	152	2,57	0,67			
Yemek Esnasında Çocuk Açısından Oluşan Olumsuz Durumlar	Erkek	153	1,55	0,77	1,060	284	0,290
	Kız	152	1,45	0,68			

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun Çocuğun Sergilediği Olumlu Yeme Davranışı Alt Boyutundan almış oldukları puanların, çocuğun cinsiyeti değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda Kız Grup daha fazla puan aldığından dolayı istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0.05$).

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun Çocuğun Yemek Etnasında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları Alt Boyutundan almış oldukları puanların, çocuğun cinsiyeti değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun Çocuğun Yemek Zamanı Dışında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışı Alt Boyutundan almış oldukları puanların, çocuğun cinsiyeti değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun Anneye Ait Görüş ve Davranışlar Alt Boyutundan almış oldukları puanların, çocuğun cinsiyeti değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun Çocuğun Yemek Hazırlanmasına İlişkin Davranışları Alt Boyutundan almış oldukları puanların, çocuğun cinsiyeti değişkenine göre uygulanan bağımsız t testi sonucunda Kız Grup daha fazla puan aldığından dolayı istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0.05$).

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun Yemek Etnasında Çocuk Açısından Oluşan Olumsuz Durumlar Alt Boyutundan almış oldukları puanların, çocuğun cinsiyeti değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablo 11: Örneklemen çocuğun okul öncesi kuruma gitmesi değişkenine göre yeme davranışı değerlendirme ölçeği alt boyutları puanları arasındaki için uygulanan bağımsız t-testi analizi sonuç tablosu

		n	$\bar{X}$	Ss.	t	df	p
Çocuğun Sergilediği Olumlu Yeme Davranışı	Evet	188	3,69	0,73	1,728	297	0,085
	Hayır	117	3,54	0,81			
Çocuğun Yemek Esnasında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları	Evet	188	2,13	0,69	-2,134	297	0,034
	Hayır	117	2,31	0,82			
Çocuğun Yemek Zamanı Dışında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları	Evet	188	2,33	0,65	-0,627	297	0,531
	Hayır	117	2,38	0,81			
Anneye Ait Görüş ve Davranışlar	Evet	188	3,44	0,51	-0,669	297	0,504
	Hayır	117	3,48	0,72			
Çocuğun Yemek Hazırlanmasına İlişkin Davranışları	Evet	188	2,44	0,63	-0,364	297	0,716
	Hayır	117	2,47	0,82			
Yemek Esnasında Çocuk Açısından Oluşan Olumsuz Durumlar	Evet	188	1,48	0,65	-0,294	297	0,769
	Hayır	117	1,51	0,81			

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun Çocuğun Sergilediği Olumlu Yeme Davranışı Alt Boyutundan almış oldukları puanların, çocuğun okul öncesi kuruma gitmesi değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda Okul Öncesi Kurumuna Giden Grup daha fazla puan aldığından dolayı istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p < 0.05$).

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun Çocuğun Yemek Esnasında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları Alt Boyutundan almış oldukları puanların, çocuğun okul öncesi kuruma gitmesi değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda Okul Öncesi Kuruma Gitmeyen Grup daha fazla puan aldığından dolayı istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p < 0.05$).

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun Çocuğun Yemek Zamanı Dışında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışı Alt Boyutundan almış oldukları puanların, çocuğun okul öncesi kuruma gitmesi değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p > 0.05$).

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun Anneye Ait Görüş ve Davranışlar Alt Boyutundan almış oldukları puanların, çocuğun okul öncesi kuruma

gitmesi değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun Çocuğun Yemek Hazırlanmasına İlişkin Davranışları Alt Boyutundan almış oldukları puanların, çocuğun okul öncesi kuruma gitmesi değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p<0.05$).

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, örneklem grubunun Yemek Esnasında Çocuk Açısından Oluşan Olumsuz Durumlar Alt Boyutundan almış oldukları puanların, çocuğun okul öncesi kuruma gitmesi değişkenine göre, uygulanan bağımsız t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablo 12: Örneklemen anne yaşı değişkenine göre yeme davranışı değerlendirme ölçeği alt boyutları puanları arasındaki fark için uygulanan anova analizi sonuç tablosu

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p
Çocuğun Sergilediği Olumlu Yeme Davranışı	18-24	24	3,44	0,93	2,673	0,048
	25-34	166	3,68	0,71		
	35-44	103	3,65	0,80		
	45-54	12	3,02	0,74		
	Toplam	305	3,63	0,77		
Çocuğun Yemek Esnasında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları	18-24	24	2,28	0,87	1,552	0,201
	25-34	166	2,16	0,70		
	35-44	103	2,20	0,80		
	45-54	12	2,69	0,55		
	Toplam	305	2,20	0,75		
Çocuğun Yemek Zamanı Dışında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları	18-24	24	2,28	0,89	2,803	0,040
	25-34	166	2,27	0,66		
	35-44	103	2,45	0,76		
	45-54	12	2,83	0,88		
	Toplam	305	2,35	0,73		
Anneye Ait Görüş ve Davranışlar	18-24	24	3,51	0,72	1,821	0,143
	25-34	166	3,44	0,59		
	35-44	103	3,50	0,60		
	45-54	12	3,02	0,45		
	Toplam	305	3,45	0,61		
Çocuğun Yemek Hazırlanmasına İlişkin Davranışları	18-24	24	2,07	0,99	2,806	0,040
	25-34	166	2,52	0,68		
	35-44	103	2,45	0,70		
	45-54	12	2,41	0,36		
	Toplam	305	2,46	0,71		
Yemek Esnasında Çocuk Açısından Oluşan Olumsuz Durumlar	18-24	24	1,54	0,61	1,497	0,215
	25-34	166	1,43	0,61		
	35-44	103	1,59	0,89		
	45-54	12	1,78	0,62		
	Toplam	305	1,50	0,72		

Örneklem grubunun anne yaşı değişkenine göre Çocuğun Sergilediği Olumlu Yeme Davranışı Alt Boyutunda anlamlı farklılık bulunmaktadır [$F=2,673$, $p<0.05$]. Levene's testi sonucuna göre grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu bulunmuştur($p=.462$). LSD analizine göre 25-34 yaş arası olan grup, diğer gruplardan daha fazla puan aldığından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<0.05$).

Tablodan anlaşılabacağı gibi Çocuğun Yemek Esnasında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları Alt Boyutu sıralamalar ortalamalarının anne yaşı değişkenine göre farkı test etmek için uygulanan (ANOVA) analizi sonucuna göre grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı olarak saptanmamıştır ($p>0.05$).

Örneklem grubunun anne yaşı değişkenine göre Çocuğun Yemek Zamanı Dışında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışı Alt Boyutunda anlamlı farklılık bulunmaktadır [$F=2,803$, $p<0.05$]. Levene's testi sonucuna göre grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu bulunmuştur($p=.162$). LSD analizine göre 45-54 yaş arası olan grup, diğer gruplardan daha fazla puan aldığından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<0.05$).

Tablodan anlaşılabacağı gibi Anneye Ait Görüş ve Davranışlar Alt Boyutu sıralamalar ortalamalarının anne yaşı değişkenine göre farkı test etmek için uygulanan (ANOVA) analizi sonucuna göre grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı olarak saptanmamıştır ($p>0.05$).

Örneklem grubunun anne yaşı değişkenine göre Çocuğun Yemek Hazırlanmasına İlişkin Davranışları Alt Boyutunda anlamlı farklılık bulunmaktadır [$F=2,806$, $p<0.05$]. Levene's testi sonucuna göre grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu bulunmuştur($p=.129$). LSD analizine göre 25-34 yaş arası olan grup, diğer gruplardan daha fazla puan aldığından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<0.05$).

Tablodan anlaşılabacağı gibi Yemek Esnasında Çocuk Açısından Oluşan Olumsuz Durumlar Alt Boyutu sıralamalar ortalamalarının anne yaşı değişkenine göre farkı test etmek için uygulanan (ANOVA) analizi sonucuna göre grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı olarak saptanmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 13: Örneklemin anne eğitim durumu değişkenine göre yeme davranışı değerlendirme ölçeği alt boyutları puanları arasındaki fark için uygulanan anova analizi sonuç tablosu

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p
Çocuğun Sergilediği Olumlu Yeme Davranışı	İlkokul	26	3,40	0,85	1,322	0,262
	Ortaokul	47	3,51	0,79		
	Lise	80	3,67	0,80		
	Üniversite	134	3,69	0,72		
	Lisansüstü ve üstü	18	3,78	0,71		
	Toplam	305	3,64	0,76		
Çocuğun Yemek Esnasında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları	İlkokul	26	2,28	0,66	2,143	0,076
	Ortaokul	47	2,37	0,95		
	Lise	80	2,11	0,71		
	Üniversite	134	2,23	0,71		
	Lisansüstü ve üstü	18	1,83	0,64		
	Toplam	305	2,20	0,75		
Çocuğun Yemek Zamanı Dışında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları	İlkokul	26	2,56	0,82	2,968	0,020
	Ortaokul	47	2,57	0,91		
	Lise	80	2,29	0,72		
	Üniversite	134	2,32	0,64		
	Lisansüstü ve üstü	18	2,00	0,61		
	Toplam	305	2,35	0,73		
Anneye Ait Görüş ve Davranışlar	İlkokul	26	3,22	0,64	1,756	0,138
	Ortaokul	47	3,39	0,69		
	Lise	80	3,52	0,57		
	Üniversite	134	3,51	0,58		
	Lisansüstü ve üstü	18	3,32	0,62		
	Toplam	305	3,46	0,61		
Çocuğun Yemek Hazırlanmasına İlişkin Davranışları	İlkokul	26	2,59	0,68	1,772	0,134
	Ortaokul	47	2,39	0,70		
	Lise	80	2,43	0,71		
	Üniversite	134	2,39	0,72		
	Lisansüstü ve üstü	18	2,81	0,61		
	Toplam	305	2,44	0,71		
Yemek Esnasında Çocuk Açısından Oluşan Olumsuz Durumlar	İlkokul	26	1,52	0,75	0,539	0,707
	Ortaokul	47	1,60	0,80		
	Lise	80	1,43	0,75		
	Üniversite	134	1,49	0,68		
	Lisansüstü ve üstü	18	1,61	0,63		
	Toplam	305	1,50	0,72		

Tablodan anlaşılabacağı gibi Yemek Esnasında Çocuğun Sergilediği Olumlu Yeme Davranışı Alt Boyutu sıralamalar ortalamalarının anne eğitim durumu değişkenine göre farkı test etmek için uygulanan (ANOVA) analizi sonucuna göre grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı olarak saptanmamıştır ($p>0.05$).

Tablodan anlaşılabacağı gibi ocuğun Yemek Etnasında Sergilediğı Olumsuz Yeme Davranışları Alt Boyutu sıralamalar ortalamalarının anne eğitim durumu değışkenine göre farkı test etmek için uygulanan (ANOVA) analizi sonucuna göre grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı olarak saptanmamıştır ($p>0.05$).

Örneklem grubunun anne eğitim durumu değışkenine göre ocuğun Yemek Zamanı Dışında Sergilediğı Olumsuz Yeme Davranışı Alt Boyutunda anlamlı farklılık bulunmaktadır [$F=2,968$, $p<0.05$]. Levene's testi sonucuna göre grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu bulunmuştur($p=.097$). LSD analizine göre Ortaokul Mezunu olan grup, diğler gruplardan daha fazla puan aldığından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<0.05$).

Tablodan anlaşılabacağı gibi Anneye Ait Görüş ve Davranışlar Alt Boyutu sıralamalar ortalamalarının anne eğitim durumu değışkenine göre farkı test etmek için uygulanan (ANOVA) analizi sonucuna göre grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı olarak saptanmamıştır ($p>0.05$).

Tablodan anlaşılabacağı gibi ocuğun Yemek Hazırlanmasına İlişkin Davranışları Alt Boyutu sıralamalar ortalamalarının anne eğitim durumu değışkenine göre farkı test etmek için uygulanan (ANOVA) analizi sonucuna göre grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı olarak saptanmamıştır ($p>0.05$).

Tablodan anlaşılabacağı gibi Yemek Etnasında ocuk Açısından Oluşan Olumsuz Durumlar Alt Boyutu sıralamalar ortalamalarının anne eğitim durumu değışkenine göre farkı test etmek için uygulanan (ANOVA) analizi sonucuna göre grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı olarak saptanmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 14: Örneklemen ailenin gelir durumu değişkenine göre yeme davranışı değerlendirme ölçeği alt boyutları puanları arasındaki fark için uygulanan anova analizi sonuç tablosu

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p
Çocuğun Sergilediği Olumlu Yeme Davranışı	1000 tl ve altı	12	3,10	1,09	4,742	0,001
	1100- 3000 tl arası	81	3,47	0,84		
	3100- 5000 tl arası	81	3,76	0,70		
	5100-7000 tl arası	66	3,58	0,72		
	7000 tl üzeri	65	3,88	0,63		
	Toplam	305	3,65	0,77		
Çocuğun Yemek Esnasında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları	1000 tl ve altı	12	2,99	1,16	5,308	0,000
	1100- 3000 tl arası	81	2,30	0,74		
	3100- 5000 tl arası	81	2,17	0,72		
	5100-7000 tl arası	66	2,24	0,66		
	7000 tl üzeri	65	1,99	0,68		
	Toplam	305	2,21	0,75		
Çocuğun Yemek Zamanı Dışında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları	1000 tl ve altı	12	3,11	1,19	4,991	0,001
	1100- 3000 tl arası	81	2,39	0,82		
	3100- 5000 tl arası	81	2,27	0,64		
	5100-7000 tl arası	66	2,46	0,68		
	7000 tl üzeri	65	2,18	0,57		
	Toplam	305	2,36	0,73		
Anneye Ait Görüş ve Davranışlar	1000 tl ve altı	12	2,93	0,95	3,935	0,004
	1100- 3000 tl arası	81	3,50	0,67		
	3100- 5000 tl arası	81	3,59	0,56		
	5100-7000 tl arası	66	3,35	0,61		
	7000 tl üzeri	65	3,46	0,44		
	Toplam	305	3,46	0,61		
Çocuğun Yemek Hazırlanmasına İlişkin Davranışları	1000 tl ve altı	12	1,83	0,80	2,838	0,025
	1100- 3000 tl arası	81	2,52	0,81		
	3100- 5000 tl arası	81	2,48	0,67		
	5100-7000 tl arası	66	2,49	0,65		
	7000 tl üzeri	65	2,36	0,62		
	Toplam	305	2,44	0,71		
Yemek Esnasında Çocuk Açısından Oluşan Olumsuz Durumlar	1000 tl ve altı	12	2,25	1,14	4,456	0,002
	1100- 3000 tl arası	81	1,55	0,81		
	3100- 5000 tl arası	81	1,38	0,59		
	5100-7000 tl arası	66	1,55	0,73		
	7000 tl üzeri	65	1,40	0,55		
	Toplam	305	1,50	0,72		

Örneklem grubunun anne yaşı değişkenine göre Çocuğun Sergilediği Olumlu Yeme Davranışı Alt Boyutunda anlamlı farklılık bulunmaktadır [F=4,742, $p<0.05$]. Levene's testi sonucuna göre grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu bulunmuştur($p=.345$). LSD analizine göre 7000 tl üzeri geliri olan grup, diğer gruplardan daha fazla puan aldığından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<0.05$).

Örneklem grubunun anne yaşı değişkenine göre Çocuğun Yemek Esnasında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları Alt Boyutunda anlamlı farklılık bulunmaktadır

[F=5,308, $p<0.05$]. Levene's testi sonucuna göre grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu bulunmuştur($p=.142$). LSD analizine göre 1000 tl ve altı geliri olan grup, diğer gruplardan daha fazla puan aldığından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<0.05$).

Örneklem grubunun anne yaşı değişkenine göre Çocuğun Yemek Zamanı Dışında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışı Alt Boyutunda anlamlı farklılık bulunmaktadır [F=4,991, $p<0.05$]. Levene's testi sonucuna göre grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu bulunmuştur($p=.591$). LSD analizine göre 1000 tl ve altı geliri olan grup, diğer gruplardan daha fazla puan aldığından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<0.05$).

Örneklem grubunun anne yaşı değişkenine göre Anneye Ait Görüş ve Davranışlar Alt Boyutunda anlamlı farklılık bulunmaktadır [F=3,935, $p<0.05$]. Levene's testi sonucuna göre grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu bulunmuştur($p=.190$). LSD analizine göre 3100-5000 tl arası geliri olan grup, diğer gruplardan daha fazla puan aldığından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<0.05$).

Örneklem grubunun anne yaşı değişkenine göre Çocuğun Yemek Hazırlanmasına İlişkin Davranışları Alt Boyutunda anlamlı farklılık bulunmaktadır [F=2,838, $p<0.05$]. Levene's testi sonucuna göre grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu bulunmuştur($p=.613$). LSD analizine göre 1100-3000 tl arası geliri olan grup, diğer gruplardan daha fazla puan aldığından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<0.05$).

Örneklem grubunun anne yaşı değişkenine göre Yemek Esnasında Çocuk Açısından Oluşan Olumsuz Durumlar Alt Boyutunda anlamlı farklılık bulunmaktadır. [F=4,456, $p<0.05$]. Levene's testi sonucuna göre grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu bulunmuştur($p=.398$). LSD analizine göre 1000 tl ve altı geliri olan grup, diğer gruplardan daha fazla puan aldığından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<0.05$).

Tablo 15: Örneklemin anne çalışma süresi değişkenine göre yeme davranışı değerlendirme ölçeği alt boyutları puanları arasındaki fark için uygulanan anova analizi sonuç tablosu

		n	$\bar{X}$	Ss.	F	p
Çocuğun Sergilediği Olumlu Yeme Davranışı	4-5 saat arası	17	3,61	0,77	1,742	0,143
	6-7 saat arası	38	3,45	0,76		
	8-9 saat arası	79	3,79	0,70		
	10-12 saat arası	15	3,80	0,65		
	12 saat ve yukarısı	5	3,56	0,57		
	Toplam	154	3,69	0,72		
Çocuğun Yemek Esnasında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları	4-5 saat arası	17	2,28	0,73	3,509	0,009
	6-7 saat arası	38	2,48	0,74		
	8-9 saat arası	79	2,02	0,66		
	10-12 saat arası	15	1,98	0,52		
	12 saat ve yukarısı	5	2,17	0,74		
	Toplam	154	2,15	0,70		
Çocuğun Yemek Zamanı Dışında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları	4-5 saat arası	17	2,52	0,86	2,915	0,023
	6-7 saat arası	38	2,54	0,67		
	8-9 saat arası	79	2,22	0,64		
	10-12 saat arası	15	2,07	0,49		
	12 saat ve yukarısı	5	1,90	0,57		
	Toplam	154	2,30	0,68		
Anneye Ait Görüş ve Davranışlar	4-5 saat arası	17	3,48	0,57	0,723	0,577
	6-7 saat arası	38	3,32	0,49		
	8-9 saat arası	79	3,48	0,51		
	10-12 saat arası	15	3,51	0,55		
	12 saat ve yukarısı	5	3,53	0,65		
	Toplam	154	3,45	0,52		
Çocuğun Yemek Hazırlanmasına İlişkin Davranışları	4-5 saat arası	17	2,39	0,59	1,757	0,140
	6-7 saat arası	38	2,50	0,67		
	8-9 saat arası	79	2,37	0,67		
	10-12 saat arası	15	2,22	0,65		
	12 saat ve yukarısı	5	1,73	0,15		
	Toplam	154	2,37	0,66		
Yemek Esnasında Çocuk Açısından Oluşan Olumsuz Durumlar	4-5 saat arası	17	1,82	0,95	3,453	0,010
	6-7 saat arası	38	1,76	0,75		
	8-9 saat arası	79	1,37	0,60		
	10-12 saat arası	15	1,53	0,58		
	12 saat ve yukarısı	5	1,20	0,45		
	Toplam	154	1,52	0,69		

Tablodan anlaşılacağı gibi Yemek Esnasında Çocuğun Sergilediği Olumlu Yeme Davranışı Alt Boyutu sıralamalar ortalamalarının anne çalışma süresi değişkenine göre farkı test etmek için uygulanan (ANOVA) analizi sonucuna göre grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı olarak saptanmamıştır ($p>0.05$).

Örneklem grubunun anne çalışma süresi değişkenine göre Çocuğun Yemek Esnasında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışları Alt Boyutunda anlamlı farklılık bulunmaktadır [$F=3,509$, $p<0.05$]. Levene's testi sonucuna göre grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu bulunmuştur($p=.180$). LSD analizine göre 6-7 saat arası çalışan grup, diğer gruplardan daha fazla puan aldığından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<0.05$).

Örneklem grubunun anne çalışma süresi değişkenine göre Çocuğun Yemek Zamanı Dışında Sergilediği Olumsuz Yeme Davranışı Alt Boyutunda anlamlı farklılık bulunmaktadır [$F=2,915$, $p<0.05$]. Levene's testi sonucuna göre grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu bulunmuştur($p=.207$). LSD analizine göre 6-7 saat arası çalışan grup, diğer gruplardan daha fazla puan aldığından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<0.05$).

Tablodan anlaşılabacağı gibi Anneye Ait Görüş ve Davranışlar Alt Boyutu sıralamalar ortalamalarının anne çalışma süresi değişkenine göre farkı test etmek için uygulanan (ANOVA) analizi sonucuna göre grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı olarak saptanmamıştır ($p>0.05$).

Tablodan anlaşılabacağı gibi Çocuğun Yemek Hazırlanmasına İlişkin Davranışları Alt Boyutu sıralamalar ortalamalarının anne çalışma süresi değişkenine göre farkı test etmek için uygulanan (ANOVA) analizi sonucuna göre grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı olarak saptanmamıştır ($p>0.05$).

Örneklem grubunun anne çalışma süresi değişkenine göre Yemek Esnasında Çocuk Açısından Oluşan Olumsuz Durumlar Alt Boyutunda anlamlı farklılık bulunmaktadır [$F=3,453$, $p<0.05$]. Levene's testi sonucuna göre grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu bulunmuştur($p=.078$). LSD analizine göre 4-5 saat arası çalışan grup, diğer gruplardan daha fazla puan aldığından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<0.05$).

Tablo 16: Çocukların okul öncesi kuruma gitmesinin annesinin çalışma durumuna bağımlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare testi sonuçları

		Çalışma Durumu				χ^2	p
		Çalışmıyorum		Çalışıyorum			
		n	%	n	%		
Çocuğunuz Okul	Evet	60	40,5%	122	80,8%	50,848	0,000
Öncesi Kuruma Gidiyor	Hayır	88	59,5%	29	19,2%		
Mu							
Toplam		148	100,0%	151	100,0%		

Tabloda görüldüğü üzere, çalışmayan annelerin çocuklarının %40.5'i okul öncesi kurumuna gidiyor, çalışmayan annelerin çocuklarının %59.5'i okul öncesi kurumuna gitmiyor, çalışan annelerin çocuklarının %80.8'i okul öncesi kurumuna gidiyor, çalışan annelerin çocuklarının %19.2'i okul öncesi kurumuna gitmiyor. Çocukların okul öncesi kuruma gitmesinin annesinin çalışma durumuna bağımlı olduğu görülmektedir ($p<0.05$).

5. TARTIŞMA

Yemek yeme yaşamın devamlılığı açısından gerekli, haz veren, ayrıca yetersiz beslenme, aşırı beslenme ve yeme bozukluklarına neden olabilecek kadar kompleks hale gelebilen bir davranıştır (Ghagan, 2013).

Yeme davranışlarının gelişimi bebeklik döneminden okul çağına kadarki dönemde hızlı bir şekilde tamamlanmaktadır. Yaşamın ilk altı yılını kapsayan okul öncesi dönem temel yaşam becerilerinin kazanıldığı, karakter gelişiminin temellerinin atıldığı ve erişkin yaşamda sergilenecek olan davranış kalıplarının şekillendiği bir dönemdir. Gelişimin normal devam etmesi çocukluk çağı boyunca yeterli kilo almayı ve erişkinlik dönemine taşınacak olan sağlıklı yeme davranışlarının kazanılmasının sağlamaktadır (Ghagan, 2013).

Okul öncesi dönemde evde kazanılan doğru beslenme alışkanlıklarının yerleştiği, bu alışkanlıkların okul dönemi ve erişkinlik dönem yeme davranışları üzerinde etkili olduğu bilinmektedir (Ünlü, 2011). Bu dönemde çocuğun yeme alışkanlıkları doğrudan ya da dolaylı olarak ailenin, bilhassa da anne-babanın beslenme alışkanlıklarından etkilenir (Köksal ve Gökmen, 2000).

Yemek yeme ailesel bir etkinlik olarak düşünülecek olursa okul öncesi dönemdeki çocukların yeme davranışları üzerinde etkili olan faktörler arasında ilk sırada aileyle ilgili özellikler yer alır. Alanyazında ailenin çocuğun beslenme davranışları üzerinde etkili olan ilk müdahalesinin anne sütü veya formül mamayla besleme kararı olduğu ifade edilmektedir. Daha sonra ise çocuklarına önerdikleri ve ulaşılabilir kıldıkları besin çeşitliliği, örnek olma, medya, beslenme sırasında kurdukları iletişim ve beslenme tarzları, ebeveynlik tarzları, besinleri yatıştırıcı olarak kullanma, ödül ve yasaklar gibi çok sayıda aracıyla çocukların beslenme davranışlarını etkiledikleri bildirilmektedir (Birch ve Fisher, 1998; Mitchell ve ark., 2013).

Anne istihdamının çocukların beslenme davranışları üzerinde olumlu ya da olumsuz etkiye sahip olup olmadığının belirlenmesi sağlıklı nesiller yetişmesi açısından önem arz etmektedir. Annelerin istihdam durumunun, çocukların büyüme ve gelişmesinin hemen hemen tüm yönleri için potansiyel etkileri vardır ve beslenme

sonuçları da bir istisna değildir. Çocukların diyetlerinin kalitesi ve sonraki fiziksel sağlıkları, önemli ölçüde annelerinin ev dışında çalışıp çalışmamasına ve ne kadar çalışmasına bağlı olabilir. Öte yandan, çalışan annelerin çocuklarının faaliyetlerini denetlemek ve yemeklerini hazırlamak için daha az zamanı olabilir. Öte yandan, haneye getirdikleri ek gelir, istikrarlı bir yüksek kaliteli gıda tedariki sağlamaya yardımcı olabilir. Çocukların refahı üzerindeki net etkiler, hanedeki diğer yetişkinlerin varlığına, hane halkının annenin gelirinden elde ettiği gelir netine ve çocuğun yaşına bağlı olarak değişebilir (Crepinsek ve Burstein, 2004).

Bu bölümde çalışmadan elde edilen bulgularla ilgili yorumlara ve literatür ile araştırma bulguları arasındaki benzerliklere değinilecektir.

H1. Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların sergilediği olumlu yeme davranışları arasında fark vardır.

Araştırma sonucunda annesi çalışan çocukların sergiledikleri olumlu yeme davranışı düzeyinin annesi çalışmayanlara göre daha iyi olduğu, ancak gruplar arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür. Olumlu yeme davranışların alt boyutları incelendiğinde bunların genelde yemek sırasında sergilenen motor hareketlere yönelik olduğunu görülmektedir. Annesi çalışan ve çalışmayan annelerin çocuklarının yemek esnasında sergiledikleri olumlu yeme davranışları incelendiğinde annesi çalışan çocukların annelerin çocuklarının yemeği yaşından beklenildiği şekilde çiğneme düzeylerinin daha yüksek olduğu ancak gruplar arasındaki farkın anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde annesi çalışan çocukların yaşından beklenildiği gibi kendisini doyurma düzeyinin annesi çalışmayan çocuklardan daha iyi olduğu ancak gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Çalışmadan elde edilen verilerin analizi sonucunda annesi çalışan çocukların farklı tatlardaki yiyecekleri yeme düzeylerinin anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür. Yapılan çalışma sonucunda annesi çalışmayan çocukların yaşından beklenildiği şekilde çatal, kaşık, bıçak kullanma düzeylerinin annesi çalışan çocuklardan daha iyi olduğu, ancak gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit

edilmiştir. Çalışmada aynı zamanda annesi çalışmayan çocukların aç olduğunu söyleme düzeylerinin annesi çalışanlara göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Akar'ın (2006) 4-6 yaş grubu çocukların beslenme alışkanlıklarına yönelik çalışmasında, çocukların uygun şekilde çatal kullanma oranı %87.0, kaşık kullanma oranı %91.4 ve bıçağı doğru kullanma oranı ise %51.7 bulunmuştur. Ayrıca çocukların yarısından çoğu (68.1) sofraya kurallarına uygun biçimde oturmakta ve yemeğini yiyebilmektedir. Terzi'nin (2015) çalışmasına göre çocukların %53.9'u yemeklerini başkasının yardımıyla tüketirken, %40.4'ü kendi başına tüketebilmektedir. Çalışmalarda çocukların 15.ay'dan sonra kendi kendilerine yiyebildikleri ve 3 yaşına geldiklerinde tamamen bağımsız yiyebildikleri saptanmıştır.

Yapmış olduğumuz çalışmadan elde edilen verilerin analizi sonucunda kız çocuklarının sergiledikleri olumlu yeme davranışı düzeyinin ve yemek hazırlanmasına ilişkin davranışlarının anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür. Wardle ve ark. (2001) yapmış oldukları çalışmada erkeklerde yemek seçme davranışının daha yüksek olduğunu, Yılmaz ve ark. (2011) da yapmış oldukları çalışmada erkek çocukların duygusal aşırı yeme ve gıda hevesliliğinin daha yüksek, kız çocuklarının ise yavaş yeme puanlarının daha yüksek olduğunu bildirmişlerdir.

Anne yaşı değişkenine göre yapılan karşılaştırma sonucunda çocuğun sergilediği olumlu yeme davranışı açısından gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmüş olup farklılığın 25-34 yaş grubundaki annelerin ile diğer yaş grupları arasında olduğu saptanmıştır.

Demir'in (2009) çalışmasında çocukların olumlu yeme davranışı ve yemek esnasında karşılaşılan olumsuz durumlar anne yaşı ile önemli düzeyde ilişkili bulunmuştur. 30 yaş altındaki annelerin yemek konusunda daha çok ödül kullandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca 3-7 yaş aralığındaki çocuklarla yapılan bir çalışmada, çocukların kendileri için hazırlanan yemeği yemek istemediklerinde annenin yaş, eğitim ve çalışma durumu fark etmeksizin çoğu annenin çocuklarına istedikleri yemeği verdikleri tespit edilmiştir (Aydın ve ark., 2017). Örün ve ark. (2009) yapmış oldukları çalışmada 20 yaş üzerindeki annelerde emzirme oranının daha yüksek olduğunu bildirmişlerdir.

Anne eğitim düzeyine göre yapılan karşılaştırma sonucunda annenin eğitim düzeyindeki artışa bağlı olarak çocuğun yemek zamanı dışında sergilediği olumsuz yeme davranışlarının anlamlı şekilde azaldığı görülmüştür. Annenin eğitim düzeyi arttıkça sağlıklı beslenmeye ilişkin bilgi düzeyi artmaktadır. Bu da çocuklarının sağlıklı beslenme davranışı kazanmalarında son derece önemlidir. Annenin eğitim düzeyi olumlu yeme davranışı sergileme ve sağlıklı yiyecekleri seçme bilincini etkileyebilmektedir. Anne eğitim düzeyi yüksek olan çocuklar ve gençler, daha çok karbonhidrat, protein, lif, A vitamini ve kalsiyum alırlar ve daha fazla sebze ve günlük önerilen süt ürünlerini tüketmektedirler. Anne eğitim düzeyi; okul öncesi çocukların fazla şeker alımları ve gençlerin fazla yağlardan aldıkları enerji ile ters orantılıdır. Eğitim durumu lise düzeyinden aşağı olan ebeveynlerin bulunduğu ailelerde yağlı sütün kullanımı daha fazlayken, az yağlı sütün kullanımı ise üniversite eğitimi almış anne babanın çocukları arasında daha yaygındır (Xie ve ark., 2003). Yapılan bir araştırmada genç ve eğitim düzeyi düşük annelerin bilgi kaynağı olarak daha çok akraba ve arkadaşları tercih ettikleri saptanmıştır (Er, 1999). Bu da çocukta yanlış beslenme davranışlarının oluşmasına neden olmaktadır. Bir başka araştırmada ise çocuklarda görülen dengesiz beslenmenin nedenleri arasında anne ve babanın eğitim düzeyinin önemli etkisinden bahsedilmiştir (Özmert ve ark., 2003).

Babaların eğitim durumlarının geçen yıllara göre hızla artmasıyla birlikte çocuklarıyla daha fazla iletişime geçtikleri ve baba-çocuk etkileşiminin olumlu yönde geliştiği görülmektedir. Eğitim düzeyi yüksek olan babalar, eğitim düzeyi düşük olan babalara kıyasla çocukları ile daha olumlu iletişim kurmakta ve çocuğun ihtiyaç ve bakımında daha fazla rol almaktadırlar. Buradan yola çıkılarak çocuğun babası ile olumlu ve yakın etkileşim durumunun çocuğun olumlu yeme davranışlar geliştirmesi üzerinde de etkisi olabileceği söylenebilir (Ünlü, 2011).

Yapmış olduğumuz çalışma sonucunda ailenin gelir düzeyindeki artışa bağlı olarak genel itibarıyla çocuğun sergilediği olumlu yeme davranışı düzeyinin anlamlı şekilde arttığı tespit edilmiştir.

Gelir durumu beslenmede önemli bir belirleyicidir. Diğerlerine göre sosyo-ekonomik açıdan düşük seviyede olan grupların her bir bireyinin beslenme şekli, daha çok et, süt, yağ, şeker, reçel, patates ve tahıl alımı ve daha az sebze, meyve ve beyaz

ekmek tüketimi yönündedir. Yüksek gelirli ailelerin çocukları, daha fazla yağ, protein, fosfat, kalsiyum ve demir alırlar ve süt ürünlerinden günlük yeterli miktar evlerinde mevcuttur. Düşük gelirli bireylerin %40'ı, günlük önerilen miktarda meyve ve sebzeyi bulamamaktadır (Lee ve Huang, 2001). Ülkemizde özellikle kırsal yöre ve sosyoekonomik durumu yetersiz kent kesimlerinde beslenme, gelenekler ve ekonomik nedenlere bağlı olarak dengesiz ve yetersizdir (Özalp ve ark., 1988). Güneyli (1986), Ankara'nın sosyoekonomik yönden farklı semtlerinde bulunan ilköğretim çocuklarının beslenme durumları konusunda yaptığı çalışmada; beslenme alışkanlıklarının sosyoekonomik düzeye göre farklı olduğu ve bu farkın istatistiksel açıdan da önemli olduğunu saptamıştır. Elde edilen veriler; öğün sayısının sosyoekonomik düzeyin yükselişine paralel olarak arttığını, öğrencilerin genellikle (% 99) sabah kahvaltısı yaptıklarını, ancak öğle yemeklerini düzenli yemediklerini, yemek aralarında abur cubur tükettikleri göstermiştir. Özilbey ve ark. (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ailenin gelir düzeyi arttıkça ilköğretim öğrencilerinde obezite prevalansının anlamlı şekilde azaldığı bildirilmiştir.

H2. Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların yemek esnasında sergilediği olumsuz yeme davranışları arasında fark vardır.

Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların yemek esnasında sergiledikleri olumsuz yeme davranışları incelendiğinde annesi çalışan çocukların genel olarak olumsuz yeme davranışlarını sergileme düzeylerinin annesi çalışmayan çocuklardan daha düşük olduğu, yalnızca “çocuğum yemek masasına oyuncaklarını veya kitaplarını getirir” ifadesinde annesi çalışan çocukların annesi çalışmayanlara göre daha olumsuz davranış sergiledikleri görülmüş olup gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır.

Çocukların yemek esnasında sergilemiş olduğu diğer olumsuz davranışlar ise çocuğun yemek sırasında televizyon seyretmesi, yemeğini yemesi yarım saatten fazla sürmesi, yiyeceği ağzında bekletmesi, yiyecek saklama davranışı göstermesi ve akrabaların çocuğun yemesi ile ilgili şikâyetinde bulunması maddeleri yer almaktadır.

Kobak ve Pek (2015) ana çocuk sağlığı ve anaokulundaki çocukların beslenme özelliklerini karşılaştırdığı çalışmada, anaokulunda yer alan çocukların anne-babalarının daha çok yemek masasında, ana çocuk sağlığında bulunan çocukların anne

babalarının ise televizyon karşısında yemek yeme yöntemi kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ana çocuk sağlığında bulunan çocukların %21.3'ü, anaokulunda bulunan çocukların ise %2'si yardımsız yiyememektedir. Terzi (2015) çalışmasında çocukların %24'ünün yemeklerini masada veya televizyon seyrederek tükettiğini; %12.5'inin ise televizyon seyrederek yedikleri tespit edilmiştir. Yine bu konu üzerine yapılan bir çalışmada, 3-5 yaş aralığındaki çocukların hem televizyon seyretmesi hem de beslenmeye çalışması zamanla çocukların beslenme kontrolünün kaybına yol açacağı tespit edilmiştir (Francis ve Birch, 2006).

Aileler çocukların sağlıklı besinler tüketmesini sağlayarak, çocuk üzerinde destek ve kontrolünü sürdürmüş olur. Her iki ebeveynde çocuğun beslenmesi noktasında önem arz eder ancak annenin çocuğun beslenmeye yönelik tutumunun oluşmasında kritik bir önemi vardır. Annenin sağlıklı beslenmeye dair olumlu davranışları çocuğu sağlıklı beslenmeye teşvik ederken, annenin olumsuz beslenme davranışları ise çocukların sağlıklı olmayan yiyecekleri yemesine neden olmaktadır. Aile içinde genellikle sağlıklı besinlerle karşılaşan çocuğun sağlıklı besinleri tüketme olasılığı artacaktır (Öztürk, 2010). Aile fertlerinin beslenmesi önemli oranda kadının yani annenin sorumluluğundadır. Bu sebepten ötürü de kadının aile içerisindeki durumu, çalışma durumu ailenin beslenme durumuna yansıyabilmektedir (Pekcan ve Beğenmez, 1988).

Annelerin çalışma hayatında yer alması, yemek hazırlama süresinin kısılmasına, kısa sürede pişen, vitamin mineral yönünden kayıba uğrayan, besleyiciliği az olan besinlerin hazırlanmasına ya da hazır pişmiş olan yemekleri tercih etmelerine sebep olmaktadır (Erkan ve ark., 2007). Konuyla ilgili çalışmalar incelendiğinde genellikle her ne kadar çalışan annelerin çocuklarında beslenme davranışlarının olumsuz yönde etkilendiği bildirilse de (Leslie, 1988; Pekcan ve Beğenmez, 1988) anne sütüyle beslenen çocuklarda annenin çalışma durumunun çocuğun beslenmesi üzerinde olumsuz etkisinin daha yüksek olduğunu bildiren çalışmalar daha fazladır (Ünsal ve ark., 2005; Örün ve ark., 2009; Bülbül ve ark., 2012).

Son 30 yıl içerisinde kadınların iş hayatında daha fazla yer almaya başladığı görülmektedir. Bu durumun da çocukların beslenme davranışları üzerinde olumsuz etkilere sahip olabileceği düşüncesinden hareketle konu üzerine çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Annenin çalışma durumuyla çocukların besin alımı arasındaki

ilişkilerin incelendiği çalışmaların büyük bölümünde olumsuz etkiler bulunmamıştır (Johnson ve ark., 1992).

Yapmış olduğumuz çalışma neticesinde okul öncesi eğitim kurumuna giden çocukların yemek esnasında sergiledikleri olumsuz yeme davranışları düzeyinin anlamlı şekilde düşük olduğu, diğer altboyutlarda ise gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Beslenme bilgisi bireyden topluma doğru yükselen piramitte beslenme alışkanlıkları üzerinde etkili olan en önemli faktörler arasında yer alır (Ünver ve Ünüsan, 2005: 530). Yeterli ve dengeli beslenme davranışlarının edinilmesinde okul ortamı son derece önemlidir. Zira formal eğitim ortamlarında çocuklara verilen sağlıklı ve dengeli beslenme bilgisi çocuklarda istedik beslenme davranışlarının gelişmesine katkıda bulunacak, kısa veya uzun dönemde ortaya çıkabilecek sağlık sorunlarının önüne geçişmesinde önceden alınmış bir tedbir olacaktır. Çocukluk döneminde beslenme davranışlarının temeli atıldığı için bu dönem beslenme davranışlarının kazandırılmasında hayati öneme sahiptir. Dolayısıyla okul öncesi dönemden itibaren verilecek olan beslenme eğitimleri ve uygulamalar bireylerin beslenme bilgi düzeylerine olumlu yansıyacaktır (Ünüsan, 2005; Merdol, 2008; Oldstad ve ark., 2014).

H3. Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların yemek zamanı dışında sergiledikleri olumsuz yeme davranışları arasında fark vardır.

Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların yemek zamanı dışında sergiledikleri olumsuz beslenme davranışları incelendiğinde annesi çalışmayan çocukların istememesi gereken yiyeceği isteme, sormadan yemek aralarında yiyecek yeme, izin verilmediğinde kendisine yiyecek hazırlama, abur cubur yiyecekler yeme düzeylerinin daha yüksek olduğu, evde yememesi gereken yiyecekleri yeme, arkadaşların evinde yememesi gereken yiyecekleri yeme düzeylerinin ise annesi çalışan çocuklara göre daha düşük düzeyde olduğu görülmüş olup gruplar arasında ilgili parametreler açısından anlamlı farklılık saptanmamıştır.

Köroğlu (2009)'un okul öncesi dönem çocuklarında aileden kaynaklanan beslenme bozukluklarını incelediği çalışmasında, çocukların istediği zaman istediği yiyeceği tüketme ve ailelerinin bu duruma izin verme oranının yüksek olduğu görülmüştür. Çocuklar öğün saatlerini önemsemeyerek, besinlerin sağlıklı olup olmadığıyla

ilgilanmeyerek, istediği her besine istediği zaman ulaşmaktadırlar ve aileler de bu duruma izin vererek çocuklar için yanlış beslenme davranışlarının oluşmasına zemin hazırlamaktadırlar. Aynı araştırmada, çocuklarının abur cubur gıdaları yemesine izin veren ailelerin oranı düşük bulunmuş ancak bu zararlı gıdaları evlerinde bulunduran ailelerin oranı yüksek bulunmuştur. Çocukların abur cubur gıdalar yemesine izin vermemeleri olumlu bir yaklaşımdır ancak evde bu gıdaları bulundurmak doğru olmayan bir davranıştır. Evde abur cubur yiyeceklerin bulunması çocuğın bu yiyeceklere ulaşımını kolaylaştırmakta ve daha sık tüketmeye teşvik etmektedir.

Dölek (2004) çalışmasında, annelerin beslenme konusunda kendilerini yeterli düzeyde bilgi sahibi hissetmediklerini, annelerin %25'inin çocuklarının abur cubur tüketmesine izin verdiklerini, neredeyse yarısının çocuklarının beslenmesi konusunda kendilerini yeterli görmediklerini ve yine annelerin yarısının çocuklarının sağlıklı beslenip beslenmediğinden şüphe duyduklarını belirtmiştir. Ayrıca çalışmada, çocukların üçte birinin ana öğünlerde yemek için sofraya gelmek istemediği tespit edilmiştir. Yine 60-72 aylık çocukların beslenme durumunun incelendiği bir çalışmada, yemeğini yemek istemeyen ve sečen çocuklarda ailelerin ilk olarak ödöl kullanma yöntemini tercih ettikleri görölmüştür (Derin, 2013).

Çocuğın yemek ile ilgili olumlu davranışlar sergilemesini sadece sözel olarak ifade etmek doğru değildir. Özellikle okul öncesi dönemde çocuklar sürekli çevreyi gözlemleyerek öğrendiklerinden dolayı ailelerin bu noktada çocuklarına beslenme konusunda model olmaları gerekmektedir. Özellikle anne çocukla daha fazla iletişim içinde olduğu için çocuğuna rol model olduğunun bilincinde olmalı ve beslenme konusunda daha dikkatli davranmalıdır.

H4. Çalışan ve çalışmayan annelerin çocuklarının yeme davranışlarına yönelik görüş ve davranışları arasında fark vardır.

Annenin çalışma durumuna göre anneye ait görüş ve davranışlar boyutu maddelerinden elde edilen puanlar incelendiğinde çalışmayan annelerin “yemek zamanlarımızın stresli olduğunu düşünüyorum” maddesi dışındaki diğer tüm maddelerden daha yüksek puan elde ettikleri, belirtilen maddeden ise çalışan annelere göre anlamlı şekilde daha düşük puan elde ettikleri, diğer bir ifadeyle çalışmayan

annelerin yemek zamanlarının stresli olduğuna yönelik düşüncelerinin anlamlı şekilde daha düşük olduğu görülmüştür.

Annelerin görüş ve davranışları boyutunun diğer maddeleri arasında, çocuğun yemeğini yemediğinde annenin yedirme durumu, anneye göre çocuğun yemek yemekten zevk alma durumu, çocuğun yeterli yediği konusunda annenin içinin rahat olması, çocuğun yemek zamanı yemez ise ara öğünlerde yemesine izin verilmesi ve yemek zamanlarının anneyi üzüp üzmediğine dair konular yer almaktadır.

Demir'in (2019) çalışmasında anneye ait görüş ve davranışlar boyutu ile anne çalışma durumu arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. Annelerin besleme uygulamalarının ve çocukların yeme davranışlarının değerlendirildiği bir çalışmada annelerin büyük çoğunluğunun (%50.2), çocuklarının doğru besinleri yemesinden kendini sorumlu tuttuğu, çocuklarının tükettiği şekerli besinleri %78.4 oranında, abur cuburları %75.3 oranında ve yağlı besinleri %78.4 oranında kontrol ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca anneler çocuklarının bazen yemek yemeyi sevdiklerini (%34.9), farklı besinlerin tadına bakmaktan zevk duyduğunu (%38.0) düşünürken, %42.4'ü çocuklarının farklı besini reddettiğini, %35.3'ü çocuklarını yemekle mutlu etmenin zor olduğunu düşünmektedirler (Özdoğan ve ark., 2018).

Turan'ın (2010) çalışmasında, annelerin çocuklarına yönelik olumlu tutum ve davranışlarının çocukların yemeğini ailesiyle birlikte yemesi, dişini fırçalaması, yemekten önce ve sonra ellerini yıkaması gibi olumlu davranışlar üzerinde etkisi olduğu saptanmıştır.

H.5. Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların yemek hazırlanmasına ilişkin davranışları arasında fark vardır.

Çocukların yemek hazırlanmasına ilişkin davranışları başlığının maddeleri arasında, çocuğun yemek masasını hazırlamaya ve masayı temizlemeye yardım etmesi yer almaktadır. Annesi çalışmayan çocukların yemek hazırlanmasına ilişkin davranışlarının annesi çalışan çocuklara göre daha olumlu olduğu, ancak gruplar arasındaki farkın anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür. Bununla birlikte gelir düzeyindeki artışa bağlı

olarak yemek hazırlanmasına ilişkin davranışların daha olumlu hale geldiği görülmüştür.

Çalışmada, örneklem grubunun çocuğun yemek hazırlanmasına ilişkin davranışları alt boyutundan almış oldukları puanlar, çocuğun cinsiyeti değişkenine göre incelendiğinde kız grup daha fazla puan aldığından dolayı istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür. Çıkan bu farkın sebebinin ise kültürden kaynaklandığı düşünülmektedir. Türk aile yapısında evle ilgili faaliyetlerin genellikle kadınlar tarafından yapılması sebebiyle, sofranın kurulması ve toplanması durumlarında da kız çocuklarının erkek çocuklara göre daha aktif durumda olduğu gözlenmiştir.

Ünlü'nün (2011) çalışmasında da kız çocuklarının yemek hazırlanmasına ilişkin davranış puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak, Demir'in (2018) çalışmasında yemek hazırlama davranışı ile çocuğun cinsiyeti arasında fark bulunamamıştır.

Beslenme ve evle ilgili tüm sorumluluklar, çocuklar da dahil olmak üzere tüm aile bireyleri arasında yaş ve yetenekler ölçüsünde paylaşılmalıdır. Hem kız hem de erkek çocukların evle ilgili faaliyetlere katılmaları, onların sorumluluk ve özgüven sahibi bireyler olarak yetişmelerini sağlar.

Özellikle son yıllarda sağlıklı beslenme konusundaki farkındalığın artmasına bağlı olarak çalışan annelerin çocukların beslenmesine daha fazla önem verdikleri, işe gitmeden önce çoğunlukla bakıcılara çocuğun beslenme planını bıraktıkları, ya da çocuklarının öğünlerini önceden hazırladıkları görülmektedir.

Okul öncesi dönemde çocuğu olan kadınların evle ilgili faaliyetlerini yürütme biçimlerinin incelendiği bir çalışmada, beslenme faaliyetinin çalışmayan kadınların ailelerinde kadın tarafından yapılma oranı yüksek bulunurken, çalışan kadınların ailelerinde ise yemeğin pişirilmesi, sofranın kurulması gibi etkinliklere düşük oranda da olsa erkeklerin de katıldığı görülmektedir. Araştırmada çalışan kadınların ailelerinde evle ilgili tüm faaliyetlerin anne baba tarafından beraber yapıldığı ve paylaşımcı bir anlayışın benimsendiği sonucuna ulaşılmıştır (Gültekin ve Bener, 2006).

H.6. Yemek esnasında çocuk açısından olumsuz durumlarda annenin çalışma durumunun etkisi vardır.

Çalışma sonucunda yemek esnasında çocuk açısından olumsuz durumlarda annenin çalışma durumunun anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Bu başlık altındaki maddeler arasında, çocuğun yemek zamanı kusması, öğürmesi ve yiyeceklerin boğazında kalması vardır. Çocukta herhangi bir anatomik bozukluğu olmadığı sürece bu problemlerle az miktarda karşılaşmaktadır.

Çocukta bir sağlık problemi olmadan da bu problemlerin görülmesinin sebebi çocuğa yemek yemesi için yapılan zorlamadan kaynaklanabilir. Çocuk doyduğu halde fazla yemesi için zorlamak, baskı yapmak çocuğun tıkanmasına, öğürmesine ve kusmasına yol açabilir. Çocuğun dönemsel olarak iştahında azalma normal olmakla birlikte, bu şekilde ısrarcı yaklaşımlar çocukta olumsuz beslenme davranışlarının oluşmasına neden olabilmektedir.

Kobak (2009) çalışmasında, çocukların yemek yemediği durumlarda ebeveynlerin uyguladığı yöntemlerin ilk sırasında (%58.5) zorla yedirme olduğu sonucuna ulaşılırken, Oğuz'un (2011) çalışmasında zorla yedirme oranı %25.8 olarak bulunmuştur. Akar'ın (2006) çalışmasına göre ebeveynlerin %50.2'si çocuklarını bazen zorlamaktayken, Terzi'nin (2005) çalışmasında zorla yedirme oranı %26.9 ve Mermer'in (2003) çalışmasında çocuğun yemek yemesi için zorlanmasının oranı %37.5 olarak bulunmuştur. Kobak ve Pek (2015) çalışmalarında ana çocuk sağlığında bulunan anne babaların daha çok zorla yedirme yöntemi uyguladıklarını, anaokulunda çocuğu bulunan ebeveynlerin ise daha çok anlatma yöntemini tercih ettikleri görülmektedir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Çocukların sergiledikleri olumlu yeme davranışları incelendiğinde bu davranış düzeyinin ortalamanın üzerinde olduğu görülmüştür. Çocukların yemek esnasında ve yemek zamanı dışında düşük düzeyde olumsuz yeme davranışları sergiledikleri görülmüştür.

Annesi çalışan çocukların olumlu yeme davranışı düzeylerinin annesi çalışmayanlara göre daha yüksek olduğu, ancak gruplar arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmüştür.

Annesi çalışan çocukların yemek esnasında sergiledikleri olumsuz yeme davranış düzeylerinin daha düşük olduğu, ancak gruplar arasındaki farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır.

Annesi çalışan çocukların yemek zamanı dışında sergiledikleri olumsuz yeme davranış düzeylerinin daha düşük olduğu, ancak gruplar arasındaki farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır.

Annesi çalışan çocukların anneye ait görüşlerinin annesi çalışmayanlara göre daha olumlu olduğu, ancak gruplar arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür.

Annesi çalışan çocukların yemek hazırlanmasına ilişkin davranışlarının annesi çalışmayanlara göre daha olumsuz olduğu, ancak gruplar arasındaki farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır.

Annesi çalışan çocuklarda yemek esnasında oluşan olumsuz durumların annesi çalışmayanlara göre daha fazla olduğu ancak gruplar arasındaki farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır.

Çalışmamızda cinsiyete göre yeme davranışları değerlendirildiğinde olumlu yeme davranışları cinsiyete göre değişmemekle birlikte, olumsuz yeme davranışları erkek

cinsiyette anlamlı olarak fazlaydı. Erkek cinsiyetin olumsuz yeme davranışları için bir risk oluşturabileceği düşünülmüş olup, aradaki ilişkinin tam anlamıyla belirlenebilmesi için daha geniş örnekleme çalışma yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Çalışmamızda yemek hazırlama davranışları erkek cinsiyette daha az görülmekte olup, bu durumun toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmamızda okul öncesi kurumuna gitme durumuna göre yeme davranışları değerlendirildiğinde, okul öncesi kurumuna giden çocukların daha fazla olumlu yeme davranışı sergilediği, okul öncesi kurumuna gitmeyen çocukların ise yemek esnasında daha fazla olumsuz yeme davranışı gösterdiği saptanmıştır. Okul öncesi eğitim kurumlarının çocuğun beslenmesini olumlu etkilediği sonucuna varılmıştır.

Ayrıca beslenme davranışları anne yaşı değişkenine göre incelendiğinde, 25-34 yaş aralığındaki annelerin çocuklarının daha fazla olumlu yeme davranışı ve yemek hazırlanmasına ilişkin davranış sergilediği görülürken, 45-54 yaş aralığındaki annelerin çocuklarının yemek zamanı dışında daha fazla olumsuz davranış sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Yeme davranışı gelir düzeyi değişkenine göre incelendiğinde, 7000tl ve üzeri geliri olan grubun çocuğun sergilediği olumlu yeme davranışı maddesinden daha yüksek puan aldığı; 1000tl ve altında geliri olanlar ise çocuğun yemek esnasında sergilediği olumsuz yeme davranışları ve çocuğun yemek zamanı dışında sergilediği olumsuz yeme davranışlarından daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Bu durum sosyo ekonomik düzeyin çocuğun beslenme davranışında etkili olduğunu göstermektedir.

Ayrıca çocuğun beslenme davranışı anne çalışma süresi değişkenine göre incelendiğinde anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

Sonuç olarak annelerin çalışıp-çalışmama durumu ile 4-5 yaş okul öncesi dönem çocuklarının beslenme davranışı arasında anlamlı bir farklılık çıkmamıştır. İstatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık çıkmamasının nedeninin araştırmanın bahar yarısında yapılmış olması ve Covid-19 dolayısıyla bu süre içerisinde çocukların okul öncesi dönemde örgün eğitim almamış olmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Okul öncesi dönem çocuklarında anne tutumları çocukların beslenme davranışına doğrudan

etki etmektedir. Bu bağlamda annelerin çalışıp-çalışmama durumu çocukların beslenme davranışlarına doğrudan bir etkisi saptanmasa da dolaylı olarak etkileri olduğu söylenebilir.

6.2. Öneriler

Çalışmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

- Öncelikli olarak ailelerin okul öncesi dönemde bulunan çocuklarının alması gereken besinlerle ilgili bilinçlendirilmesi gerekmektedir.
- Okul öncesi eğitim kurumlarında ailelere belirli aralıklarla okul öncesi dönem çocuklarının yeme davranışları, bu davranışların çocuklara nasıl kazandırılacağına yönelik eğitimler verilebilir.
- Ailelere, çocuklarına fazla zaman ayıramamalarından ötürü çocuklarının beslenmesinde oluşabilecek olumsuz durumlarla ilgili eğitimler verilebilir.
- Çocuğun beslenmesi ile hem anne hem de baba iş birliği içerisinde ilgilenmelidir, bu durum tek ebeveynin sorumluluğuna bırakılmamalıdır.
- Ebeveynlerin çocuğun yeme davranışlarının gelişimi için diyetisyen ve eğitimcilerle koordinasyon ve iletişim içerisinde olmaları önerilebilir.
- Çocuk için ideal kilo ve boy ölçüleri gelişim süresince takip edilmelidir.
- Çocukların yemek esnasında dikkatlerini dağıtacak TV, oyun gibi aktivitelerden mümkün olduğunca kaçınılmalıdır.
- Okul öncesi dönem çocuklarında, ailenin tutum davranış ve yaşantısından, ya da çeşitli sebeplerden dolayı yanlış beslenme davranışları ortaya çıkabilmektedir. Bu durumun düzeltilip önlenmesi için temel sorunlar bulunmalı ve önlem alınmalıdır.
- Gelecek araştırmalarda babaların da çocukların beslenmesine olan etkisi incelenip değerlendirilebilir.
- Okul öncesi dönem çocuklarında beslenme davranış sorunlarının ortaya çıkarılıp önlenmesine yönelik daha kapsamlı araştırmalar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Açkurt, F., & Wetherilt, H. (1991). Türk Okul Çağı Çocuklarının Büyüme-Gelişme Durumlarının Amerikan Normlarına Göre Değerlendirilmesi. *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 20: 21-34.
- Ahioğlu Lindberg, N. (2011). Piaget ve Ergenlikte Bilişsel Gelişim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1): 1-10.
- Akalın, S., & İrkin, R. (2018). Ebeveynlerin Tutum ve Davranışlarının Çocukluk Çağı Obezitesi ile İlişkisi. *Izmir Democracy University Health Sciences Journal*, 1(3): 49-62.
- Akar, S. (2006). Özel ve Resmi Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Dört-Altı Yaş Grubu Çocuklarının Beslenme Alışkanlıklarının Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Akçınar, B., Baydar, N., & Kağıtçıbaşı, Ç. (2018). Erken Ergenlikte Ahlak Gelişimi: Bir Müdahale Araştırması. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 14(2): 153-169.
- Akdağ, F. (2015). Çocukta Beyin Gelişimi ve Erken Müdahale. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1(2).
- Akder, R. N., Meseri, R., & Çakıroğlu, F. P. (2018). Okul Çağı Çocukluk Döneminde Beslenme Eğitimi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, (2): 1-10.
- Akman, M., Demireli, O., & Çivi, S. (1988). Konya’da Farklı Sosyo Ekonomik Düzeylere Sahip İki İlkokuldaki Öğrencilerin Beslenme Durumu ve Fiziksel Gelişmelerinin Etkileşimi Üzerine Bir Araştırma. *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 17: 27-57.
- Aktaş, N., Akal, N., Akın, Y., & Moğulkoç, A. İ. (2018). Çocuklarda tedavi edilmemiş diş çürüklerinin PUFA indeksi ile değerlendirilmesi. *Acta Odontol Turc*, 35(1): 23-28.
- Aktaş, E., Teksöz, E., & Ocakçı, A. F. (2012). Ailede Kadının Değişen Rolünün Çocuk Sağlığına Etkisi ve Aile Merkezli Bakımın Önemi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 28(1): 73-80.
- Aktaş, Y. (1994). Çalışan Anne ve Çocuğu. *Yaşadıkça Eğitim*, (36): 7-11.
- Alkan Ersoy, Ö., Kurtulmuş, Z., & Çürük Tekin, N. (2014). Aile Çocuk Eğitim Programının Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına ve Ev Ortamını Düzenlemelerine Etkisinin İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(3): 1077-1090.
- Alphan, E., Keskin, Y., & Tatlı, F. (2002). Özel Okul ve Devlet Okulunda Öğrenim Gören Adolesan Dönemindeki Çocukların Beslenme Alışkanlıklarının Karşılaştırılması. *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 31(1): 9-17.
- Altınay, D. (2012). Çalışan ve Çalışmayan Annelerin Başa Çıkma Tutumları ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Arduzlar Kağan, D., Özkul, E., Ergün, C., Sam, A., & Şen, N. (2019). Çocukların Meyve ve Sebze Tüketim Alışkanlığının Sosyoekonomik Durum ile İlişkisinin İncelenmesi. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 17: 570-580.
- Arıkan, N. (2006). Çalışan ve Çalışmayan Kadınların Aile Kaynaklarının Kullanımına Ve Yönetimine İlişkin Davranışları. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

- Arpacı, F., & Ersoy, A. F. (2007). Kadın Çalışmasının Ailenin Yaşam Kalitesine Etkisinin İncelenmesi. *Aile ve Toplum*, 3(11): 41-50.
- Arslan Çiftçi, H., & Uyanık Balat, G. (2018). Sosyal-Duygusal Gelişim Değerlendirme Ölçeği: 48-66 Aylık Çocuklar İçin Uyarlama Çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3): 74-87.
- Arslan, E. (2017). Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim. *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim* (Ed: M. Engin Deniz) (s. 13-14). içinde Ankara: Pegem Yayınları.
- Asena, M. B. (2009). Gıda Reklamlarının Okul Öncesi Çocuklar Üzerindeki Etkilerinin Anneler Tarafından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Aslan, N. (2016). İlköğretim Okulunda Çocuğu Olan Annelerin Bazı Sosyodemografik Özelliklerinin Anne – Çocuk İlişkisi Yönünden İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Koç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Atabey, D. (2017). Anasınıfına Devam Eden Çocukların Annelerinin Anne Tutumlarının İncelenmesi (Çorum İli Örneği. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1): 145-168.
- Ataman, Ü. (2009). Okul Öncesi Beslenme Eğitiminde Çocuktan Çocuğa Eğitim. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü. Konya.
- Aydın, G., Akay, D., & İbiş, E. (2017). 3-7 Yaş Çocuğa Sahip Annelerin Beslenmeyle İlgili Davranışlarının İncelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2): 683-700.
- Aydoğdu, F., & Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2): 570-585.
- Başal, H., Bağçeli Kahraman, P., Taner Derman, M., Kahraman, Ö., & Sümer, H. (2014). Otoriter ve Demokratik Tutuma Sahip Ebeveynleri olan 5-6 Yaş Çocuklarının Evcilik Oyunlarında Üstlendikleri Roller . *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2): 384-409.
- Başaran, M., & Ateş, A. (2019). Kırsal Kalkınmanın Sağlanmasında Kadın İstihdamı: Afyonkarahisar Gazlıgöl Termal Turizm Bölgesi Araştırması. *Journal of Yasar University*, 14(54): 87-95.
- Başkale, H., & Bahar, Z. (2008). Piaget'nin Bilişsel Gelişim Kuramıyla İlgili Bir Gözden Geçirme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 1(2): 133-147.
- Baysal, A. (1981). Beslenme Sorunları. *Gıda*, 6(5).
- Baysal, A. (2003). Sosyal Eşitsizliklerin Beslenmeye Etkisi. *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(4).
- Bertan, M., Haznedaroğlu, D., Koln, P., Yurdakök, K., & Güçiz, B. (2009). Ülkemizde erken çocukluk gelişimine ilişkin yapılan çalışmaların derlenmesi (2000-2007). *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 52(1): 1-8.
- Bıçılıoğlu, Y., Kayı, E., Astarçioğlu, G., Sarıtaş, S., & Bakiler, A. R. (2015). Ebeveynler haklı mı? İştahsız çocukta risk faktörlerinin ve büyümenin değerlendirilmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi*, 5(2): 95-100.
- Birch, L. L., & Fisher, J. O. (1998). Development of eating behaviors among children and adolescents. *Pediatrics*, 101(Supplement 2), 539-549

- Bilgin, M. (2007). Bedensel Gelişim. B. İnanc, M. Bilgin, & M. Kılıç Atıcı içinde, Gelişim Psikolojisi (s. 77). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Bolsoy, N., & Sevil, Ü. (2006). Sağlık-hastalık ve kültür etkileşimi. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 9(3): 78-87.
- Boz, M., & Güngör Aytar, A. (2012). Okul Öncesi Çocuklarında Temel Hareket Eğitimi Programının Hareket Becerilerine Etkisini. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1: 51-59.
- Bulduk, S., Baykan, S., & Küçükkömürler, S. (1990). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Beslenme Saati Uygulaması. Eğitim ve Bilim, 50-60.
- Bülbül LG, Özcan AG ve Hatipoğlu SS. (2012). Sağlam çocuk polikliniğinden izlenen iki yaş üzerindeki çocuklarda anne sütü ile beslenmeye etki eden faktörler. Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni, 46, 101-7.
- Büyükbaykal, G. (2012). Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkileri. İletişim Fakültesi Dergisi, 0(28): 31:44.
- Büyükkoyuncu, N. (2010). Gaziantep il merkezindeki ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okul kantininden besin seçimleri ve annelerinin besin güvenliği bilgi düzeylerinin saptanması. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Callahan, K., & Osofsky, J. (2015). Preschool Development. A. (Ed.) Tasman, J. Kay, J. Lieberman, M. İlk, & M. Riba içinde, Psychiatry.
- Calvert, S. (2013). Medya ve Gıda/İçecek Pazarlamasının Çocuk Beslenmesi ve Sağlığı Üzerindeki Rolü. H. Yavuzer, & M. R. Şirin içinde, I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı Cilt 2 (s. 253-266). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Cebirbay, M. A., & Aktaş, N. (2016). Okulöncesi Kurumlara Devam Eden 4-6 Yaş Grubu Çocukların Kahvaltı Alışkanlıkları ve Ebeveynlerinin Beslenme Bilgilerinin Belirlenmesi. H.Ü. Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 3(1).
- Ceylan, Ş. (2009). Vineland Sosyal- Duygusal Erken Çocukluk Ölçeğinin Geçerlik-Güvenirlik Çalışması ve Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Beş Yaş Çocuklarının Sosyal-Duygusal Davranışlarına Yaratıcı Drama Eğitiminin Etkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Crepinsek, M.K., Burstein, N.R. (2004). Maternal Employment and Children's Nutrition. *Economic Research Service*.
- Çağdaş, A., & Arı, R. (1999). Anne Çocuk İletişim Dili Eğitiminin 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Gelişimine Olan Etkileri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (5).
- Çakır, T. (2004). Çocukta Dil Gelişimi ve Kuramsal Yaklaşımlar. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 0(7): 110-134.
- Çalışandemir, F., Bencik, S., & Artan, İ. (2008). Çocukların Cinsel Eğitimi: Geçmişten Günümüze Bir Bakış. Eğitim ve Bilim, 33(150).
- Çataklı, T., İçöz, S., & Dallar Bilge, Y. (2015). Annelerin Kabızlık Hakkındaki Bilgi ve Tutumları. Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi, 2: 119-123.

- Çetin, S. H., Yalınbaş, E. E., & Dibeklioglu, S. (2020). İştahsızlıkta Davranış Değişikliği Tedavisi ve Etkinliği. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 42(1): 54-60.
- Çetiner, B. (2013). Bursa Özel Tan İlköğretim Okulu Öğrencilerinde Beslenme Eğitimi Müdahale Çalışması. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Çiftçi, N. (2003). Kohlberg'in Bilişsel Ahlak Gelişimi Teorisi: Ahlak ve Demokrasi Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1): 43-77.
- Dalkıranoglu, T. (2006). Çalışma Yaşamında Kadın İşgücü Ve Cinsiyet Ayrımcılığı: Konaklama İşletmelerinde Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir.
- Demir, T., Karacetin, G., Demir, D. E. VE Uysal, O. (2011). Epidemiology of depression in an urban population of Turkish children and adolescents. *Journal of Affective Disorders*, 134(1-3), 168-176.
- Demir, Ş. (2019). Ebeveyn Algısıyla Çocuklarda İştahsızlık Durumu Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans tezi. Biruni Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Demirel, F., Üner, A., & Kırmı, E. (2001). Van İli Kırısındaki Annelerin Çocuk Beslenmesindeki Alışkanlıkları ve Uygulamaları. *Van Tıp Dergisi*, 18-22.
- Demiriz, S. & Dinçer, Ç. (2000). Okulöncesi dönem çocuklarının öz bakım becerilerinin annelerinin çalışıp çalışmama durumlarına göre incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19: 58-65.
- Deniz, Ü., & Altan, R. Y. (2019). Millî Eğitim Bakanlığı 0-36 Aylık Çocuklar İçin Eğitim Programında Cinsel Gelişim ve Eğitim. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 2(3): 34-44.
- Deniz, Ü., & Yıldız, R. (2018). Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programında Cinsel Gelişim ve Cinsel Eğitim. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi (GEFAD)*, 38(2): 431-447.
- Dereli, F. (2006). 2-5 Yaş Arası Sağlıklı Çocukların Beslenme Özellikleri ve Aile Etkileşimi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Doğusal, G., & Sönmez, I. (2017). Çocukluk Çağı Obezitesi ve Çocuk Diş Hekimliği ile İlişkisi: Bir Literatür Derlemesi. *The Journal of Pediatric Research*, 4(3): 90-95.
- Dölek, F. (2004). Annelerin Beslenme Konusundaki Yeterliklerinin ve Eğitim Gereksinimlerinin Saptanması (Amasya Örneği). Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Durgun, Z., Yazıcı, C., & İnan, A. O. (2019). Tiroit Hormonları ve Hastalıkları. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi (ASBD)*, 2(1): 28-40.
- Durmuş, R. (2006). 3-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Kişilik Özellikleri ile Anne Baba Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*. İstanbul
- Dursun, S., & İstar, E. (2014). Kadın Çalışanların Yaşamış Oldukları İş Aile Yaşamı Çatışmasının İş ve Yaşam Doyumu Üzerine Etkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 28(3): 127-137.
- Dündar, N., & Dündar, B. (2006). Malnütrisyonlu çocuğun değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 13(4): 39-42.

- Düşek, G., & Dönmez, B. (2012). Türkiye’de Yayımlanan Okul Öncesi Eğitim Programları. *Mesleki Bilimler Dergisi*, 1(1): 68-75.
- Eğri, M., Kayaoğlu, A., Önder, Y., & Çıtlı, R. (2015). Tokat İl Merkezindeki İlköğretim 12 Yaş Öğrencilerde DMFT İndeksi ve İlişkili Faktörler. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 7(3): 198-207.
- Eliküçük, A., & Sönmez, S. (2011). 6 Yaş Çocuklarının Cinsel Gelişim ve Eğitimiyle İlgili Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi. *Aile ve Toplum*, 25(25): 45-62.
- Epözdemir, B. (2013). İlkokul Öğrencilerinin Ailelerinin Aile İşlevleri, Çocuğun Beslenmesindeki Tutum ve Davranışları İle Çocuğun Beden Kitle İndeksi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Er, P. (1999). T.C. Sağlık Bakanlığı Ankara Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Polikliniğine Başvuran Çocukların Annelerinin Bebek Beslenmesi Konusuna İlişkin Bilgi, Tutum ve Davranışları. Uzmanlık Tezi. T.C. Sağlık Bakanlığı Ankara Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği
- Erdem, S., Gökmen Özel, H., Çınar, Z., & Yılmaz Işıksan, S. (2017). Farklı Sosyoekonomik Düzeye Sahip Çocuklarda Ailenin Beslenme Tutum ve Davranışlarının Çocuğun Beslenme Durumuna Etkisi. *Beslenme Diyet Dergisi*, 45(1): 3-11 .
- Ergin, B. (2012). 5-6 Yaş Çocuklarının Dil Gelişim Düzeyleri ile Sosyal Kabul Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Erim, A. (1973). Ankara Kentindeki Altı Yuvada Beslenme Durumu ve Bununla İlgili Bazı Faktörler. *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 2(1): 14-25.
- Erkan, T., Yalvaç, S., Erginöz, E., Çokuğraş, F., & Kutlu, T. (2007). İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Çocuk Yuvasındaki çocukların beslenme durumlarının antropometrik ölçümlerle değerlendirilmesi. *Türk Pediatri Arşivi*, 42(4): 142-147.
- Erkorkmaz, Ü., Yılmaz, R., Demir, O., Sanisoğlu, S. Y., Etikan, İ., & Özçetin, M. (2013). Çocuklarda Yeme Davranışı ile Ebeveyn Besleme Tarzı Arasındaki İlişkinin Kanonik Korelasyon Analizi ile İncelenmesi. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 33(1): 138-48.
- Ersoy Quadır, S., & AKAROĞLU, G. (2009). Televizyon Reklamlarının Çocuk Tüketiciler Üzerine Görsel Etkilerinin Bir İncelemesi. *Selçuk İletişim*, 6(1): 78-98.
- Etiler, N. (2015). Çalışan Kadınlar ile Ev Kadınlarının Sağlık Durumu Üzerine Bir Analiz. *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 37-47.
- Francis, A., & Birch, L., (2006). Does eating during television viewing affect preschool children’s intake. *Journal of American Dietary Association* 106: 598-600.
- Garipağaoğlu, M., & Yoldaş, H. (2016). Çocuk Beslenmesi ve Sağlıklı Atıştırma Alışkanlıkları. *Klinik Tıp Pediatri Dergisi*, 8(5).
- Geçer, H., & Çelik, C. (2017). Kadının Çalışma Hayatına Girmesiyle Oluşan Aile İçi Roller Sistemindeki Değişim ve Din İlişkisi (Niğde Örneği). *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(12): 1-30.

- Geylani Güleç, S., Urgancı, N., Polat, S., Gülperi, Y., & Hatipoğlu, N. (2011). Hastanede yatan üç yaş altı çocuklarda malnütrisyon durumunun değerlendirilmesi. *Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni*, 45(4): 124-129.
- Gahagan S. (2013). The Development of Eating Behaviour-Biology and Context. *J Dev Behav Pediatr.* 33(3):261-271
- Göbel, P. (2016). Ebeveynlere Verilen Beslenme Eğitiminin Çocukların Besin Seçimine Etkileri. Doktora Tezi. Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Gökdoğan, A. (1996). Çalışan ile Çalışmayan Kadınların Benlik Saygılarının Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elazığ.
- Gözübüyük Bayraktaroğlu, M. (2010). Anaokulunda Çocuğu Olan Çalışan ve Çalışmayan Annelerin Rol Memnuniyetine Göre Depresyon Ve Kaygı Belirtileri Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Gültekin, A. (2006). 0-6 Yaş Döneminde Çocuğu Olan Çalışan ve Çalışmayan Kadınların Evle İlgili Faaliyetleri Yürütme Biçimlerinin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Üniversitesi. Ankara.
- Gündoğdu, S. (2009). Adana İlinde Görev Yapan Okulöncesi Öğretmenlerinin Beslenme Bilgi Düzeyleri ve Alışkanlıklarının Araştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Güneşli, U. (1986). Ankara'nın Farklı Sosyo-Ekonomik Yönden Farklı Semtlerinde Bulunan İlkokul Çocuklarının Beslenme Durumları Konusunda Bir Araştırma. *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 15: 31-45
- Güneşli, U. (1988). 4-6 Yaş Grubu Çocuklarında Beslenme Alışkanlıkları ve Bunu Etkileyen Etmenler Konusunda Bir Araştırma. *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 17: 37- 45.
- Gürol Ekinci, M. (2018). Okul Öncesi Çocuklarda Beslenme. *Göller Bölgesi Aylık Hakemli Ekonomi ve Kültür Dergisi*, 5(59): 27-30.
- Gürses, İ., & Kılavuz, M. A. (2016). Kuşakların Ahlâkî Değerleri Birlikte Öğrenmesi: Kohlberg'in Ahlâkî Gelişim Kuramı Açısından Bir Değerlendirme. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 25(1): 97-117.
- Gürsoy, F., Aral, N., Bütün Ayhan, A., & Aydoğan, Y. (2004). Annesi Çalışan Ve Çalışmayan Çocukların Bağımlılık Eğilimlerinin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 62-71.
- Gürsoy, F. & Bıçakcı, M. (2007). A comparison of parental attitude perceptions in children of working and nonworking mothers. *Social Behavior and Personality*, 35(5), 693–706
- Hacettepe Üniversitesi. (2015). Türkiye'ye Özgü Besin ve Beslenme Rehberi. ANKARA.
- Hızal Bülbül, S. (2004). Çocuk Beslenmesinde Demirin Yeri ve Önemi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 13(2): 446-450.
- Horst, K., & Sleddens, E. (2017). Parenting styles, feeding styles and foodrelated parenting practices in relation to toddlers eating styles: A cluster –analytic approach. <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0178149>

- Hüseyinli, N., & Hüseyinli, T. (2016). Çocuk Bakımının Kadın İşgücü Üzerinde Etkileri Ve Hukuki Düzenlemeler. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, (34): 108-137.
- İnal, B. (2020). Çocuk Kardiyoloji ve Çocuk Kvc Servisinde Yatan 3-6 Yaş Arası Çocukların Gelişimsel Değerlendirilmesi Ve Uygulanan Müdahale Programı İle İlgili Olgu Çalışması. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- İnal, S., & Canbulat, N. (2013). Çocukluk Çağı Obezitesine Genel Bakış. *Güncel Pediatri*, 11: 27-30.
- İrcal Sümül, E. (2009). 4-6 Yaş Arasındaki Öğrencilerin Okul Dönemindeki Yetersiz ve Dengesiz Beslenme Alışkanlıklarının Saptanması. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- İşler, S. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Ebeveynlerin Cinsel Gelişime ve Cinsel Eğitime Yönelik Bilgi Düzeylerinin ve Tutumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Doğu Akdeniz Üniversitesi Okul Öncesi Eğitim Dalı. Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs.
- İşler, S., & Gürşimşek, A. I. (2018). 3-6 Yaş Çocuklarının Cinsel Eğitiminin Gerekliliği ile İlgili Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi. *i Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi (GEFAD)*, 38(3): 845-867.
- İşmen Gazioğlu, A. E. (2011). Hayatın İlk Çeyreği (0-18 Yaş Gelişimi). İstanbul: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Johnson, R.K., Smiciklas-Wright H., and Crouter A.C. (1992a). Effect of Maternal Employment on the Quality of Young Children's Diets: The CSFII Experience. *Journal of the American Dietetic Association*, 92:213-214.
- Johnson, R.K., Smiciklas-Wright H., Crouter A.C., and Willits F.K. (1992b) Maternal Employment and the Quality of Young Children's Diets: Empirical Evidence Based on the 1987-1988 Nationwide Food Consumption Survey. *Pediatrics*, 90:245-249.
- Kadan, G., & Aral, N. (2018). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Medya Kullanım Düzeylerinin İncelenmesi. *International Journal of Multidisciplinary Studies and Innovative Technologies*, 2(2): 51-55.
- Kadim, M. (2019). Çocuk Gelişimi-I Ders Notları. Derleme. On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Vezirköprü Meslek Yüksekokulu. Samsun.
- Kadioğlu, B., Kadioğlu, S., Kaya, C., & Turan, Y. (2010). Kırşalda Beslenme Kültürü (Erzurum ili Örneği). *Alinteri*, 18(1): 20-27.
- Kakıcı , H., Emeç, H., & Üçdoğruk, Ş. (2007). Türkiye'de Çalışan Kadınların Çocuk Bakım Tercihleri. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, (5): 20-40.
- Kalfa Çetin, N. (2019). Kreşlerde Uygulanan Menüler ve Çocukların Beslenme Durumunun Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Kandır, A., & Alpan, Y. (2008). Okul Öncesi Dönemde Sosyal-Duygusal Gelişime Anne-Baba Davranışlarının Etkisi. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 14(14): 33-38.
- Kanioğulları, A. O. (2015). Lefkoşa'da Kreş ve Anaokuluna Devam Eden Çocukların Beslenme Davranışlarına ve Vücut Ağırlığına Annenin Çocuk Besleme Tutum ve Davranışlarının Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Doğu Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs.

- Kapısız, Ö., & Karaca, S. (2018). Erken Çocukluk Döneminde Görülen Davranışsal Sorunlar ve Psikiyatri Hemşiresinin Rolü. *G.O.P. Taksim E.A.H*, 4(2):112-119.
- Karaaslan, A. (1995). 1995. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi, 11(1): 77-83.
- Karaaslan, A. (1995). Anne-Çocuk İlişkisi. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi, 11(1): 77-83.
- Karabıyık, İ. (2012). Türkiye’de Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 32(1): 231-260.
- Karacan, E. (2000). Bebeklerde ve Çocuklarda Dil Gelişimi. *Klinik Psikiyatri*, 3(4): 263-268.
- Karagözoğlu, N. (2018). Anne-Babaların Ahlak ve Ahlak Eğitime İlişkin Görüşleri. *Education Sciences (NWSAES)*, 13(4): 132-151.
- Karakaş, H., & Törnük, F. (2016). Geleneksel Gıdaların Okul Çağı Çocuklarının Beslenmesindeki Rolü Üzerine Bir Araştırma. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen Fakültesi Fen Bilimleri Dergisi (CFD)*, 37:3.
- Karaoğlu, H., & Esen Çoban, A. (2019). Türkiye’ de Okul Öncesi Eğitimde Dil Gelişimi ile İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1): 211-229.
- Kardeş, S., & Güney Karaman, N. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin çocuğun cinsel eğitimine ilişkin görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3): 1554-1570.
- Karoğlu, H., & Ünüvar, P. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Gelişim Özellikleri ve Sosyal Beceri Düzeyleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0(43): 231-254.
- Katıksız, S. (2019). 5-6 Yaş Çocuğa Sahip Çalışan ve Çalışmayan Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları ile Bu Çocukların Öğrenme Algısına Göre Akademik Benlik Saygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Kaya, H. (2019). Aysel Gürmen’in “Selen’in Öyküleri” Üzerine Çocuğun Dil ve Kişilik Gelişimine Katkısı Bağlamında Bir Değerlendirme. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. İstanbul.
- Kayılı, G., Koçyiğit, S., & Erbay, F. (2009). Montessori Yönteminin Beş- Altı Yaş Çocuklarının Alıcı Dil Gelişimine Etkisinin İncelenmesi. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (26): 347-355.
- Kaypak, A. (1996). Balıkesir Burhaniyede Yaşayan Annelerin Sosyo Ekonomik ve Kültürel Özelliklerinin 0-6 Yaş Grubu Çocukların Büyüme-Gelişmelerindeki Rolü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Kerkez, F. İ. (2018). 4-5 Yaş Çocukların Sağlıklı Besin Bilgisi ve Tercihinin İncelenmesi. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9(3): 47-59.
- Kılıç, E., & Şanlıer, N. (2007). Üç Kuşak Kadınının Beslenme Alışkanlıklarının Karşılaştırılması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1): 31-44.
- Kıngır, S., & Kardeş, N. (2019). Medyanın Sağlıklı Beslenme Davranışı Üzerindeki Etkisi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(2): 163-176.

- Kızılgöl, Ö. (2012). Kadınların İşgücüne Katılımının Belirleyicileri: Ekonometrik Bir Analiz. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 13(1): 88-101.
- Kobak, C., & Pek, H. (2015). Okul Öncesi Dönemde (3-6 Yaş) Ana Çocuk Sağlığı ve Anaokulundaki Çocukların Beslenme Özelliklerinin Karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2): 42-55.
- Kocacık, F., & Gökkaya, V. (2005). Türkiye’de Çalışan Kadınlar ve Sorunları. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(1): 195-219.
- Koç, D. (2016). 0-5 Yaş Dönemi Çocuğun Sosyalleşme Sürecinde Çalışan Anne ile Çalışmayan Annenin Rolü: Gümüşhane Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.
- Koçak, N., Pınarcık, Ö., & Ergin, B. (2015). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Bilişsel Gelişim Özellikleri ile Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Konya Örneği). *Asya Öğretim Dergisi*, 3(1): 21-29.
- Koçoğlu, G., Polat, H., & Özgür, S. (1990). Ailelerin Beslenme Olanakları ve Annelerin Çocuk Beslenmesi Konusundaki Bilgiler İle Çocukların Fiziksel Gelişimleri Arasındaki İlişkiler. *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 19: 11-22.
- Kodagoda, T. (2018). Working long hours and its impact on family life: Experiences of women professionals and managers in sri lanka. *Indian Journal of Gender Studies*, 25(1): 108– 126.
- Kol, S. (2011). Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(21): 1-21.
- Koray, M. (1992). Çalışma Yaşamında Kadın Gerçekleri. *Amme İdaresi Dergisi*, 25(1): 93-122.
- Korkmaz, Z. (2007). Çalışan ve Çalışmayan Kadınların Televizyonda Yayınlanan Kadın Programlarından Yararlanma Durumları. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Koyuncu Şahin, M., Esen Çoban, A., & Güney Karaman, N. (2018). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Medyanın Çocukların Beslenme Alışkanlıkları ve Bozuklukları Üzerindeki Etkisine Yönelik Bakış Açıları. *İlköğretim Online*, 17(1): 125-142.
- Köksal, G., & Gökmen, H. (2000). Çocuk hastalıklarında beslenme tedavisi. *Hatipoğlu Yayınları*, 124.
- Köksal Akyol, A., & Körükçü, Ö. (2015). Çocukların Gelişim Özelliklerini Bilmek Neden Önemli. *Eleştirel Pedagoji*, (37): 26-30.
- Köksal, G., & Özel, G. (2008). Okul Öncesi Dönemde Obezite. Sağlık Bakanlığı Yayın No: 729. Ankara.
- Köroğlu, S. (2009). Okul Öncesi Dönem 4-6 Yaş Arası Çocuklarda Aileden Kaynaklanan Beslenme Bozukluklarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Kurt, E., & Altun, T. (2014). Televizyon Reklamlarının İlkokul Öğrencilerinin Beslenme Alışkanlıklarına Etkisi Üzerine Bir Araştırma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (7): 393-408.
- Kurt, E., & Örün, E. (2016). Yeme Bozukluğu Olan Çocuğa Yaklaşım. *Güncel Pediatri*, 14: 129-135.

- Kuru, O., & Köksalan, B. (2012). 9 Yaş Çocuklarının Psiko-Motor Gelişimlerinde Oyunun Etkisi. Cumhuriyet International Journal of Education, 1(2): 37-47.
- Kutluay Merdol, T. (2017). İştahsız Çocuk Yönetimi: Diyetisyenlere Düşen Görevler. Beslenme Diyet Dergisi, 45(3): 199-203.
- Küçük, M. (2015). Çalışma Hayatında Kadınlar Ve Karşılaştıkları Sorunlar: Bir İşverene Bağlı Olarak Çalışan Emekçi Kadınlara İlişkin Bir Araştırma. Ekonomi Bilimleri Dergisi, 7(1): 1-17.
- Küçükali, A. (2014). Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapının Kadınların Çalışma Hayatı Üzerine Etkileri:Erzurum Örneği. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 1-19.
- Küçükali, R. (2006). Çocuklarda Beslenme Bozuklukları ve Beslenmenin Okul Çocuklarının Üzerindeki Etkileri. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, (14): 223-239.
- Küçükkömürler, S. (2006). Okul Öncesi Döneminde Çocuğun Beslenmesi. M. Arlı, N. Şanlıer, S. Küçükkömürler, & M. Yaman içinde, Anne ve Çocuk Beslenmesi (s. 165). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Küren, M. (2019). Ebeveynlerin Çocuk Beslenmesine Yönelik Genel Görüşleri İle Kendi Çocuklarının Beslenme Alışkanlıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Lefkoşa.
- Lee, M.M. & Huang, S. (2001). Immigrant Women's Health: Nutritional Assessment And Dietary Intervention. West J Med,175: 133-137
- MEB. (2009). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Çocuğun Gelişimi. Ankara.
- Leslie J. (1988). Women's work and child nutrition in the Third World. World development, 16(11), 1341-1362
- MEB. (2011). Aile ve Tüketici Hizmetleri Gelişim Alanları. Ankara.
- MEB. (2011). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Bireyin Gelişimi. Ankara.
- MEB. (2013). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Ahlak Gelişimi. Ankara.
- MEB. (2013). Okul Öncesi Eğitim Programı. Ankara: Meb Basımevi. <http://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooororam.pdf>. adresinden alındı
- Merdol, T. (2008). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Beslenmesi. Sağlık Bakanlığı Yayın No: 726. Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Beslenme ve Fiziksel Aktiviteler Daire Başkanlığı.
- Mitchell, G. L., Farrow, C., Haycraft, E., & Meyer, C. (2013). Parental influences on children's eating behaviour and characteristics of successful parent-focussed interventions. *Appetite*, 60, 85-94
- Morgenroth, T., & Heilman, M. (2017). Should I stay or should I go? Implications of maternity leave choice for perceptions of working mothers. *Journal of Experimental Social Psychology*, 53-56.
- Musulugüme, E. (2016). Dil Gelişimini Destekleyici Ebeveyn Eğitim Programının Sosyo Ekonomik Düzeyi Düşük Ailelerin Çocuklarının Dil Gelişimine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Denizli.
- Naiboğlu, E., Naiboğlu, S., Turan, E., Hatipoğlu, S. S., & Hasbal AKKUŞ, C. (2019). Çocuk Servisinde Yatan Hastaların Demir Eksikliği Anemisi Açısından Araştırılması. *Bakırköy Tıp Dergisi*, 15(3).

- Nebioğulları, B. (2019). Çalışan/Çalışmayan Annelerin Ebeveynlik Özyeterlilik Algıları ile 11-13 Yaş Çocuklarının Algıladığı Anne Tutumu Ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Obalı, H. (2009). Okul Öncesi Eğitimi Almakta Olan Altı Yaş Grubu Çocuklarına Verilen Proje Yaklaşımıyla Beslenme Eğitimin Beslenme Bilgi Düzeyine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Ogelman, H. G., Seçer, Z., Alabay, E., & Uçar, F. (2012). Okul Öncesi 5-6 Yaş Grubu Çocukların Bilişsel Gelişimleri İle Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(15): 391-402.
- Oğuz, Ş. (2011). Konya İl Merkezinde Okulöncesi Eğitim Kurumlarına Devam Etmekte Olan 60-72 Aylık Çocukların Beslenme Alışkanlıkları. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya.
- Oğuz, Ş., & Önay Derin, D. (2013). 60-72 Aylık Çocukların Bazı Beslenme Alışkanlıklarının İncelenmesi. İlköğretim Online, 12(2): 498-511.
- Olgaç, M., Balcı Sezer, O., & Özçay, F. (2013). Fonksiyonel kabızlığı olan çocuklarda probiyotik ve laktuloz tedavilerinin etkinliğinin karşılaştırılması ve kabızlık tedavisinin yaşam kalitesi üzerine olan etkisinin değerlendirilmesi. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 56: 1-7.
- Olstad DL, Raine KD, and Nykiforuk CIJ. (2014). Development report card on healthy food environments and nutrition for children in canada. *Preventive Medicine*, 69: 287-295
- Oral, T. (2016). Kişilik Gelişimi. Erken Çocukluk Döneminde Gelişim (Ed. Emel Arslan) (s. 92-93). içinde Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Orhan, R., & Ayan, S. (2018). Psiko-motor ve Gelişim Kuramları Açısından Spor Pedagojisi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(2): 523-540.
- Oruç, M. A., & Öztürkler, M. (2011). Çocuk ve Ergen Sağlığı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2.Basım). İstanbul: Nakış Ofset.
- Önal, S., Özdemir, A., Meşe, C., & Koca Özer, B. (2016). Okulöncesi Dönem Çocuklarda Malnütrisyon Ve Obezite Prevelansının Değerlendirilmesi:Ankara Örneği. DTCF Dergisi, 56(1): 210-225.
- Öncü, Ü., Nalbantoğlu, B., Güzel, E., Nalbantoğlu, A., Demirsoy, U., & Çakan, M. (2011). Bir-Beş Yaş Arası Çocukların Persantillerine Ailenin Sosyoekonomik Düzeyinin ve Annenin Beslenme Konusundaki Bilgisinin Etkisi. Çocuk Dergisi, 11(2): 64-72.
- Örün E, Yalçın S, Madendağ Y, Eras ZÜ, Dursun A, Mutlu B ve Yurdakök K. (2009). Annelerin sosyodemografik ve psikopatolojik özellikleri ile bebeklerini ilk 1.5 ayda sadece anne sütü ile beslenme durumlarına etkisi. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 52(4), 167-175.
- Özalp, İ., Güneral, P. ve Avcıoğlu, E., (1988). Gülveren Gecekondü Bölgesindeki Kız Adölesanlarda Serum, Çinko, Magnezyum, Bakır Düzeylerinin Diyet ile ilişkisi. *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 17: 207- 220
- Özdemir, N. (2015). Çocuklarda tanıdan tedaviye demir eksikliği anemisi. Türk Pediatri Arşivi, 50: 11-9.
- Özdemir, O., Erçevik, E., & Çalışkan, D. (2005). Farklı sosyoekonomik düzeye sahip iki ilköğretim okulunda öğrencilerin büyüme ve gelişimlerinin değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası, 58: 23-29.

- Özdoğan, Y., Balaban, S., & Uçar, A. (2018). Annelerin Çocuk Besleme Uygulamaları ve Çocukların Yemek Yeme Davranışları. *Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 7(1): 1-13.
- Özek, M. (2011). Çalışan Annelerin İş Stresiyle Başa Çıkma Becerisi ile Tükenmişlik Düzeylerinin Aile Değerlendirmesine Ve Çocuklarının Davranışlarına Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Özilbey P, ve Ergör G. (2015). İzmir İli Güzelbahçe İlçesi'nde ilköğretim öğrencilerinde obezite prevalansı ve beslenme alışkanlıklarının belirlenmesi. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 13(1), 30-39.
- Özmermer, N. (2008). Çalışan Annelerin ve Çalışmayan Annelerin Anasınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Dil Gelişim Farklılıklarının Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Özmert, E. N. (2005). Erken çocukluk gelişiminin desteklenmesi-I: Beslenme. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 48: 179-195.
- Özmert E, Yurdakök K ve Laleli Y. (2003). Ankara'da İlkokul Çocuklarında Kan Kurşun Düzeyi, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 46: 20-23
- Öztürk Haney, M., & Erdoğan, S. (2013). Sağlık Davranışı Etkileşim Modeli: Çocukların Beslenme Alışkanlıklarını Belirlenmek İçin Bir Rehber. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 6(4): 218-223.
- Öztürk Samur, A., & Deniz, M. E. (2014). Değerler Eğitimi Programının 6 Yaş Çocuklarının Sosyal ve Duygusal Gelişimlerine Etkisi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 7(4): 463-481.
- Öztürk, M. (2010). Çocukların Beslenme Alışkanlıklarının Sağlık Davranışı Etkileşim Modeline Göre İncelenmesi. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Öztürk, M. (2010). Çocukların Beslenme Alışkanlıklarının Sağlık Davranışı Etkileşim Modeline Göre İncelenmesi. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Özyürek, A., Begde, Z., & Özkan, İ. (2013). Okul Öncesi Dönem Çocukların Beslenmesi Konusunda Ebeveyn Görüşlerinin Belirlenmesi. *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi*, 2(4): 130-144.
- Özyürek, A., Cinar, M., Yavuz, N., Bektaş, M., & Çetin, A. (2015). İlkokul Öğrencileri ve Annelerinin Ağız ve Diş Sağlığı Konusundaki Bilgi ve Uygulamalarının İncelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (30): 34-48.
- Özyürek, A., Yavuz, N., Begde, Z., Gürleyik, S., Karadayı, N., Akça, F., & Atalay, D. (2016). Çocuktan Çocuğa Diş Sağlığı Eğitiminin Değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(3): 46-59.
- Palandüz, A. (2011). Çocukluk Çağında Beslenme. *Turkish Family Physician*, 2(1): 20-24.
- Pekcan G ve Beğenmez N. (1988). Ergenlik çağı gençlerin beslenmesine annenin çalışma durumunun etkisi. *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 17(1), 59-66
- Polat, A. (2012). Çalışan kadınlar ve “süper-annelik” kavramı. 11. Kadın hekimlik ve kadın sağlığı kongresi kadını görmeyen aile ve sağlık politikaları (s. 36-42). Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları.

- Ramazan, O., & Demir, S. (2011). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 36–48 aylık çocukların bilişsel gelişim düzeyleri. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(2): 83-98.
- Ramazan, O., & Demir, S. (2011). Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 36–48 Aylık Çocukların Bilişsel Gelişim Düzeyleri. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(2): 83-98.
- Sağlık Bakanlığı. (2008). Eğitimciler İçin Eğitim Rehberi Çocuk ve Ergen Sağlığı Modülleri. Ankara: İlkay Ofset.
- Sağlık Bakanlığı. (2013). Okul Öncesi ve Okul Çağı Çocuklara Yönelik Beslenme Önerileri ve Menü Programları. Ankara.
- Sağlık Bakanlığı. (2013). Okul Öncesi ve Okul Çağı Çocuklara Yönelik Beslenme Önerileri ve Menü Programları. Ankara: Koza Matbaacılık.
- Sarıtekin, S., & Dindar, İ. (2013). Edirne Merkez Kreş ve Anaokullarına Kayıtlı 2-6 Yaş Grubu Çocukların Büyüme Gelişme Durumları ve Etkileyen Etmenler. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 12(1): 11-24.
- Savaşer, S., Sonay Kurt, A., Mutlu, B., Filiz, G., & Aydoğar, N. (2011). Kabızlık Nedeniyle Hastaneye Başvuran Çocukların Özellikleri. *Güncel Pediatri Dergisi*, 9: 103-109.
- Saygı, D. (2011). Ebeveyn – Çocuk İlişkisi Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması ve Anne – Çocuk İlişkisinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (İstanbul Örnekleme). Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Seçkin, N., & Koç, G. (1997). Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Sağlık ve Beslenme. *Yaşadıkça Eğitim*, 2-6.
- Seval, H. (2017). Çalışan Kadınların En Büyük Sınavı: İş-Aile Yaşamı Dengesi(zliği) ve Kadın Sağlığına Etkisi. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(2): 184-193.
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1): 1-19.
- Soylu, T. (2017). Kırkkale'de Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Şeker ve Şeker İçeren Besin Tüketimleri ile Obezite Durumlarının Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Doğu Akdeniz Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü. Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs.
- Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E., & Helvacı, E. (2010). Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye'de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25): 42-59.
- Şahin, A., & Özer, B. Ş. (2006). Beslenme Kültüründeki Farklılıkların Bayan Tüketicilerin Gıda Ürünleri Satın Alma Davranışları Üzerindeki Etkileri. *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, 21(1): 127-145.
- Şahin, F., & Filiz, S. (1999). Okulöncesi Dönemde Beslenme Kavramının Gelişimi Üzerine Ailenin Etkisi. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11: 321-334.
- Şanlıay, Ş., Gülerman, F., Köksal, T., & Köksal, A. O. (2014). Çocuklarda Kronik Kabızlık Olgularının Değerlendirilmesi. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 3: 117-123.

- Şanlıer, N., & Aytekin, F. (2004). Sıfır-Üç Yaş Grubunda Çocuğu bulunan Annelerin Beslenme ve İshal konusunda Bilgi ve Davranışlarının İncelenmesi. GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24(3): 81-100.
- Şeker, K. N. (2015). Kırsal Bölgede Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5 Yaş Çocukları ile Montessori Eğitimi Alan 5 Yaş Çocukların Motor Becerilerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Şenel, U., & Tanrıverdi, H. İ. (2014). Çocukluk dönemi kabızlık tedavisinde sennosid ve laktuloz etkinliklerinin karşılaştırılması. Çocuk Cerrahisi Dergisi, 28(2): 35-39.
- Şentürk, S. (2007). 5-6 Yaş Çocukların Çalışan ve Çalışmayan Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Bu Çocukların Sosyal-Duygusal Uyum Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Şentürk, U., Yılmaz, A., & Gönener, U. (2015). Okul Öncesi Dönemde Motor Gelişime Yönelik Hareket Eğitimi ve Oyun Çalışmalarının İçerik Analizi. Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi, 10(2) 1523-1538.
- Tağrıyeva, N. (2018). Azerbaycan'da Çalışan ve Çalışmayan Annelerin Çocuk Yetiştirme Becerileri ve Çocuklarının Bağlanma Stillerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Tayfur, M. (1991). Kalsiyum. Beslenme ve Diyet Dergisi, 20: 251-255.
- Teberdar, E., & Aras, B. (1997). Okul öncesi eğitim kurumlarına giden çocukların beslenme durumlarının değerlendirilmesinde farklı bir yaklaşım. Beslenme ve Diyet Dergisi, 26(2): 22-30.
- Temiz, G. (2002). Okul Öncesi Eğitimin Çocuğun Dil Gelişimine Olan Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Temizyürek, F. (2007). Çocukta Dil Gelişim Süreci. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD), (7): 169-176.
- Tepe, E. (2010). Okul Öncesi Kurumlarındaki Çocukların Annelerinin ve Öğretmenlerinin Çocuk Beslenmesine İlişkin Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyonkarahisar.
- Tepeli, K. (2017). Fiziksel Gelişim. Erken Çocukluk Döneminde Gelişim (Ed: M. Engin Deniz) (s. 54). içinde Ankara: Pegem Akademi.
- Terzi, A. Ö. (2005). Bir-Üç Yaş Grubu Sağlıklı Çocuklarda Beslenme Alışkanlıkları ve Günlük Posa Alım Düzeyleri. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Hacettepe Üniversitesi. Ankara
- Tetik, G. (2018). Diyaloğa Dayalı Hikâye Okuma Tekniği ile Okunan Öykülerin 4-5 Yaş (48-60 Ay) Çocuklarının Dil Gelişimine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Denizli.
- Tokuç, B., Berberoğlu, U., & Ekuklu, G. (2009). Reklam ve Çocuklar: Çocukların Gıda Markalarını Tanıması Beslenme Alışkanlıklarını ve Gıda Tercihlerini Etkiliyor mu? TAF Preventive Medicine Bulletin, 8(6): 459-464.
- Tural Büyük, E., & Topçu, S. (2015). İki Farklı İlkokulda Okuyan Birinci Sınıf Öğrencilerinin Beslenme ve Fiziksel Aktiviteleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 5(1): 10-15.

- Turan, T. (2010). Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Annelerin Ebeveyn Davranışlarının Çocuklarının Öz Bakım ve Sosyal Becerileri ile İlişkilerinin İncelenmesi. Bilimsel Araştırma Projesi Sonuç Raporu. Pamukkale Üniversitesi. Denizli.
- Turan, T. (2016). Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Beslenme Alışkanlıklarının Beden Kitle İndekslerine ve Beslenme Kaynaklı Sağlık Sorunu Yaşamalarına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü . İstanbul.
- Turgay, A. (1974). Çocuklarda Beslenme Alışkanlıklarının Gelişmesi ve Beslenme Sorunları. Beslenme ve Diyet Dergisi, 3(3): 166-176.
- Tüfekçioğlu, E., & Ayça, İ. B. (2008). Okul Öncesi 4-6 Yaş Çocuklarında Algısal Motor Gelişim Programlarının Denge ve Çabukluk Üzerine Etkisi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 5(2).
- Türk Hematoloji Derneği. (2011). Çocuklarda Demir Eksikliği Anemisi Tanı ve Tedavi Kılavuzu.
- Türk, E., & Afat, N. (2018). Türkiye’de Yapılan Lisansüstü Tezlerdeki Ahlak Gelişimi Kavramının İncelenmesi. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 3(2): 429-436.
- Türkiye Beslenme Rehberi TÜBER 2015. (2016). T.C Sağlık Bakanlığı Yayın No: 1031. Ankara.
- Uladi, G., Eryılmaz, D., Geyik, M., & Öztürk, M. (2019). 36-72 Aylık Çocukların Dil Gelişim Özelliklerinin Çeşitli Değişkenler Bakımından İncelenmesi. Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(1): 265-277.
- Uluçay, V. (2018). Manavgat İlçesinde Yaşayan Çalışan ve Çalışmayan Kadınlarda Duygu Durumunun Beslenme Davranışı Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Ulutaş Avcu, A. (2015). Oyun Temelli Eğitim Programı’nın Beş Yaş Grubundaki Çocukların Temel Hareket Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 4(8): 139-149.
- Ulutaş, A., Demir, E., & Yayan, E. H. (2017). Motor Gelişim Eğitim Programının 5-6 Yaş Çocukların Kaba ve İnce Motor Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(3) 1523-1538.
- Usta, İ. (2019). Okul Öncesi Çocukluk Dönemi ve Eğitici Ahşap Oyuncaklar. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD), 6(4): 211-238.
- Uşen, Ş., & Delen, M. (2011). Eğitimli Kadınların Çalışma Hayatına İlişkin Tercihleri: İstanbul Örneği. Kamu İş Dergisi, 11(4): 127-182.
- Uzgidim, B. (2015). Okul Öncesi Çocuklarının Günlük Besin Ögesi Gereksinimlerinin Karşılama Durumları. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Ünal, F. (2017). 0-12 Yaş Arası Çocuklarda Dengeli Beslenmenin Önemi. Klinik Tıp Pediatri Dergisi, 9(6): 17-27.
- Ünlü, H. (2011). Okul Öncesi Dönem Çocuklar İçin Yeme Davranışı Değerlendirme Ölçeğinin Türk Çocuklarına Uyarlanması. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Ünsal H, Atlıhan F, Özkan H, Targan Ş, Hassoy H. (2005). Toplumda anne sütü verme eğilimi ve buna etki eden faktörler. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 48(3), 226-233

- Ünüsân, N. (2005). Avrupa Birliği'ne Üye Ülkelerde Beslenme Eğitimi ve Türkiye İçin Öneriler. *Millî Eğitim*, 267: 248-255
- Ünver, Y. (2004). Beş Altı Yaş Okul Öncesi Dönemi Çocukları İçin Geliştirilecek, Besin Gruplarına Yönelik Beslenme Eğitimi Programlarının, Çocukların Beslenme Bilgisi ve Davranışlarına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Ünver, Y., & Ünüsân, N. (2005). Okul Öncesinde Beslenme Eğitimi Üzerine Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14: 529-552.
- Üzgün, E. C. (2017). Çocuklara Besin Tüketme Alışkanlığı Kazandırma Üzerine Deneysel Bir Çalışma (Sebze Tüketimi). Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Wardle J, Guthrie C, Sanderson S, Rapoport L. (2001). Development of the Children 's Eating Behaviour Questionnaire. *J Child Psychol Psychiatry*. 42(7):963-970
- Xie B, Gilliland Fd, Li Yf, and Rockett Hr. (2003). Effects of Ethnicity, Family Income and Education on Dietary Intake Among Adolescents. *Prevation Medical*, 36:30-40
- Yabancı, N., Kısaç, İ., & Karakuş, S. Ş. (2014). The effects of mother's nutritional knowledge on attitudes and behaviors of children about nutrition . *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116: 4477-4481.
- Yağmur, C., & Güneş, E. (2010). Dengeli beslenme açısından Türkiye'de gıda üretimi ve tüketiminin irdelenmesi. Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi.
- Yapıcı, Ş. (2004). Çocukta Dil Gelişimi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1).
- Yaşar, A., Ilıca, B., & Rakıcıoğlu, N. (1999). Ankara'da Devlete Ait ve Özel İlköğretim Okullarında Eğitim Gören Çocukların Beslenme Durumlarına İlişkin Bir Araştırma. *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 28(1): 21-28.
- Yeşilyaprak, B. (2004). Çalışan Anne ve Çocuk. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Yıldırım, A. (2008). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarından Yararlanmayan 4-5 Yaş Çocuklarının Dil Gelişimini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Yıldız, E., & Çetin, Z. (2018). Sporun Psiko-Motor Gelişim ve Sosyal Gelişime Etkisi. *H.Ü. Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2): 54-66.
- Yılmaz, A., Bozkurt, Y., & İzci, F. (2005). Kamu Örgütlerinde Çalışan Kadın İşgörenlerin Çalışma Yaşamlarında Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2): 89-114.
- Yılmaz R, Esmeray H, Erkorkmaz Ü. (2011). Çocuklarda yeme davranışı anketinin Türkçe uyarlama çalışması. *Anadolu Psikiyatr Derg*. 12:287-294
- Yücecan, S. P. (1993). Ankara, İstanbul, Muğla, Yozgat, Sivas ve Tokat İllerinde 0-2 Yaş Grubu Çocuk Sahibi Annelerin Beslenme Bilgi Düzeyi Ve Uygulamalarının Saptanmasına Yönelik Bir Araştırma. *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 22(1): 27-42.
- Yücel, A. S., Korkmaz, M., Hergüner, G., Yaman, Ç., Sevil, Ü., & Küçüközkan, Y. (2019). Çocukların Aile Özelliklerine Göre Beslenme Davranışlarının İncelenmesi. 2.Uluslararası Sağlıklı Yaşam Kongresi, (s. 56-62). İstanbul.

Zembat , R. (2015). Çocuğun Beslenme Alışkanlığını Kazanmasında Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Yeri. Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal, 1(2): 417-424.

Zemel, B. (2013). Bone Mineral Accretion and Its Relationship to Growth, Sexual Maturation and Body Composition during Childhood and Adolescence. World review of nutrition and dietetics, 106:39-45.

EKLER

Ek 1. Çocuklarda yeme davranışı değerlendirme ölçeği

Çocuğun Yaşı _____ (Yıl) / _____ (Ay)

Cinsiyeti ☐ K ☐ E

Aşağıdakiler hangi sıklıkta gerçekleşmektedir?	Hiçbir Zaman	Nadiren	Arasıra	Sıklıkla	Her Zaman	Bu sizin için bir problem midir?	
1- Çocuğum yemeği yaşından beklenildiği şekilde çiğner	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
2- Çocuğum yemek masasını hazırlamaya yardım eder	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
3- Çocuğum yemeklerde televizyon seyrederek	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
4- Çocuğum yemeğini yemezse ben yediririm	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
5- Çocuğumun yemeğini yemesi yarım saatten fazla vaktini alır	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
6- Akrabalar çocuğumun yemesi ile ilgili şikayetlerde bulunur	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
7- Çocuğum yemek yemekten zevk alır	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
8- Çocuğum istememesi gereken yiyeceği ister	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
9- Çocuğum yaşından beklenildiği gibi kendisini doyurur	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
10- Çocuğum yemek zamanı öğürtür	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
11-Çocuğumun yeterli yediği konusunda içim rahat	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
12-Yemek zamanlarımızın stresliolduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
13-Çocuğumyemek zamanında kusar	1	2	3	4	5	Evet	Hayır

14- Çocuğum sormadan yemek aralarında yiyecek yer	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
15- Çocuğum yemek masasına çağırdıktan 1-2 dakika sonra gelir	1	2	3	4	5	Evet	Hayır

Aşağıdakiler hangi sıklıkta gerçekleşmektedir?	Hiçbir Zaman	Nadiren	Arasıra	Sıklıkla	Her Zaman	Bu sizin için bir problem midir?	
16- Çocuğum yemek zamanı tıkanır	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
17- Çocuğum yemeğini çabuk çabuk yer	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
18-Çocuğum izin verilmediğinde kendisine yiyecek hazırlar	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
19- Çocuğum yemediğinde üzülürüm	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
20- Çocuğum evde yememesi gereken yiyecekleri yer	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
21- Çocuğum farklı tatlardaki yiyecekleri yer	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
22- Çocuğum yemek zamanı yemez ise ara öğünlerde yemesine izin veririm	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
23- Çocuğum yaşından beklenildiği şekilde çatal kaşık bıçak kullanır	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
24- Çocuğum arkadaşların evinde yememesi gereken yiyecekleri yer	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
25- Çocuğum öğün aralarında yemek yemek ister	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
26- Yemek zamanlarımızı düşündüğümde üzülüyorum	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
27- Çocuğum abur cubur yiyecekler yer	1	2	3	4	5	Evet	Hayır

28- Çocuğum yiyecekleri ağzında bekletir	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
29- Akşam yemeğinde çocuğumun sunulan yiyecekler arasından seçim yapmasına izin veririm	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
30- Çocuğumun yemek etki davranışları eşimi üzer	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
31- Çocuğumuzun ne kadar yemek yemesi gerektiği hususunda eşimle aynı fikirdeyim	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
32- Çocuğum yemek sırasında eşimle olan sohbetimiz keser	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
Aşağıdakiler hangi sıklıkta gerçekleşmektedir?	Hiçbir Zaman	Nadiren	Arasıra	Sıklıkla	Her Zaman	Bu sizin için bir problem midir?	
33- Yemek sırasında eşimle ben huzursuzuzdur	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
Eğer bekar bir ebeveyn iseniz 34. Soruyu atlayın							
34- Çocuğum üzgün olduğu zamanlarda yemek yer	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
35- Çocuğum aç olduğunu söyler	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
36- Çocuğum çok yemek yerse şişmanlayacağını söyler	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
37- Çocuğum masayı temizlemeye yardım eder	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
38- Çocuğum yiyecek saklar	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
39- Çocuğum yemek masasına oyuncaklarını veya kitaplarını getirir	1	2	3	4	5	Evet	Hayır
Eğer tek çocuğunuz varsa 40. soruyu atlayınız							
40- Çocuğumun yeme davranışları diğer çocuklarımızı üzer	1	2	3	4	5	Evet	Hayır

Ek 2. Sosyo-demografik bilgi formu

Bu anket Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Meryem Büşra Yücekaya tarafından yapılmaktadır. Anketin amacı 4-5 yaş okul öncesi dönem çocuklarında annenin çalışma durumunun çocuğun beslenme davranışına etkisini araştırmaktır. Çalışmamız 4-5 yaş okul öncesi dönem çocuğu olan annelere yöneliktir. Araştırma bilimsel bir nitelik taşıdığından derlenen kişi ve aile bilgileri gizli tutulacaktır. Sorulara objektif ve samimi cevaplar vereceğinize inanıyorum. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim. Lütfen soruları tam olarak okuduktan sonra kendinize en uygun olan cevabı işaretleyiniz.

1.Yaşınız:	(18-24)	(25-34)	(35-44)	(45-54)	(55 ve üstü)
2. Medeni Durumunuz:	(Evli)	(Bekar)	(Boşanmış)	(Diğer)	
3. Eğitim Düzeyiniz:	(İlkokul)	(Ortaokul)	(Lise)	(Üniversite)	(Lisansüstü ve üstü)
4. Çalışma Durumunuz:	(Çalışıyorum)	(Çalışmıyorum)			
5. Çalışıyorsanız mesleğiniz nedir?					
6. Çalışma Alanınız?	(Özel Sektör)	(Kamu Sektörü)	(Serbest)		
7.Günlük Çalışma Süreniz?	(4-5 saat)	(6-7saat)	(8-9saat)	(10-12saat)	(12saat ve yukarısı)
8. Eşinizin çalışma durumu?	(Çalışıyor)	(Çalışmıyor)			
9. Eşiniz çalışıyor ise mesleği nedir?					
10.Aylık Gelir Düzeyiniz?	(1000 tl ve altı)	(1100- 3000 tl arası)	(3100- 5000 tl arası)		
	(5100-7000 tl arası)	(7000 tl üzeri)			
11. Çocuk Sayınız?					
12. 4-5 yaş okul öncesi dönemde olan çocuğunuzun cinsiyeti?					
13. Çocuğunuz bir okul öncesi eğitim kurumuna gidiyor mu?	(Evet)	(Hayır)			
14. Sizin dışınızda çocuğunuzun bakımıyla ilgilenen birileri (aile büyüğü, bakıcı) var mı?	(Evet)	(Hayır)			